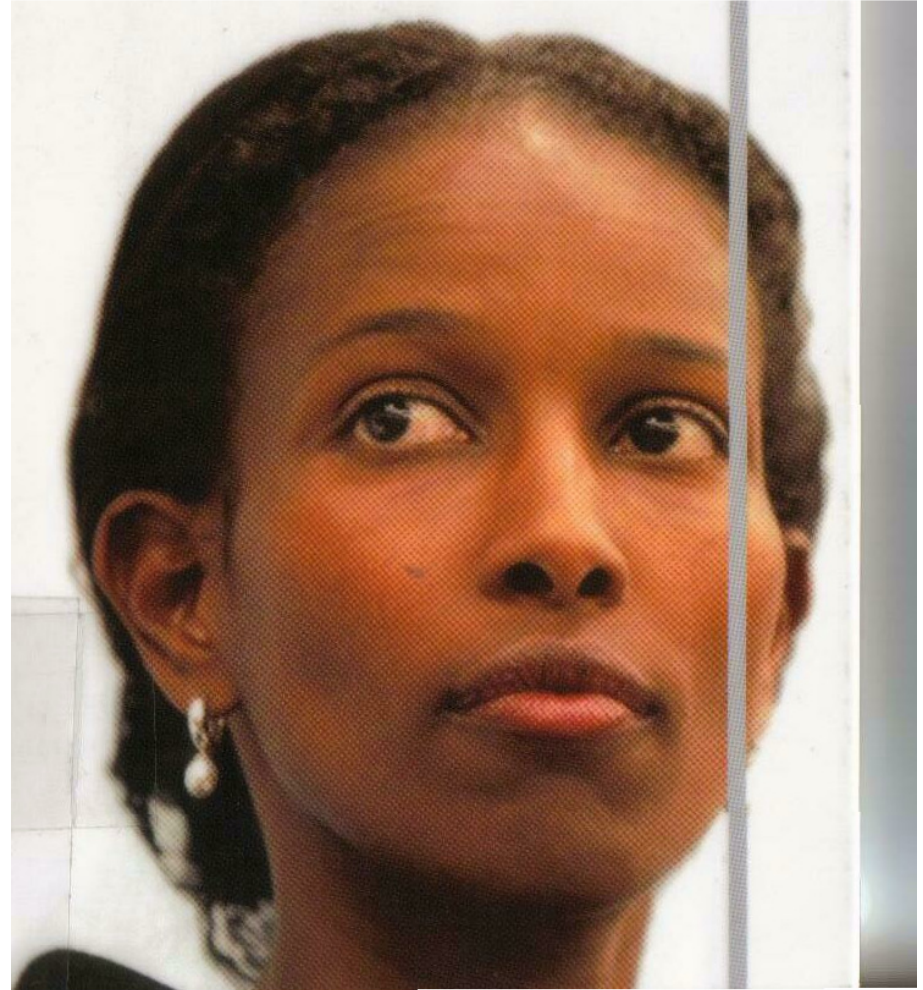

İslam'da kadın olmak itaat etmek demektir:
Allah'a, babaya, erkek kardeşe ve kabileye.

AYAAN HIRSI ALI

İTHAM EDİYORUM

**Müslüman Kadınlara
Baskı Bitsin!**

Bir görüntü dünyayı sarstı: Öldürülen film rejsörü Theo van Gogh'un göğsüne katili bir tehdit mektubu iliştiirmişti. Ayaan Hirsi Ali'ye yönelik bir mektup; çünkü aslında ölmesi gereken bu kadındı. Ayaan Hirsi Ali baskı altındaki Müslüman kadınlar için verdiği mücadelenin hayatına malolabileceğini biliyor, fakat -bu krtabıyla da ispat ettiğı gibi - yılmıyor. »İlerideki, erkek evlat üreten bir fabrika olma görevlerini olabildiğince iyi yapabilmeleri için kızlara küçük yaştan itibaren itaat etmeleri öğretiliyor. »Allah'a, babaya, erkek kardeşe ve kabileye itaat. Bir kadın bunu ne kadar başarır, fazileti de o ölçüde yüksek sayılıyor." Ayaan Hirsi Ali nelerden söz ettiğinin farkında: Babasının kendisi için planladığı zorunlu evlilikten ancak kaçarak kurtulabilmiş bir kadın; attığı bu adımın sonucu, ailesiyle ve o zamana kadarki bütün arkadaşları, bütün çevresiyle arasına bir uçurumun girmesi olmuş. O zamandan beri kendi kader ortakları olan kadınlar için mücadele ediyor. Sadece »oğul fabrikası- olmaktan kurtulsunlar, okuyabilsinler ve nasıl yaşayacaklarına - şimdiye kadar olduğu gibi erkekler değil - kendileri karar verebilsinler diye.

AYAAN HIRSI ALI İTHAM EDİYORUM

Müslüman Kadınlara Baskı Bitsin!

Flamanca'dan çeviren: A. Kadir ve Aliye Remzi

Piper

München Zürich

Ayaan Hirsi AN kitabını birlikte yazdığı Theo van Gogh'un uğradığı suikasttan sonra gizlenmek zorunda kaldı. Bu kitaptaki son yazısını da saklandığı yerde yazdı. Daha 2002'de şöyle demişti: Mücadeleye devam edersem - ki devam edeceğim - ağır darbelere hazırlıklı olmalıyım. Şu an herkes başıma üşüşüyor: Ulam'ı eleştiren bir zenci kadın. Fakat gün gelecek, asıl konuşulması gereken konu da tekrar ortaya dökülecek: kadınların bağımlılığı ve entegrasyonun her şeyden önce, İslam'ın kadın düşmanı kültürel ve dinsel yönleri yüzünden başarısızlığa uğradığı gerçeği.

Üter büyük yankı uyandıran »İtaat- (Submission) filminin senaryosu sözkonusu olsun, ister Ayaan Hirsi AM'nin kendi hayat hikâyesi, ister İslam'la ilgili analizleri: Bu kitaptaki metinler tabuları yıkıyor ve bakış biçimimizi değiştiriyor. Aynı zamanda, Ayaan Hirsi Ali'nin Avrupa'nın orta yerinde bile niçin ancak polis koruması altında yaşayabildiğini, konuşup yazabildiğini! gözler Önüne seriyor; bununla da kalmıyor, giriştiği mücadelenin baskı artındaki Müslüman kadınlar için ne kadar önemli olduğunu gösteriyor.

ZentnüSöibHothek

Özgün basım 2004 yılında, »De
maagdenkooi« başlığıyla
Amsterdam'da, Uitgeverij Augustus
tarafından yayınlandı.

»İtham Ediyorum« Piper Verlag yayınları
arasında, Almanca olarak, »leh klage an.
Plädoyer fiir die Befreiung der
muslimischen Frauen« başlığıyla da
yayınlandı.

1.-13.ve 15. bölümler A. Kadir,
14. bölüm Aliye Remzi tarafından çevrildi.

ISBN 3-492-04836-6
© 2004 Ayaan Hirsi Ali en Uitgeverij Augustus, Amsterdam
(ayrıca bölümlerdeki ilgili notlara bakınız)
Türkçe basım:
© Piper Verlag GmbH, Münih 2005
Baskı ve cilt: Clausen & Bosse, Leck
Printed in Germany

www.piper.de

İçindekiler

Giriş 7

Burada ve şimdi gerçekleşsin istiyorum 15

Bizi yalnız bırakmayın, bizi de Voltaire'e layık görün 28

Niçin kendimizi sorgulamayı başaramıyoruz 36

Çarpışan normlar - modern yaşama açılış olarak
entegrasyon 45

Politika idealimle çelişiyor 71

Bin Ladin'in kâbusu 81

Garip durumlar - İkinci Dünya Savaşı kurbanlarını anma
günü konuşması 86

Bakire kafesi 92

Somali - İslam pratiğinden dört vaka incelemesi 112

II İçindekiler

Müslüman kadın, haklarını iste! 125

Aile İçi şiddete karşı daha etkili
önlemler alın 132

Cinsel organların tahribine müsamaha gösterilemez 138

Evden kaçmak isteyen Müslüman kız ve kadınlara on
tavsiye 148

İtaat-Bölüm I 160

İslam'ın kendini gözden geçirme zorunluluğu 170

Notlar 183

Giriş

11 Eylül 2001 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde gerçekleşen saldırı sonrasında batıda, Müslümanların kendi dinleri ve kültürleri üzerine iyice düşünüp taşınmaları için yoğun çağrılar yapıldı. Müslümanlar bu teşvik edici çağrıya kızgınlıkla tepki gösterdiler. On dokuz genç erkeğin isledikleri suçtan dolayı kendileriyle bu durumdan sorumlularmış gibi konuşulmasını uygunsuz buldular. ABD devlet başkanı Bush, İngiltere başbakanı Blair ve bir çok batılı lider Müslüman örgütlerden, on dokuz teröristin fanatikçe propagandasını yaptıkları İslam'la bir ilgilerinin olmadığını açıklamalarını talep ettiler. U Eylül sanıklarının Müslüman olmaları ve dünyanın her yerindeki Müslümanların 11 Eylül öncesinde de Amerika Birleşik Devletleri'ne büyük bir nefret duymaları beni, içinde büyüdüğüm dinde kötülüğün köklerini, kaynaklarını araştırmaya yöneltti: saldırganlık, nefret İslam'ın kendi içinde mi vardı?

Ben annem-babam tarafından bir Müslüman, hem de iyi bir Müslüman olarak yetiştirildim. İslam ailemi ve ailemin yaşayışını en küçük detaylara kadar belirliyordu. İslam bizim ideolojimiz, bizim politikamız, bizim etik anlayışımız, bizim hukukumuz ve bizim kimliğimizdi. Biz ilk önce Müslüman, sonra Somalilydik. Bana İslam'ın bizi dünyanın geri

Giriş

kalanından, Müslüman olmayanlardan ayırt ettiği öğretildi. Biz Müslümanlar, Allah'ın seçkin kullarıydık. Diğerleri, kâfirler, inançsızlar kaba, kirli, barbar, sünnetsiz, ahlaksız, acımasız ve hepsinden de öteye açık saçık, müstehcen kişilerdi; onlar kadınlara karşı saygısızdır; kızları ve kadınları orospudur, çok sayıda erkek eşcinseldir, erkekler ve kadınlar evlenmeden cinsel ilişkiye girerler. İnançsızlar lanetlenmiş kişilerdir ve Allah onları öbür dünyada en ağır şekilde cezalandıracaktır.

Kızkardeşim ve ben küçükken arada sırada Müslüman olmayan iyi insanlardan konuşurduk, ama annem ve büyük annem her zaman: »Hayır onlar iyi insan değildim, diye müdahale ederlerdi. »Onlar Kuran'ı ve Peygamber'i ve Allah'ı biliyorlar, ama gene de bir insanın olabileceği tek şeyin Müslümanlık olduğu düşüncesine ulaşmamışlardır. Onlar kördür. Eğer bu kadar sevimli ve iyi insanlar olsalardı Müslüman olurlardı ve Allah onları kötülüklerden korurdu. Bu onların bileceği bir is. Müslüman olsalar cennete giderler."

Hıristiyan ve Yahudilerden de çocuklarını Allah'ın seçkin kulları olma bilinciyle yetiştirenler vardır ama gene de, Müslümanlar arasında Allah'ın onlara özel bir uhrevi mutluluk tahsis ettiği duygusu çok daha yaygındır.

Yaklaşık on iki yıl önce, zorla evlendirilmek istemediğim için kaçarak Batı Avrupa'ya geldim. Kısa sürede, Allah ve gerçeğinin insancillaştırıldığını gördüm. Müslümanlar için bu dünyada yaşam öbür dünyadaki yaşama giden yolda sadece bir duraktır; Batı Avrupa'da ise insanlar, bu dünyadaki yaşamlarını zenginleştirebilirler. Üstelik burada cehennem yürürlükten kaldırılmış gibidir, Allah cezalandıran gaddar bir hükümdardan daha önce sevginin bir tannısıdır. Ben gittikçe dinime daha eleştirci bakmaya başladım ve İslam'ın daha önce özel olarak dikkatimi çekmeyen üç önemli unsurunu »keşifettim«.

İlk unsur, Müslümanların Allah'la ilişkilerinin korkuya dayanmasıdır. Müslümanların tanrı kavramı mutlaklıdır. Bizim Tanrımız tam bir teslim oluş ister. Eğer O'nun kurallarının hepsine uyarsan seni ödüllendirir. Eğer O'nun kurallarını çiğnersen hem bu dünyada hastalıklar ve doğa felaketiyle hem de öbür dünyada cehennem ateşiyle insafsızca cezalandırılırsın.

İkinci unsur, İslam'ın tek bir etik kaynağının olmasıdır: peygamber Muhammed. Muhammed yanılmaz. Neredeyse onun kendisinin bir Tann olduğu söylenebilir, ama Kuran çok açık biçimde Muhammed'in bir insan olduğunu, ama en mükemmel, en iyi insan olduğunu, Tanrı düzeyinde olduğunu söyler. Biz onu örnek olarak yaşamalıyız. Kuran'da yer alanlar, Muhammed'in, Tanrı'nın söylediğini söyledikleridir. Binlerce hadiste — Muhammed'in söyledikleri ve yaptıkları, verdiği öğütler, kalın kitaplar yoluyla bize miras kalmıştır - bir Müslüman'ın yedinci yüzyılda nasıl yaşaması gerektiği yer alır. Sofu Müslümanlar yirmi birinci yüzyılda nasıl yaşamaları gerektiğine ilişkin sorularının yanıtlarını her gün bunlarda ararlar.

Üçüncü unsur, İslam'ın, Peygamber'in Allah'ın buyruklarını aldığı dönemdeki Arap kabile değerlerinden alınmış cinsel ahlak anlayışının baskın olmasıdır: bu kadınların babalarının, erkek kardeşlerinin, amcalarının, büyükbabalarının, vasilerinin malı olduğu bir kültürdür. Kadınların varlığı kızlık zarına indirgenmiştir. Kadının çarşafı dış dünyaya sürekli olarak, Müslüman erkekleri kadınların sahibi yapan ve onları annelerinin, kız kardeşlerinin, teyzelerinin, gelinlerinin, kuzinlerinin ve eşlerinin cinsel ilişki kurmalarını önlemekle yükümlü kılan, bu boğucu ahlak anlayışını hatırlatır: Ve yalnızca cinsel ilişkiyi değil, ama aynı zamanda erkeklere bakmayı, kolunu koluna değdirmeyi, erkeğin elini sıkmayı da

Giriş

önmeyi yükümlü kılan bir anlayışı. Erkeğin saygınlığı ve namusu kız ve kadın aile üyelerinin özenli, söz dinleyen davranışlarıyla yükselir veya azalır.

Bu üç unsur bizim batıya ve şimdilerde Asya'ya göre de geri kalmamızı büyük oranda açıklar. Müslümanların çoğunluğunun içine kapatıldığı bu üç unsurun oluşturduğu düşünsel çerçeveyi kırmak için kendimizi eleştirici bir gözle incelemeye başlamalıyız. Ama kim bir Müslüman olarak doğmuş ise ve İslam'a yönelik eleştirel sorular sorarsa, ona derhal >dönek< etiketi yapıştırılır. Peygamber Muhammed'in yanı sıra başka etik kaynaklardan da yararlanılmasını İsteyen bir Müslüman ölümle tehdit edilir. Bakire kafesinden kaçan bir kadın orospudur.

Yaşam deneyi, çok okuma ve çok sayıda kişiyle konuşma sonucunda, Allah'ın, meleklerin ve şeytanın varlığı ve öbür dünyadaki yaşamın en azından tartışmalı olduğu, benim için açık hale geldi. Allah gerçekten varsa O'nun sözü mutlak değildir, tersine, eleştiriye çok açıktır. Dini inancım hakkında duyduğum tereddütleri yazdığım da ve bir tartışma başlatmayı düşündüğümde, Müslüman erkek ve kadınlar beni Müslüman cemaatinin dışına atmak için hemen hazır bekliyorlardı. Onlar daha ileri gittiler ve Allah'ın kelamının mutlak olduğu hakkında şüphe duymaya cesaret etmiş olduğum için ölümü hak ettiğimi söylediler. İçinde doğduğum dini inanış hakkında eleştiride bulunmamı, Allah'ın Elçisi'nin bize dayattığı tanrılar ve kurallar üzerine sorular sormamı yasaklatmak için beni mahkeme kapılarında süründürdüler. Ve Muhammed B., kökten dinci bir Müslüman, *İtaat-Bölüm 1*'in yapılmasında bana destek veren ve yardım eden Theo van (İogh'u öldürdü.

Ben yalnızca Kuran ve Peygamber'in hadisleriyle yetinme yerine, daha fazla bilgi, etik ve hayal gücü kaynaklarım kullan-

mak istiyorum. Bir İslam Spinoza'sı Voltaire'i, bir J. S. Mill'i, Bir Kant'ı ve bir Bertrand Russel'i olmaması gerçeği Müslümanların bu düşünürlerin çalışmalarından yararlanmayacakları anlamına gelmez. Batılı düşünürlerin okunması günümüzde Peygamber Muhammed'e ve Allah'ın kelamına bir sadakatsizlik olarak görülüyor. Bu çok ciddi bir yanlış anlayıştır. Muhammed'in bizi teşvik ettiği (örneğin yoksullara ve öksüzlere karşı merhametli olmayı teşvik etmesi gibi) iyi şeyleri korumak ve etik anlayışımızın kaynaklarını diğer başka filozoflarla zenginleştirmek neden yasak olsun? Bizim Müslüman Wright kardeşler ortaya çıkarmamış olmamız gerçeği > uçağa binmemizi engellemiyor, değil mi? Yalnızca batı teknolojisini almak ama batının bağımsız düşünme cesaretini almamakla İslam kültürünün zihinsel durgunluğu devam eder, bu böylece kuşaklar boyu sürecektir.

Biz Müslümanların içinde bulunduğu maddi ve manevi geri kalmışlığın belki de en Önemli izahı bize küçük yaşlardan beri öğretilen cinsel ahlak anlayışıdır (bak. *Bakire Kafesi*). Ben, - benim gibi İslam'la yetiştirilen - kader arkadaşlarıma, örneğin J. S. Mill'in 1869 yılında yazılmış *Subjection of Women* (*Kadınlar Üzerinde Tahakküm*) denemesini peygamber Muhammed'in kadın üzerine öğretisi ile kıyaslamaları için okumaya çağırarak isterdim. Doğal olarak Muhammed ve Mili arasında dünya kadar fark vardır, ama kadının rolü tartışmasız her iki erkeği de meşgul etmiştir.

Bir Müslüman tarafından İslam'ın bu üç unsurunun araştırılması korkunç bir ihanet ve çok acı verici bir şey gibi algılanır. Bu güçlü duygular dışardan kişiler ve benim üzerimde de etkide bulunuyor. Özellikle yığınlar tarafından dış vurulduğunda. Ben kendim, Müslümanların Allah'ın mutlak kelamını göreceleştiren veya başka diğer etik kaynakları peygamber Muhammed'in etik kaynağına eşit ve hatta ondan

Giriş

daha önemli bulan kişilere karşı kızgınlıklarına yol açma yükümlülüğünü anlayabiliyorum. Bunun yanı sıra, bu boyutta bir anlayış değişiminin yalnızca uzun zaman alan bir süreç değil, aynı zamanda direnme ve hatta kan dökülmesiyle el ele giden bir süreç olduğunu tarihten biliyorum. Theo van Gogh'un öldürülmesini, benim Ölümle tehdit edilmemi, bana yönelik hukuki adımları ve yoğun biçimde reddedilişimi bu çerçevenin içinde değerlendiriyorum. İslam tarihine kısa bir bakış bize İslam'ın kendi içinde bir eleştiride bulunanların hemen tamamının öldürüldüğünü veya sürgüne gönderildiğini öğretir. Ben kendim iyi dostlarla bir arada sayılırım: Salman Rushdie, Irshad Manji, Taslima Nasreen, Mubammed fi Abu Zeid; bunların hepsi dindaşları tarafından Ölümle tehdit ediliyor ve Müslüman olmayanlar tarafından korunuyorlar.

Biz gene de bu duygusal duvarı yıkmak veya duvara tırmanarak öbür tarafa geçmek için güç toplamalıyız, ta ki eleştirici grup önemli bir karşı güç oluşturacak kadar büyük boyutlara ulaşabilsin. Bu yolda bizim, İslam'ın reformundan en büyük çıkarı olan liberal batının yardımına gereksinimiz var, ama özellikle biz birbirimize yardım etmeliyiz.

Esasen ben reformlar konusunda iyimserim. Bu iyimserliğim, Suudi Arabistan'da yapılan belediye meclisi seçimleri (her ne kadar kadınların katılması yasak olsa da gene de bir seçimdi), Irak'ta ve Taliban rejiminden sonra laik bir hükümetin işbaşına geldiği Afganistan'da başarıyla yapılan seçimler, Fas'ta bilim adamlarının ve gazetecilerin İslamcı partinin terörüne karşı gösterileri ve Saron ile Abbas arasında İsrail ve Filistin'in geleceğine ilişkin çok şeyler vadeden anlaşmalar gibi sinyaller üzerinde yükseliyor. Tabii ki bu gelişmelerin henüz çocukluk döneminde olduklarını ve olgunlaşmadıklarını görüyorum.

Eskiden beri batıda dini inancın ve geleneklerin zor-

layıcılığına karşı direnen kişiler, laik liberaller (kimi ülkelerde >solcu< olarak tanımlanırlar) beni ve başka liberal Müslümanları eleştirici düşünmeye teşvik ettiler. Fakat batıdaki sol kesim dikkati çekici bir eğilime, kendi kendini suçlama ve geri kalan dünyayı, örneğin Müslümanları, kurban gibi yorumlama eğilimine sahiptir; kurbanlar zavallı insanlardır ve bütün zavallı ve baskı altındaki insanlar ilke olarak bağrımıza bastığımız iyi insanlardır. Bu kesimin eleştirisi batıyla sınırlıdır. ABD'yi eleştirir, ama İslam dünyasını eleştirmez, tıpkı geçmişte Gulag takımadalarını eleştirmemiş olmaları gibi. Çünkü ABD batıya özdeştir ve İslam dünyası batı kadar güçlü değildir. İsrail'i eleştirirler ama Filistinlileri eleştirmezler çünkü İsrail batıya dahildir ve Filistinliler zavallı bulunurlar. Batılı ülkelerdeki yerli kökenli çoğunluğa yönelik eleştirileri vardır ama Müslüman azınlığa yönelik eleştirileri yoktur. İslam dünyasına, Filistinlilere ve Müslüman azınlığa yönelik eleştiriler İslam fobisi ve yabancı düşmanlığı olarak yorumlanır. Bu kültür izafiyetçilerinin görmediği şey, batı kültürünün dışındaki kültürleri özenle eleştiri dışı bırakarak, bu kültürlerin taşıyıcılarını kendi geri konumlarına hapsedtikleridir. Bu en iyi niyetlerle yapılır, ama bilindiği gibi cehenneme giden yol iyi niyet taşlarıyla döşenmiştir. Bu ırkçılığın en saf, katıksız biçimidir.

İslam dinine ve kültürüne eleştirilerim bazen »sert«, »aşağılayıcı« ve »incitici« bulunuyor. Ama yukarıda belirtilen kültür izafiyetçilerinin tutumu gerçekte çok daha sert^ aşağılayıcı ve inciticidir. Onlar kendilerini aslında daha üstün hissediyor ve Müslümanları eşit düzeyde konuşulabilecek kişiler değil ama nezaket gösterilecek »başka biri« olarak yorumluyorlar. Ve Müslümanların eleştirilerden dolayı daha fazla kızabilecekleri ve şiddet kullanabileceklerinden duydukları korkuyla, İslam'ın eleştirilmesinden kaçınılması

Giriş

gerektiğini düşünüyorlar. Gerçekten liberal olabildikleri kadarıyla kültür izafiyetçileri yurttaşlık anlayışımızı göstermemiz için yapılan çağrıya olumlu karşılık veren biz Müslümanları tamamen yüzüstü bırakıyorlar.

Ben batıda 11 Eylül'den sonra ortaya çıkan kendi üzerine düşünme talebine uymakla ve kamusal alanda tartışmalara katılmakla çok büyük bir riziko aldım. Peki kültür izafiyetçileri ne söylüyorlar? Bana, sen başka türlü ifade etmeliydin, diyorlar. Ama Theo van Gogh'un öldürülmesi sonrasında ben, söyleyeceklerimi yalnızca benim kendi tarzımda söylemem ve eleştirilerimi benim kendi tarzımda yapmam gerektiğine her zamankinden daha fazla kailiyim.

Burada ve şimdi gerçekleşsin istiyorum

»Yeraltı« dönemimden sonra Hollanda'ya geri döndüğümde (2002 yılı kastediliyor - yayıncının notu) bütün medya öncelikle benim şahsımdan bahsediyor, tartışmanın içeriğinden değil; ama bir gün beni çerçeveleyen esrar dağılacak. Şimdi medya keyifle ellerini oğuşturuyor: İslam'ı eleştiren siyah bir kadın. Bir süre sonra bunun önemi azalacak ve içeriğin kendisi gittikçe ön plana çıkacak; batı toplumuna uyumun başarısızlıkla sonuçlanmasının, büyük oranda kadın düşmanı İslam kültürü ve diniyle ilişkisi olduğu gerçeği.

Yaptıklarına tepkiler geleceğini biliyordum. Gelen olumsuz tepkiler beni şaşırtmadı. Konunun kendisi anlaşmazlıkları da beraberinde getiriyor. Devam ettiğim koşullarda - ki devam edeceğim -, çok sert tepkilerin geleceğini dikkate almalıyım. Kızgınlığı anlıyorum. Değişim sürecinde bulunan her grup bu karışıklıktan geçmek zorunda. Benim stratejim şu: fırtına zayıflayıp geçene kadar sorunu sürekli gündeme getirmek. Bir gün, şimdi söylediklerimi toplumda yoğun gerilimlere yol açmadan söyleyebileceğim. Şimdi artık, bağımlı, yarı okur-yazar göçmen kadınların eşit hakları ve kadının bağımsızlığı için sesini çıkaran ve bu doğrultuda güçlü adımlar atan başkaları da var. Üçüncü feminizm dalgası gelmekte ve ben bunu dört gözle bekliyorum.

Burada ve şimdi gerçekleşsin istiyorum

Emansipasyon, kadının bağımsızlaşması bir mücadeledir. Ben bunu, mücadele yolunu seçtim ve mücadelemi şimdiki partim olan VVD saflarında sürdüreceğim. Bu adımı PvdA'nın gerçeklerden kaçmasını kabul edemediğim için attım. Sosyal-demokratlar toplumda büyüyen rahatsızlıklara gözlerini kapattı. Kadın üzerindeki baskılar ikincil önemde. Ben toplumsal ve kültürel problemlere ilgiyi PvdA'da göremiyorum.

VVD'yi seçmem sosyal duyarlılığımın azalmasından ileri gelmiyor. Tersine ben, sosyal adaletin kişisel değerler ve özgürlüklerle başladığını gördüm. Bütün toplumsal yapı bireylere uyarlanmış durumda; sınavları yalnız yapıyor, vergi formülünü yalnız dolduruyor, hakim karşısına birey olarak çıkıyorsunuz. Her şeyde kendi sorumluluğunuz en önde. Peki PvdA ne yapıyor? O göçmenlere daima bir grup olarak yaklaşıyor. Peki neden? Çünkü onun gerçeklikle ilişkisi kalmamış.

Bir örnek. Ben sosyal yardımlarda yolsuzluk yapan göçmenlere çevirmenlik yaptım. Sosyal yardım için eşlerin her ikisinin de imzası zorunludur. Müslüman kadın eşinin emri doğrultusunda imza atar. Eşi imzalanacak kesik çizgili yeri gösterir: imzala. Ama kadın ne için imzaladığını bilmez. Kendi ülkesinde hiçbir zaman, bir şeyi imzalaması gerek-memiştir. Bir süre sonra polis kapıya gelir. Kadın ve erkek sosyal yolsuzluktan dolayı zanlı durumundadırlar. Erkeğin meğer bir işi varmış. Kadın bu durumu bilmemektedir. Erkek her sabah evden ayrılıp gece geç saatte eve geri dönmektedir, ama bir Müslüman erkeğin yaptıklarından dolayı karısına bir açıklamada bulunması, hesap vermesi gerekmez. Sonra kadın ve erkeğin kırkar bin gulden geri ödemeleri gerekir. Kadın böylece kocasının yolsuzluklarına ortak edilmiştir. Söz konusu olan sadece bir örnek değil, böyle yüzlerce örnek var.

PvdA'yı kadınların bağımlı konumdan kurtarılmalari konusunda ikna etmeyi bir kere deneyin. Başaramasınız. Bu parti en

iyi niyetle, Müslüman kadınların şimdiki konumlarını koruması için çaba harcar. Bunun onların kişilikleri için olumlu olduğunu düşünür. »Bu kadınlar kendi kültürlerinde mutludur«, der. Çocuklar da tümüyle »Pis Fıslı« oluncaya kadar gözden kaçırılır, unutulur. O zaman da sorunlar başlar. Rob Oudkerk *HP/De Tijd* adlı magazinde, aile doktoru olarak bir Müslüman kadının kendisine geldiğini ve »kocasının böyle hastalanmasının Allah'ın isteği olduğunu« söylediğini anlattı. Yaşamının Allah'ın elinde olduğu düşüncesi belki ölüm döşeginde bir teselli verebilir, ama insanın ölüm döşegine düşmesine de yol açabilir. Fakat Rob Oudekerk, bunu »olumlu bir anlayış« olarak görüyor. Kendisi Allah'a inanmaz, ama bu çeşit anlamsızlığa inanmak kendisine sevimli geliyor. Bunun gerçekteki ifadesi ise onlar, kendi geri kalmışlık hakkına sahiptir.

Benim VVD'ye geçmemde belirleyici olan, parti başkanı Zalm'ın verdiği, göçmen kadınların entegrasyonu ve emansipasyonu konularını gündeme getirmede istediğim kadar geniş bir hareket alanına sahip olacağım güvencesidir.

Kararımın çok fazla duygusal tepkilere yol açmasını anlamıyorum. »İhanet« gibi kelimeler kullanılıyor. Sanki ben bir suç örgütüne üye olmuşum gibi. Hem de bu 8 yıllık Paars yönetiminden sonra (Hollanda'da PvdA, VVD ve D66 hükümet koalisyonuna takılan isim, ç.n.) VVD ve PvdA arasında şok edici farklılıklar yokken oluyor. İnsanların kişisel olarak hayal kırıklığına uğradığını anlıyorum. Ama gerçek şu ki, PvdA'nın benim için çok şeyler yapmış olması, partinin görüşlerinde kendimi bulamadığım anda, o partinin güvenilir bir üyesi olarak kalmam için bir gerekçe oluşturmaz. Neden herkes sanki bu duygusal ve ani verilmiş bir karar gibi davranıyor? Ben daha Ağustos ayı içerisinde PvdA'ya memnun olmadığımı ve ayrılmak istediğimi ilettim.

Tabii ki şu veya bu şekilde öğrenmem gerekenler var. Kimi zaman uzlaşmalar yapmam, stratejik düşünmeyi öğrenmem ve bazı şeyleri daha dikkatli dile getirmem gerektiğini anlıyorum, ama mücadelemden vazgeçmek gibi bir planım yok. Ben bunun için ödemem gereken hesapla birlikte yaşıyorum. Fiziki olarak korunduğum sürece devam edecek zihni gücüm var. Ne var ki her şeyin çok çabuk gerçekleşmesini istememeliyim. Sabırsızlığım benim zayıf noktam: istediğimin burada ve şimdi gerçekleşmesini istiyorum. Bana bunun yarın da olabileceğini anlatacak insanlara ihtiyacım var.

Babamın beni sevdiğini biliyorum, ama onun inandığı her şeye kökten karşı çıkan bir seçim yaptım. Onun hiçbir zaman tehdit telefonları almadığına ilişkin, *Vrij Nederland'da* çıkan demeçleri, eğer doğruysa, yüzüme atılan bir şamardı. Kamuoyuna yönelik her adım sonrasında, Somalili Müslümanlar ona telefon açarak şikayette bulundu. Babam başlangıçta bu telefonlara pek önem vermedi. Sadece bir kere bana anlatılanlardan nelerin doğru olduğunu sordu. Ben ona İslam'da kadın haklarını savunduğumu anlattım. Tepkisi, »Kimi, hangi hakkı savunmak istiyorsan savun, ama bunu Allah'ın adına yap«, oldu. Şimdi kamuoyu önünde Allah'tan yüz çevirmem, onda ağır ve derin, neredeyse affedilmez bir hayalkırıklığına yol açtı. Ben İslam'ı ve böylece onun ismini ve şerefini kirletiyorum. Bana sırtını dönmesinin ve karşı çıkmasının nedeni budur. Ben bir yandan babam için üzülüyorum, diğer yandan da ona karşı öfkeyle doluyum. Yazmakta olduğum kitabımı ona yönelik bir açık mektupla bitireceğim. Bu mektupta ona çocuklarını koşulsuz olarak sevmediği suçlamasını yöneltiyorum. O her zaman toplumla çocukları arasında bir seçim yapma durumunda ilkini, toplumu seçer. Bu acı veriyor.

Ben gerçekte babama çok bağılıyım. Bizim yanımızda kaldığı kısa dönemlerde özellikle bana karşı sevgi doluydu ve beni göklere çıkarırdı. Benim için yola koyduğu birkaç şeyden dolayı bu güne kadar ona karşı şükranla doluyum. Mesela Etyopya' da annem kızkardeşimin ve benim okula gitmemize izin vermedi. Nasıl olsa birkaç yıl içerisinde evlendirilecektik ve okulda öğrendiklerimizin bize bir yararı olmayacaktı. Daha iyisi, ev işlerine yardım etmeliydik. Ama babam bizim okula gitmemiz için diretti. Eğer annem okula gitmemizi yasaklarsa bütün yaşamı boyunca ona beddua edeceğini söyledi. Aynı zamanda, bizim sünnet edilmemize bütün gücüyle karşı çıktı. Ama babamın bilmediği şey, ninemizin ondan habersiz bu işi gerçekleştirdiğidir.

Erkek kardeşim, kız kardeşim ve ben sürekli uzakta olduğunu onun yüzüne söyledik. O bizi dünyaya getirdi, babamızı, ama bunun sorumluluklarını üstlenmedi. Onun politik faaliyetlerini olumlu buluyor, bundan gurur da duyuyorduk, ama gerçek bir baba da istiyorduk. O bu tür eleştirileri bizim seviyemize yakıştırmıyor, günlük yakınmalar olarak görüyordu. Babama göre biz onun bu yola baş koyduğunu ve bizim de bu yolda gözümüzü kırpmadan feragatte bulunmamız gerektiğini görmeliydik. Allah ona bu şerefli görevi bahsetmişti.

Doğduğunda babam cezaevindeydi. Onu ilk gördüğümde altı yaşındaydım. Yanımızda olmamasına rağmen, politik çalışmalarının beraberinde getirdiği gerilimleri hissediyorduk. Somali'deki bu dönemi her zaman » fıslıtı dönemin olarak adlandırdım. Hep fıslıtı fıslıt, çünkü hiç kimse yüzde yüz güvenilir değildi. Kapıya vurulan yumrukları, ninemin kapıyı açışım ve yere itilmesini, sözlü saldırıları, ev aramalarımı hala hatırlıyorum. Bunlar bir çocuk için anlaşılmaz şeylerdi. Altı yaşında - daha önce Somali'den kaçmış olan -

babamın peşi sıra Suudi Arabistan'a gittik. Annemin dışında - Suudi Arabistan'daki katı dini kuralların egemen olduğu toplumsal yaşam ona yaramıştı - hiçbirimiz orada mutlu değildik. Oysa annem de, Suudileri aptal bulduğundan dolayı onları koyun ve keçilere benzetiyordu. Biz uzun kollu yeşil elbiseler ve başı sıkıca saran başörtüleriyle okula gitmek zorundaydık. Sıcaktan sırtımız su topluyordu. Dışarda oynamamız yasaktı. Bir yıl sonra, Somalili muhaliflerin büyük çoğunlukla yaşadığı Etyopya'ya, bir buçuk yıl sonra da Kenya'ya taşındık.

Babamın dört kadından beş kız, bir erkek çocuğu vardı. Annem babamın ikinci eşiydi. Babam annemle ilk esi Marjan Amerika'dayken tanışmıştı. Marjan oraya, öğrenim görmesi için babam tarafından gönderilmişti. Okulda çok başarılı olmadı, ama babam onun diplomasını alıncaya kadar orada kalmasını istedi. Bu arada, babamın da katıldığı bir girişim sonucu okuma yazma kampanyaları başlamıştı. Babam kendisi de ders veriyordu ve annem onun öğrencisiydi. Babam annemi akıllı ve hırslı buldu ve onunla evlendi. Arka arkaya üç çocukları oldu ve bir gün Marjan kapıya dayandı. Amerika'dan dönmüştü. Babamın ikinci evliliğini bilmiyordu ve buna çok kızdı. Babamdan bir seçim yapmasını istedi. Babam annemi seçti ve Marjan'dan ayrıldı.

Babam 1980 yılında Etopya'ya gitti. Bir yıl sonra da bizi ziyarete geldi. Annem ona »Eğer şimdi bir kere buradan gidersen bir daha dönmene gerek yok, ben senin esin değilim«, dedi. Babam gitti ve on yıl sonra geri döndü. Annem ona selam bile vermedi. Annem bu tutumunu o günden bu yana sürdürüyor. Babam daha sonra bir Etopyalı, sonra da bir Somalili'yle evlendi - şimdi bu iki kadının nerede olduklarını bilmiyorum -, ve en sonunda Marjan'la, ilk eşiyile, yeniden evlendi. Şimdi Londra'da birlikte oturuyorlar.

Benden büyük bir erkek kardeşimin yamsıra benden iki yaş küçük, hayranlık duyduğum bir kız kardeşim vardı. Kız kardeşim isyankârdı. İsteddiğini yapardı. Bundan dolayı dayak yiyeceğine aldırılmazdı. Ben daha korkak ve uysaldım. Uyumluydum. O asla. Ergenlik döneminde mini etek giymek isterdi. Bu tabii ki ahlaksızlık sayılıyordu. Annem bu etekleri parçaladı, ama her defasında kız kardeşim yenisini satın aldı. Lisede, ikinci sınıfta okulu bıraktı. Herkes kızmıştı, ama o buna aldırmadı. Kendi girişimiyle, sekreterlik eğitimi veren bir okula devam etti ve eğitimini parlak bir şekilde tamamladı. Daha sonra Birleşmiş Milletler'de iş buldu. Annem onun çalışmasını yasakladı, ama kız kardeşim her türlü sözlü ve fiziksel saldırıya karşı işte çalıştı.

Kızkardeşim güçlü bir kadındı. Ev hariç, her yerde hayranlık ve saygı uyandırıyor. Zorla evlendirilme tehdidiyle karşı karşıya kaldığında, benim peşim sıra Hoüanda'ya geldi. Geldiğinde 1994 yılının ocak ayıydı ve bir buçuk yıl sonra Hollandacası üniversiteye başlayacak kadar ilerlemişti bile. O dönemde ağlama krizleri başladı ve davranışları gittikçe garipti. Çevresindekilere zor tahammül ediyordu, ama yalnız da yapamıyordu. Görülecek bir şey olsun olmasın, saatlerce televizyona bakıyordu. Günlerce yataktan çıkmıyor, bir şeyler yemiyordu. Bir gün, dinine yeterince önem vermediğinden dolayı mutsuz olduğunu anlattı. Başörtüsü taktı, namaz kılmaya çalıştı. Kimi gün bunu başardı, kimi gün başaramadı; bu ondaki suçluluk duygusunu arttırdı, çünkü kaçırılan her namazın bir cezası vardı. Sürekli olarak şunu söylüyordu: »Ben ceta çekiyorum, ama kimse benî anlamıyor.« Anneme karşı geçmişteki davranışlarından dolayı utanç duyuyor, kavgalarına korkunç düzeyde üzülüyordu.

Bir gün psikoza girdi ve hastaneye kaldırıldı. İlaçlara olumlu tepki gösterdi, ama yan etkilerden rahatsızdı. Huzur-

suzluk, acı, kasılmış kaslar, garip refleksler. Gözümün önünde, benim güçlü, güzel kardeşim eriyordu.

Temmuz 1997'de kardeşim Kenya'ya geri döndü. Orada ilaçlarına daha fazla devam etmedi, bunun yerine İslam alimleri onu psikozlarından kurtarmak için toplandılar. Onlar kardeşimden sakinleşmesi için Kuran okumasını talep ettiler. Üvey annemin beddua etmiş olduğunu düşünerek cinlerden kurtarmak için onu bir cinci kadına götürdüler. Kardeşim kadına şunu söyledi: »Eğer cinleri kovacak gücün varsa bunu önce çürümüş dişlerini tedavi etmede kullansan ya.« Hastalığında bile o keskin yargılama gücünü koruyordu. Kimi dönem kardeşim sakinleşmesi için yatağa bağlanıyor veya dövülüyordu, ama bunların bir yararı olmadı. Psikozlar git-tikçe ağırlaştı. Kendisinin izlendiği hayaline kapıldı ve hiçbir şey yememeye başladı. 8 Ocak 1998'de öldü.

ölümü yaşamımın en zor anıydı. Babamı onun ölümünü haber vermek için telefon açtığı anda ağır bir ağlama krizine kapıldım, bunun üzerine babam: »Niye bu kadar zorluk çıkarıyorsun? Hepimiz gene Allah'a kavuşacağız değil mi?« dedi. Nairobi'ye giden ilk uçağa binmeme rağmen kardeşimin cenazesine yetişemedim. Çok büyük bir olasılıkla bitkin düşmekten ölmüştü, ama bundan emin değilim, çünkü otopsi yapılmadı. Bizim kültürümüzde ölüm sebebine ilişkin soru sormak tabudur. Ne zaman bu konuda soru sormaya başlasam sürekli yakınan bir çocuk durumuna düşürüyorum. Söylenen tek şey: »Yaşamı veren de alan da Allah.«

Daha küçük yaşta, erkek kardeşimize sürekli saygılı davranmamız zorunluluğu benim ve kızkardeşimin dikkatini çekmişti. Ağabeyim benden sadece on ay büyüktü, ama biz yalnızca erkek olmanın geçerli olduğunu farkettiler. Sahip olduğu erkek çocuk sayısı arttıkça Müslüman kadının statüsü de yükseliyordu. Nineme kaç çocuğu olduğu sorulduğunda,

»bir« diye yanıtlardı. Halbuki onun dokuz kız bir erkek çocuğu vardı. Bizim ailemiz hakkında da böyle konuşurdu. Ailemizde yalnızca bir çocuk vardı. Kız kardeşim ve ben, »Peki biz neyiz?« diye sorardık. »Siz bizim için erkek çocuklar doğuracaksınız«, diye yanıt verirdi. Ben ümitsizliğe kapıldım. Bu dünyada nasıl yaşayacağım? Erkek çocuk doğurarak! Erkek çocuk doğurma fabrikası olarak. O zamanlar dokuz yaşındaydım.

Kız çocuklara, gelecekteki erkek çocuk doğurma görevini en iyi şekilde yerine getirebilmeleri için, küçük yaşta itibaren, kendi konularının Allah, baba, erkek kardeş, aile ve kabile karşısında ne olduğu öğretilir. Kadın, kendi yerini ne kadar iyi bilirse o kadar erdemli görülür. Kocan senden en olmayacak şeyleri bile arzuladığında, kadın olarak sen her zaman sabırlı olmalısın. Bundan dolayı sen öbür dünyada ödüllendirileceksin. Ama bu ödülün bir anlamı yoktur. Kadınlar için cennette hurma ve üzüm var. Başka bir şey yok.

Suudi Arabistan'dayken erkek kardeşim babamla birlikte her yere giderdi. Biz kızlar evde kalmak zorundaydık. Ama ben ve kız kardeşim meraklı çocuklardık. Biz de beraber gitmek isterdik, gidememeyi adaletli bulmazdık. Babam adalet kelimesine çok duyarlıydı. Bunu biliyorduk. Babam hemen tepki verirdi: »Allah kadınlara şerefli bir yer verdim diye buyurur. Cennet onların ayakları altındadır.« Biz önce annemin ayaklarına sonra da babamın ayaklarına bakıp gülmekten kırıldık. Babamın ayaklarında, her zaman olduğu gibi, pahalı deri italyan ayakkabıları vardı, ama annemin ayakları ucuz sandaletlerle yapılan uzun yürüyüşlerin sonucunda şahrem şahrem yarılmış, yara bere içinde, çıplaktı. Babam da bizimle birlikte gülerdi, ama annem kızardı, bizi tokatlayarak odadan kovardı. Allah'ı küçük düşürücü sözler söylenmesinden ödü kopardı.

Kenya'da, ilkokuldan sonra Müslüman kız ortaokuluna başladım. Okula Kenya'nın yanı sıra Yemen'den, Somali'den, Pakistan ve Hindistan'dan kız öğrenciler de devam ediyordu. Aralarında akıllı, her şeyde - derslerde ve sporda - gayet iyi olan çocuklar vardı. Sabahleyin isim yoklaması yapılırdı. *Burada* diye yanıtlamalıydınız. Belirli bir yaştan itibaren, git-tikçe artan sayıda kız öğrenci için yok denirdi. Hiç kimse onların nerede kaldığını bilmezdi. Daha sonra evlendirildiklerini duyardık. Kimi zaman, bir iki yıl aradan sonra, onların bazılarıyla karşılaştım. Üstlerinde geçmişe ilişkin hiçbir iz kalmamıştı. Hepsi birer erkek çocuk doğurma fabrikası olmuşlardı: şişman, hamile veya kollarında bir çocuk. Mücadele arzulan, gözlerindeki parıltı, enerji kaybolmuştu. Bu kızlar arasında, depresyon ve intihar olayları çok sık görü-lüyordu. Şansını varmış ki, o zamanlar babam bizimle birlikte oturmuyordu. Eğer otursaydı, çok büyük olasılıkla ben de on altı yaşında görücü usulüyle evlendirilecektim; o yaşta da kaçamazsın ki. Nereye gidebilirdim ki?

Seksenli yılların ortalarından itibaren Kenya'da İslamcılık dalgası gündeme geldi. Ben de diğer gençler gibi bir arayıştaydım, özel olarak da İslam doğentimiz olan kadın beni etkilerdi. O başkalarından farklıydı. Siyah başörtüsüyle kontrast içerisindeki solgun, kalp biçimli yüzü ve uzun siyah elbisesi. Allah sevgisini ve bizim Allah karşındaki görevlerimizi büyük bir coşkunlukla anlatırdı. O dönemde ilk defa şehit olma gereksinimini duydum. Bu beni sanki Allah'a yaklaştırdı. Kendini tümüyle Allah yoluna adayış: hersey onun çevresinde dönüyordu. Bir mürit gibi durmadan aynı cümleyi tekrarlıyorduk: Kendimizi Allah yoluna adadık. Birden çarşaf giymeye başladım. Okul üniformamın üstüne siyah dini elbi-semi giyiyordum. Annem bu kıyafetimi çok beğeniyordu, kız kardeşim pek memnun değildi.

O dönemde bir erkek arkadaşım oldu. Bu yasaktı, öpüştük. Bu tümünden yasaktı. Erkek arkadaşım dinibütün birisiydi. Kadın ve erkek ilişkilerinde öğretiye katı biçimde bağlıydı, ama yaşamda kurallara uymazdı. O dönemde ilk defa bende tereddütler belirdi. Yalan söylemem ve onun yalan söylemesi gerçeği. Ne kadar çok dindar olursam o kadar çok yalan söy-leyip aldatıyordum. Bunda bir çelişki vardı.

Daha sonra Somali ve Kenya sınırında bir mülteci kampına gittim. Savaş sırasında tecavüze uğrayan kadınların nasıl kendi kaderlerine terkedildiklerini gördüm. Kendi kendime sordum: Eğer Allah varsa neden bunlara izin veriyor? Bırakın ifade etmeyi, bunu düşünmek bile yasaktı, ama benim inanç-larım giderek artan oranda yıkılıyordu. Gene de kendimi Müslüman olarak tanımlıyordum.

11 Eylül 2001 belirleyici bir dönüm noktası oldu, ama altı ay gecikmeyle, Herman Philipse'nin *Ateist Manifestosunu* oku-duktan sonra, yüksek sesle artık inanmadığımı itiraf etmeye cesaret ettim. Bu kitabı bana daha 1998'de, Hollanda'da üniver-sitedeyken aşık olduğum Marco hediye etmişti, ama o zaman okumak istememiştim. Ateist manifestosu şeytanın manifes-tosudur diye düşünmüş, içimde bir direnme hissetmişim. Fakat altı ay önce artık hazırdım. Koşullar oluşmuştu. Allah'ın uydurma bir şey olduğunu ve kendini Allah yoluna adamının gerçekte kendini güçlünün isteklerini yerine getirmeye ada-maktan başka bir anlamına gelmediğini görüyordum.

Teselli kaynağı olarak dine karşı değilim. Dini dualar ve ayinler insana tutunacak bir şey sunarlar ve ben kimseden bundan vazgeçmesini istemem. Ama dini bir yaşam modeli, bir ahlak ölçüsü olarak reddediyorum, özellikle de İslam'ı, çünkü bu din hayatın her alanını kapsamakta ve insanın yaşamındaki her adımını belirlemektedir.

Bana din ve kültür arasında bir ayırım yapmadığım suçla-

ması yöneltiliyor. Kadınların sünnet edilmesi Müslüman toplumların hepsinde görülmediğinden, bu korkunç adetin İslam'la bir ilişkisi yokmuş. Fakat İslam dini kızın bakire olarak evlenmesini ister. Bakirelik dogması kız çocukların eve kapatılmasıyla ve vajina dudaklarının birbirine dikilmesiyle garanti altına alınır. 'Kadınların sünnet edilmesinin ikili amacı vardır. Kadınların seks hayatını sınırlamak için klitoris kesilerek alınır ve bakireliklerini garanti altına almak için vajinanın dış dudakları birbirine dikilir.

İslam dininin ortaya çıkışından önce kimi animist kabilelerde kadınların sünnet edilmesi adetin var olduğu doğrudur. Kenya'daki belirli kabilelerde, sanki doğum esnasında klitoris çok büyüyerek çocuğun boğulmasına yol açabilirmiş gibi, bundan duyulan korkuyla, kadınlar sünnet edilmekteydi. Ama varolan yerel gelenekler İslam'la birlikte geniş bir çevreye yayıldı, güçlendi ve kutsallaştırıldı. Sudan, Mısır ve Somali gibi İslam dininin etkisinin çok büyük olduğu ülkelerde bakire olmanın önemi kuvvetle vurgulanmaktadır.

İslam'a ilişkin olumsuz bakışımın kendi travmalarımdan ileri geldiği suçlamaları da yöneltiliyor. Mutlu, huzurlu bir gençlik yaşadığımı söylemiyorum, ama bütün acılara dayandım. Deneyimlerimi ve bakış açımı kendime saklamam egoistlik olurdu. Böyle yapamazdım. O zaman, örneğin, haberleri izlememeliydim. Hollanda'ya yerleştiğimden beri her şey göçmenlerin göç ve entegrasyon problemlerine i bağlanıyor, ama problem İslam'ın kendisidir. Bu reddedilemez. Gerçekler gözümüzün önündedir ve göçmenlere kendi kültürlerinde olmayan şeyi vermeliyiz: bireysel haysiyet. Hol-landa'daki gözleri henüz pırıl pıl parlayan Müslüman genç kızların benim yaşadıklarımı yasaması gerekmemeli.

Marco - bana *Ateist Manifesto*'yu vermişti - benimle aynı öğrenci evinde kalıyordu. İki ay boyunca birbirimizin çevre-

sinde dönüp durduktan sonra ikimizde de ateş bacayı sardı. Bunu anneme-babama anlatmadım. Ağabeyime söyledim. . O derhal bu ilişkiyi bitirmemi istedi, ama onun isteğine uymadım. Marco ile beş yıl birlikte yaşadık. Sonuçta, ikimizin de iradesinin güçlü olmasından ve birbirimizin isteklerine boyun eğmeyi kabul etmememizden dolayı ilişkimiz yürümedi. Bu durum beraberinde kavgaları getirdi. Üstelik ben dağıtım, o ise dakik ve düzenliydi. Bu da problemlere yol açtı. Birbirimizi hala seviyorduk, ama ilişkiyi yürütemiyor-duk. Çevremizdeki, baskıyla ayakta tutulan ilişkileri ve bunun sonuçlarını görmüştük. İlişkimizin böyle olmasını istemedik. Benim onunla birlikte kalmaya başlamam zaten başlı başına bir adımdı. Bu bizim kültürümüzde geçerli olan bakire olarak görücü usulüyle evlendirilme değerine tamamen karşıydı.

Ailem tarafından görücü usulüyle evlendirilmek istemem gerçeğinin - ne Kanadalı uzaktan kuzenimle ne de başka birisiyle - konuşulması bile mümkün değildi. Babam diyordu kİ: »Kızım, bunun senin için en iyi şey olduğuna inan.« Buna inanmadım ve Almanya üzerinden Hollanda'ya kaçtım. Babama, bana göre içten, ama çok açık bir dille beni kendi halime bırakması için yalvardığımı bir mektup yazdım. Babam bu mektubu geri gönderdi. Mektubun kenarına, kırmızı kalemle, bu olanları ihanet olarak yorumladığını, beni bir daha görmek istemediğini ve artık benim onun ismini taşıyamayacağımı yazmıştı. Onunla altı yıl konuşmadım. 1997 yılında bir akşam telefon çaldı. Marco telefonu aldı, dinledi ve bana verdi. »Sanırım babann, dedi. Telefonu ondan aldım ve »A be«, »Çocuğuma sözünü işittim. Beni affetmiş, ayrıca kızkardeşime iyi baktığımdan dolayı benimle gurur duyduğunu bildirmek istemişti. Ağladım, ağladım. Bu, ömrümün en güzel günlerinden biriydi. Beni kızı olarak yeniden kabul etmişti.

Bizi yalnız bırakmayın, bizi de Voltaire'e layık görün

11 Eylül'den beri gazeteleri, televizyon kanallarını ve tartışma toplantılarını izleyen herkes gerek Hollanda'da gerekse de diğer batılı ülkelerde İslam dinine yönelik eleştirilerin yoğunlaştığı sonucundan başka bir sonuca varamaz. Şimdiki haliyle İslam dininin Hollanda'da tanığı olduğumuz demokrasi ve hukuk devletiyle bağdaşıp bağdaşmadığı sorusu sürekli gündeme geliyor. Yoksa İslam dininin bir aydınlanma ve modernleşme çağına mı ihtiyacı var?

Böyle bir tartışma geçtiğimiz hafta Amsterdam'daki De Balie kültür merkezinde, Van Gennep Yayınevi ve günlük *Trouw* gazetesi tarafından Voltaire ve İslam başlığı altında düzenlendi. Soru, İslam'ın bir Voltaire'e gereksinimi olup olmadığı sorusuydu. İslam'a yönelik keskin eleştiriler nerede? Voltaire'in eleştirici ruhu yoksa batı kültürüne mi yönelmelidir?

Bugünkü İslam dünyası ve batı dünyasının birlikte olup olamayacakları sorusuna bir yanıt vermek için belki her iki dünyayı yan yana koymakta yarar var.

İslam köktendinciliği ve politik İslam yoktan varolmadı. Bu akımların, kök salacakları ve beslenecekleri, kendilerini çok tehlikeli biçimlere dönüştürebilecekleri, ki bu biçimlerle 11 Eylül'den beri karşı karşıya kalmaktayız, bir zemine gereksi-

nimleri vardı. Bu zemini, İslam dünyasında günlük yaşamda Müslümanlara aktarıldığı biçimiyle, İslam dini oluşturur. Bundan dolayı ilk önce İslam'ın kaynaklarına bakmalıyız. Müslümanlar arasındaki farklılıklar ne kadar büyük olursa olsun, İslam'ın kuralları ve pratikte bunlara uygun yaşayış, köktendinciliğin ve en sonunda da terörizmin büyüyüp geliştiği verimli toprağı oluşturabilir.

10 Kasım tarihli *Het Parool* gazetesinin eki olan Letter&Gees'te, yazar Leon de Winter Müslüman dünyasının bir kesiminde, pratikte görülen bazı kötü yanlara işaret ediyor. De Winter'in üçüncü dünya savaşının yaşandığına ilişkin düşüncesine katılmamakla birlikte, İslam dünyasının tasvirinde ona hak veriyorum.

Yazısının girişinde De Winter, 11 Eylül sanıkları ve taraftarlarını harekete geçiren ideolojiyi mükemmel olarak tanımlıyor. Bu ideoloji kendisine İslam kaynaklarını dayanak alır. Bu dini bir ideolojidir ve çerçevesi »güçlülük ve zayıflık, egemenlik ve ezilme, sonsuzluk ve geçicilik, saflık ve kirlenme« kavramlarıyla belirlenir ve bir bütün olarak sadece ve sadece tanrısal adaletle savunulur.

Kendi deneylerimle, İslam dünyasının güçlü bir hiyerarşiye sahip olduğunu doğrulayabiliyim. Allah her şeye kadirdir, insanlar onun kullarıdır ve onun koyduğu kurallara uymalıdır. Kuran'da her yazılına ve Allah'a inananlar, Muhammed'i peygamber olarak tanıyanların yeri Hristiyanlardan ve Yahudilerden üstündür, »kitap ehli« olarak Hristiyanlar ve Yahudiler de inançsız ve döneklere daha üstündürler. Erkek kadından üstündür ve çocuklar anne-babalara itaat etmelidirler. Kurallara uymayan insanlar Allah adına aşağılanman ya da öldürülme! idirler.

Bu dünyadaki yaşam geçicidir ve sadece, inananların Allah'tan duydukları korkuyu Allah'ın koyduğu kurallara

tamamen uygun yaşayarak kanıtlamalarına ve böylece cennete gitmeye hak kazanmalarına hizmet eder. İnançsızlar bu dünyada, inananlara nasıl yaşanmayacağını gösteren bir örnek olarak vardılar- Helal (izin verilen) ve haram (yasak olan) Müslümanların günlük pratiklerinde ana kavramlardır. Dünyanın neresinde olursa olsun, her Müslüman için geçerli olan bu kavramlar yaşamın bütün alanlarıyla ilişkilidir. Her konuda ayrıntılı olarak ve nasıl düşünülmesi ve düşünülmemesi, hissedilmesi ve hissedilmemesi, davranılması ve davranılmaması gerektiği belirlenmiştir. Bu yaşam kuralları Müslümanların hem özel hayatlarında hem de onların toplumsal hayatla ilişkilerinde geçerlidir. Şeriat - islami yasalar - insanların koyduğu bütün yasa ve kuralların üstündedir. Şeriatı mümkün olduğunca saf biçimiyle uygulamak her Müslüman'ın görevidir. Kökten dinciler bunu, ılımlı Müslümanların yaşayışının İslam öğretisiyle çelişki içerisinde bulunduğuna sürekli işaret ederek kullanıyorlar.

Bütün bunları biz Müslümanlar çok genç yaştan itibaren evde, anne ve babalarımızdan, Kuran okullarında ve camilerde öğreniriz. Avrupa ve ABD'deki Müslümanlar bunların ötesinde ayrıca, örneğin Arapbilimci Marcel Kurpershoek (*NRC Hatidelsblad* gazetesi, 3 Kasım) tarafından ılımlı bir İslam düşünürü ve batılı kurumların dialoğa girebilecekleri bir kişi olarak yorumlanan Yusuf Al-Qaradawi' nin yazılan aracılığıyla bilgilendirilirler. Gerçekte Al-Qaradawi kesinlikle ılımlı değildir. O, *The Lawful and the Prohibited in islam* adlı kitabında - ki bu özel olarak batılı Müslümanlara yöneliktir - Allah'ın düşmanlarına karşı kendilerini savunabilmek ve İslam'ın onurunu korumak için askerliği öğrenmenin Müslüman cemaatinin bir görevi olduğunu yazar. Ona göre bunu yerine getirmeyen Müslümanlar ağır bir günah işlerler. Bunların ötesinde kitabında insanlar tarafından yapılan bütün

yasaların, yasa yapanlar kendilerini maddiyatla sınırladıkları ve dini ve ahlakî değerleri ihmal ettikleri için, eksik ve yetersiz olduğunu belirtir. Al-Qaradawi'nin bu yolla batılı Müslüman okurların gözünde demokratik yasa sürecini ne kadar zayıflattığını batılılar kolay kolay tasavvur edemez.

De Winter haklı olarak, İslam pratiğini »dizi dizi evliyanın, ruhların, meleklerin ve iblislerin« önemli yan rolleri oynadıkları bir tiyatro gibi tanımlar. Tutucu Müslüman düşmanlarının doğüstü güçlere sahip olduğunu, bunlarla komplolar kurduğunu ve böyle güçlere karşı sıradan bir mümin olarak karşı koyamayacağı olasılığını hesaba katar. Bununla ilişkili olarak De VVinter köktendincilik üzerine araştırma yapan İsraili profesör Emmanuel Sivan'dan şu alıntıyı yapar: »Dünya ölümlerin ruhlarıyla, iyi ve kötü cinlerle (görünmeyen varlıklarla) doludur; baştan çıkarıcı şeytan ve hizmetindekilerinbüyüleriyle köşeye sıkıştırılan ve insanların, melekler ve hatta gerekirse mucize tarafından kurtarıldığı bir dünya; ölümlerle (özellikle aynı aileden ölümlerle) iletişimin gündelik bir şey olduğu, doğüstü güçlerin varlığının neredeyse elle tutulabilecek bir gerçek olarak kabul edildiği bir dünya.«

Müslüman birisi olarak benim için bu karakteristikler tanıdık. Dünyanın her yerinde Müslümanlar bu çeşit doğüstü görüşlerle yetiştirilir. Müslümanların günlük hayatında öbür dünya sürekli hesaba katılır. Şehit olanın cennetle ödüllendirildiği düşüncesi de bu anlayışa uyar. İslam pratiğindeki bu akılcı düşünme eksikliği bu kadar çok Müslüman'ın Bin Ladin'in ideolojisine yönelmesindeki sebep olarak görülebilir.

Yahudilere karşı akıldışı bir kin ve inançsızlardan nefret çok sayıda Kuran okulunda öğretiliyor ve her gün camilerde tekrarlanıyor. Bunun da ötesinde: kitaplarda ve makalelerde, kasetlerde ve medyada Yahudiler sistemli bir şekilde, kötülüğe

Bizi yalnız bırakmayın, bizi de Voltaire'e layık görün

sebepler olarak tanıtılıyor. Bu doktrinin ne kadar derine işleyebileceğini ben kendim yaşadım. İlk defa bir Yahudi gördüğümde onun da et ve kemikten oluşan normal bir insan olduğunu farkedip çok şaşırılmıştım.

De Winter, çok sayıdaki Müslüman'ın duyduğu kızgınlığın -ki bu kızgınlık güçlü anti-amerikancı duygulara ve komplo teorilerine yol açar - sadece batılı Hristiyanlar ve Yahudilere göre sosyal-ekonomik geri kalmışlıktan ileri gelmediğini yazıyor. »Bu kızgınlık aynı zamanda, şeytanın yasayan bir canlıya dönüştüğü, irrasyonel tutucu dini duygulardan da ileri gelir.« Ben De Winter'den daha da ileriye gidip, bu dini duyguların sadece radikal Müslümanlarda ve köktendincilerde gözükmediğini, ama aynı zamanda sıradan Müslümanlar arasında da ortak olarak paylaşıldığını vurgulamak istiyorum. Bunların arasındaki fark, fanatiklerin sadece kin duymakla yetinmeyip bunu teröre kadar götürme kararlılığında olmalarındadır.

Biz Müslümanlar bu dünyadaki yaşamımızın, Allah'ın koyduğu kurallara ve iradesine uyarak öbür dünyaya yatırım yapmak olduğunu görmeyi öğreniriz. Toplumun değerleri namus ve itaat - bireyin özerkliğinden çok daha fazla geçerlidir. Din birey için yaşama anlam veren bir araç değildir, tersine, birey kendisini dine uydurmalı ve Allah'a adanmalıdır. Bu İslam kelimesinin tam karşılığına da uymaktadır: Allah'ın isteğine teslim olma.

İslamî pratik içerisinde yaşayan ve büyüyen çok kimse köktendincilik ve radikalizmin etkisine açıktır, ama aynı zamanda pasif bir yaşam biçimine ve kaderciliğe de yatkındır. İslam öğretisini pratiğe geçirmek isteyen ve aynı zamanda batı toplumuna uyum sağlamak isteyen herkes zorluklarla karşılaşır. Müslüman göçmen batılı ülkelerde tersine dönmüş bir dünyayla karşılaşır.

İslam dünyasından farklı olarak, batıda özellikle kişisel so-

rumluluk, bağımsızlık ve bu dünyadaki yaşama yatırım yapmanın zorunluluğu vurgulanır. Eğitim ve iş başarısının temelidir, kişinin dindarlığı değil. Batılı toplumlarda bir tek ideolojinin egemenliği yoktur, değişik ideolojiler birbirleriyle yan yana vardır. Anayasa Allah'ın kutsal kitabından daha önemli bulunur ve Allah ancak özel yaşamda bir yere sahiptir. İnsanlar arasındaki ilişkiler insanlar tarafından düşünülmüş olan ve yüzyıllar boyunca aynı kalmayan, tersine, yeni kurullarla tamamlanabilir ya da değiştirilebilir olan yasa ve kurullarla düzenlenmiştir. Yasa önünde bütün insanlar, çoğunluktan farklı bir yaşam tarzı olanlar dahil, eşittir. Kadınların her yerde her şeye katılma hakkı (her zaman gerçekleşme de) ilke olarak vardır ve eşcinsellik ölüm cezasını gerektiren, insanlığın geleceğini tehdit eden bir günah değil, tersine, tıpkı heteroseksüellerin arasında ne kadar normale o kadar normal olan aşkın bir biçimdir. Üstelik aşk sadece evlilikle sınırlanmaz, insanların karşılıklı anlaşmasıyla da yaşanabilir. Hamileliği önlemek ve planlamak, aynı zamanda cinsel ilişki yoluyla bulaşıcı hastalıklara karşı korunmak için çok değişik yöntemler ve araçlar vardır.

Yahudiler Müslümanlara karşı düşmanca davranan, onlarla savaşmak, umutlarını yok etmek ve korku salmak isteyen canavarlar değildir, tersine, Avrupa'da korkunç bir tarihi olayı - soykırımı - yaşamış olan normal insanlardır. Refah ve yoksulluk Allah'tan gelmez, bunlar insanların eylemlerinin sonucudur. Toplumsal yaşam inşa edilebilir, insan çevresini değiştirebilir. Ve öbür dünyanın fazla bir önemi yoktur. Kim öbür dünyaya inanmak istiyorsa kendi bilir, ama bunun için hazırlıklara girişmek söz konusu olamaz. İslam'da yasak olan birçok şeye batılı toplumlarda değer verilir ve Müslümanların zorunlu olarak uymaları gereken birçok şey de burada gerilik olarak reddedilir.

Bizi yalnız bırakmayın, bizi de Voltaire'e layık görün

Kim Müslümanların 11 Eylül eylemlerine ilişkin tepkilerinin bir dökümünü çıkarırsa ve kim Müslümanların İslam'a yönelik eleştirilere tepkilerine bakarsa, sınırlı sayıda Müslüman'ın İslam'ı eleştirel olarak yorumladığını farkeder. Hollanda'da Afshin Ellian ve İngiltere'de Salman Rushdie istisnalardır. Özeleştirinin yerine, bir dizi yadsımayı veya Müslüman dünyasında yanlış olan her şeyin »gerçek nedeninin" komplolar ve bir dizi dış faktör olduğunu duyarız.

Kendini yargılamadaki bu sınırlılık çok sayıda batılı düşünür ve politikacının tutumuyla da güçlenir. Fanatizmden İslam'ın şiddet kullanmayı beraberinde getiren bir yan görünümü olarak, büyük bir ihtiyatla söz ederler. Ya da rahatça arkalarına yaslanıp şöyle konuşurlar: »Aman boş ver, bir zamanlar bizde de böyleydi; korkmana gerek yok, İslam da sonuçta kendiliğinden düzelir.«

Bugünkü İslam'ın batılı hukuk devletiyle bağdaşmayacağı açık olmalıdır. İslam'ın acilen bir aydınlanma çağına gereksinmesi vardır. Aydınlanmanın İslam dünyasının kendi iç dinamikleriyle oluşması olasılığı yok gibidir. Eleştiri yapan yazarlar, gazeteciler, bilimciler batıya kaçmak zorunda kalıyorlar. Eserleri kendi ülkelerinde yasaklanıyor.

Ne yapılmalıdır? Uluslararası düzeyde, Blair ve Bush gibi hükümet liderleri İslam'ın terörist bir azınlık tarafından rehin alındığını söylemekten vazgeçmelidirler. İslam kendi kendisi tarafından rehin alınmıştır. Bu hükümet liderlerinin Suudi Arabistan'ın baskıcı rejimini nüfus artışının baskısının ve tek yanlı dini eğitim sisteminin aşırı dincileri ürettiği gerçeğiyle yüzleştirmeleri daha yararlı olabilirdi.

Avrupa ve Hollanda'da »yerli« çoğunluk Müslüman azınlığa İslam'ın şimdi içinde bulunduğu - Afshin Ellian tarafından karanlık olarak tanımlanan - durumunun ciddiyetini hafife almayı tersine, tartışmaya açarak yardım edebilir.

»4

11 Eylül'den beri İslam'a yöneltilen eleştiri ve soruların Müslümanlara da yardımını dokundu. Her ne kadar herkes kabul etmese de, azınlıkların entegrasyonuna yönelik ağır istemler gelmeye başlaması da olumlu bir gelişmedir. Aykırı düşüncelere buradaki tartışma ortamında yer verilmesi milyonlarca Müslüman'ın her gün duyduğu tek yanlı ve insan ruhunu felce uğratan dini nutuklara karşı bir denge unsuru oluşturabilir. Bırakın, zamanımızın Voltaire'leri güvenli bir ortamda İslam'ın aydınlanması yolunda çalışsınlar. Kendi vatanımızda bize bu şans çoğu zaman verilmedi. İslam bir aydınlanma sürecinden geçmedi, İslami toplumlar hâlâ, Hris-tiyanlık'ın yenileşme süreci öncesindeki sorunların aynısıyla boğuşmaktadırlar. Akıl ile tanışma bir birey olarak Müslüman'ın ruhunu öbür dünyaya ilişkin boyunduruktan, sürekli gündeme gelen suçluluk duygularından ve köktendinciliğin çekiciliğinden kurtarırdı. Gerikalmışlığımızın ve sorunlarımızın sorumluluğunu taşımayı da öğrenirdik. Bundan dolayı, bizi yalnız bırakmayın. Bizi de Voltaire'e layık görün.

35

Niçin kendimizi sorgulamayı başaramıyoruz

Tek bir İslam olmadığına, neredeyse bezdirinceye kadar, işaret edildi. Ne kadar Müslüman varsa o kadar da İslam vardır. Bir Müslüman İslam'ı kendi kişiliğinin bir parçası, bir başkası kendi kültürünün bir parçası, bir üçüncüsü ise katıksız bir inanış meselesi olarak görür ve gene bir başkası için de İslam bunların hepsidir: kimlik, kültür, politik ve sosyal model. Ama bütün bu Müslümanların ortak paylaştıkları şey, İslam'ın temel prensiplerinin eleştirile-meyeceğine, gözden geçirilemeyeceğine veya nasıl olursa olsun karşı çıkılmayacağına dair katı bir görüşe sahip olmalarıdır. Gündeme getirmek istediğim, İslam'dan korkmamız gerekir mi gerekmez mi sorusunun arkasında yatan, budur. Benim için önemli olan temel prensiplerdir. İslam'ın kaynakları Kuran ve peygamberin yaşam biçimidir (sünnet); Müslüman ahlaki olarak ve günlük pratiğinde bu yaşam biçiminin gereklerini mümkün olduğunca yerine getirmekle görevlidir.

11 Eylül'deki dehşet verici saldırılardan sonra, bu saldırıların muhtemel baş zanlısının adının Mohammed Atta olduğu açıklandı. Bu genç adam, Allah adına ve cennette onu bekleyen ödül için bu terör eylemini gerçekleştirdiğini açıklayan bir mektup bırakmıştı. Mektupta, yapmayı dü-

sunduğu eyleme yardımcı olması amacıyla Allah'a kendisine kuvvet vermesi için yalvardığı bir dua da yer alıyordu.

Bir süre sonra Mohammed Atta'nın babası televizyona çıktı. Oğlunun eylemiyle karşı karşıya bırakıldı. Baba Atta öfkeli, ama aynı zamanda üzüntülüydü. Çaresiz, ne dediğini bilmeyen bir kişi etkisi bıraktı, oğlunun 11 Eylül katliamı suçlusu olduğuna inanmıyordu, inanmak da istemiyordu. Dediğine göre, oğlu yardımsever, barışçı bir gençti. Ayrıca bu korkunç eyleme katılması için tek bir neden bile yoktu. Mısır ölçüleri içerisinde çok yüksek eğitimliydi. Mohammed Atta'nın Alman profesörü de gerçekten onun geleceği parlak bir mimar olduğunu doğrulamıştı. Kısacası, Mohammed babasının olağanüstü gurur duyduğu, parlak bir geleceği olan genç bir adamın bütün özelliklerine sahipti. Babası, hayır, hayır diye konuştu, oğlumun bu eylemlerle bir ilişkisi olamaz: Yahudiler, CIA, her şey ve herkes suçludur ama oğlum değil. Kötü niyetli insanlar oğlumun ve benim isimlerimizi kötüye çıkarmak istiyorlar ve şerefimizi lekeliyorlar.

Gene 11 Eylül'den sonraki günlerde Müslüman yazarlar, Müslüman din adanılan, imamlar, sıradan Müslüman erkek ve kadınlar aynı sorularla karşılaştılar: Nasıl oldu da on dokuz inanmış Müslüman, inançları uğruna bu korkunç eylemi gerçekleştirebildi? Bin Laden neden bütün Müslümanları inançları adına İnançsızlara karşı savaşa çağırıyor? Niçin Endonezyalı, Pakistanlı ve hatta İngiliz Müslümanlar İslam adına yaşamlarını feda etmek istiyorlar ve böylece Bin Laden'in çağrısına uyuyorlar?

Müslümanların tepkileri Atta'nın babasının tepkisi ile kıyaslanabilir: şaşkınlık ve İslam'la terörizm arasında kurulan ilişkiden duyulan öfke. Koro halinde, hayır, diye haykırdılar: Bunu yapanlar Müslüman olamazlar; gençlerin bazıları içki içip fahişelere gidiyorlar; bunlar Müslüman adetlerine uymaz,

Niçin kendimizi sorgulu mayı başaramıyoruz

bu adetleri çürümüş batıdan almışlardır; Kuran'daki sureleri kendi bağlamından koparmışlardır. Tabii ki Bin Ladin Müslüman değildir; bu bağırıp çağıran gençler İslam'ı yanlış anlamışlardır: İslam barışçı, hoşgörülü ve sevgi dolu bir dindir. Kim Allah'ı sever ve onun peygamberini izlerse, başka inançtan olanlara ve inançsızlara, bırakın öldürmeyi ve terör eylemlerine katılmayı, hiçbir zaman zarar vermez.

Ama bu doğruysa biz şu gerçekleri nasıl açıklamalıyız? Bir Müslüman olarak şunları okuduğumda ne düşünmeliyim? ü Müslümanlar 1983 ile 2000 yılları arasında gerçekleştirilen on altı uluslararası büyük terör eyleminin on birinden, muhtemelen de on ikisinden sorumludurlar; n teröristleri destekleyen ve bundan dolayı Amerika dışişleri bakanlığının listesinde yer alan yedi devletten beş tanesi Müslüman ülkelerdir. Aynı listedeki yabancı örgütlerin çoğunluğu da Müslüman örgütlerdir;

Uluslararası Stratejik Araştırmalar Enstitüsü'ne (Londra) göre Müslümanlar, dünya nüfusunun beşte birini oluşturmalarına rağmen, 2000 yılında otuz iki silahlı çatışmaya yol açan krizin üçte ikisine karışmışlardır.

İslam'da herhangi bir sorun yoksa, o zaman niçin çok sayıda Müslüman ülkesinden kaçıyor? Hollanda'ya en fazla mültecinin geldiği ilk on ülkeden dokuz tanesini Müslümanların çok büyük çoğunlukta olduğu ülkeler oluşturuyor. Biz Müslümanlar batıyı mahkûm ederken neden batıya geliyoruz? Batı bizim sahip olmadığımız neye sahip? Müslüman ülkelerde neden kadın kötü bir konumdadır? Eğer biz Müslümanlar bu derece toleranslı ve barışçıysak, neden İslam ülkelerinde bu kadar çok etnik, dini, politik ve kültürel bölünmüşlük ve kriz var? Biz neden ciddi bir durumla karşı karşıya olduğumuzu göremiyoruz, ya da görmek istemiyoruz? Biz Müslümanlar

niçin öfke ve memnuniyetsizlikle doluyuz, kendi içimizde ve başkalarına karşı içimizde bu kadar çok düşmanlık ve nefret taşıyoruz? Niçin kendimizi sorgulamayı başaramıyoruz?

Eğer İslam'ı karakterize etmem gerekse, onun Atta'nın babası gibi olduğunu söyledim: kızgın, travmaya uğramış, çaresiz ve bir saplantı içinde. Baba Atta'dan nasıl oğlu Mohammed olduysa, İslam da, kimi zaman köktendincilik, kimi zaman da politik İslam olarak adlandırdığımız bir akımı doğurdu. Nasıl baba Atta oğlunun karanlık, şeytanca bir yanının olduğunu görmediyse, biz Müslümanlar da uzun süre, bir zamanların barışçıl, güçlü ve sağlam yapısının fanatizm ve şiddet kullanmaya yönelik unsurları kendi içinde taşıdığımızı görmek istemedik. Her şeyin ayrı bir Müslümanca çözümünün olmasını istedik, hâlâ da istiyoruz. Yaşamımızın rotasını, toplumsal yaşamın inşasını, ekonomik politikalarımızı, çocuklarımızın yetişmesini ve kadın-erkek arasındaki ilişkileri her zaman Allah'a havale ettik. »İnşallah", Müslümanlar arasındaki konuşmalarda en çok kullanılan deyimdir.

Allah yetersiz mi kaldı? Biz Müslümanlar dinle akılcı düşünme yeteneği arasındaki dengeyi tümüyle gözden kaybettik. Sonuç yoksulluk, şiddet, politik dengesizlik, ekonomik durgunluk ve insani acılar oldu. Baba Atta'nın oğlundan gurur duyması gibi, biz Müslümanlar da dinimizden gurur duyuyoruz; Allah'ın sorularımıza artık cevap vermediğine inanmıyoruz, inanmak ta istemiyoruz. Ve eğer Allah'ın bir yanıtı varsa o bu yanıtı açıklamak istemiyor.

Her şeye rağmen, tereddütleri olan ve dikkatli bir biçimde kendi araştırmalarına başlayan, mahkûm olduğumuz labirentten kurtulmak için bir arayış içinde olan bir grup Müslüman var. Onlar şimdi hâlâ azınlıklar ve içinde bulduğumuz labirentten kurtaracak bir yol arıyorlar.

Bugün henüz azınlıklar ve hem yokluğa, hem köktendincilere karşı mücadele etmek zorundalar. Ama sadece bunlara karşı değil. Hollanda'daki gibi iyi isleyen demokrasilerdeki (anayasal) özgürlükleri becerikli bir biçimde kullanan ve Müslüman yığınların sahip olduğu düşünceleri, kuruntuları ayakta tutmak için bütün araçları başarıyla harekete geçiren gerici güçlere karşı da savaşmak zorundalar.

İslam'dan korkmalı mıyız, sorusunu Atta'nın babasından korkmalı mıyız, sorusuna çevirebiliriz. Kafası karmakarışık bir kesime karşı duyulan korku ne kadar haklıdır ve bu korkuya karşı ne yapılabilir? Bir dinin aşırı uç ve fanatizm gibi olumsuz yanlarından korkmak insancadır, ama Müslümanların acısını anlamak ve onlara yardım etmek istemek de insancadır.

Ortadoğu'nun gerici rejimleri Amerika Birleşik Devletleri'ni mücadele edilmesi gereken asıl kötülüğün İslam köktendinciliği temelinde yükselen terörizm olduğuna ikna etmeyi başardılar. Amerika Birleşik Devletleri asıl bu rejimlerin ve onları güç odağında ayakta tutan din adamlarının fanatizmi, veya Suudi Arabistan'ın adlandırmak istediği gibi, Vahabilik'i ortaya çıkaran nedenlerden biri olduğunu görmüyor. Gerici rejimlere karşı köktendincilerin tek ve üstelik haklı bir muhalefet oluşturması gerçeği ABD'nin izlediği politikaların ters sonuçlar vermesine yol açacaktır. Bin Ladin gibi fanatiklerin canlandırdıkları düşman görüntüsü ABD'nin davranışlarıyla doğrulanmaktadır. Şu acı bir gerçektir: Müslüman halk İslam'ı baskıcı rejimleri devirmek için politik bir araç olarak kuşanıyor, ama Müslüman köktendincilerin verdikleri sözler geleceğe ilişkin hiçbir perspektif içermiyor. Bundan dolayı acil olarak Müslümanların dinlerini, dış yardımla, İçerden eleştirmeye başlamaları ve yeniden gözden geçirmeleri zorunludur.

Bu yolda anahtar, Müslümanların kendi kendilerine çözüm bulmaları için onlara yardım etmek, temel soruları sormaktan kaçınmamak, onları kapıldıkları hezeyanla baş başa bırakmamaktadır. Bireysel acılara duyulan duygusal yaklaşım ve anlayış, tam da bu bireysel acıların İslam'ın temel prensiplerinin evde, okulda, günlük yaşamda ve (devlet) medyasında gündeme getirilme biçiminin kaçınılmaz sonuçları olarak ortaya çıktığı gerçeğini gözden kaçınmamalıdır. Sorun, Müslümanların iste bu can alıcı noktayı gündeme getirmeye cesaretlerinin ve isteklerinin olmamasıdır. Kabullenme sürecinde Baba Atta'nın durumuyla İslam'ın durumu arasındaki en önemli farklılığı düşünmeliyiz. Baba Atta oğlunu kaybetmiştir; acısını kabullenme sürecini zaman içinde, yavaş yavaş yaşayabilir. Bu lükse İslam ve biz Müslümanlar sahip değiliz.

Ne yapılmalıdır? Müslümanlar ve Müslüman olmayanlar için ilk görev, 11 Eylül eylemlerinin bir dışavurumunu oluşturduğu nefret dolu o aşın ucu küçümsememektir. İslam'ın bu akımından korku duymanın haklı bir gerekçesi vardır. İslam'da fanatizm bir gerçektir ve gittikçe yeni taraftarlar kazanmaktadır. Bununla birlikte batılılar ve fanatizmi reddeden Müslümanlar birbirlerini suçlamamalı ve karşılıklı güvensizlik yaymamalıdır. Bu bir şey çözmez. Daha ötesi, fanatikler bundan yararlanırlar.

İkinci görev, Müslümanların kendileri için, bir aydınlanma çağına girme görevidir. Biz Müslümanlar din ile akılcı düşünme arasındaki dengenin yeniden kurulmasının ne kadar önemli ve acil olduğunu yavaş yavaş görmeliyiz. Bunu gerçekleştirmek için yoğun olarak çalışmalıyız. Müslüman dünyasının içinde bulunduğu ciddi durum için din uygun bir çözüm önermiyor. Biz dinin ait olduğu gereken yere, camilere ve özel yaşama geri dönmesi için çaba harcamalıyız. Biz Müs-

lumanların bireysel özgürlükleri ve kadın-erkek eşitliği gibi evrensel değerleri, sadece batıya özgü değerler olarak yorumlama eğilimimiz var. Bu yanlıştır. Bu değerleri biz de uygulamaya başlamalıyız ve bu değerleri koruyup geliştirecek politik ve hukuki kurumları oluşturmak için çalışmalıyız. Bir şeyleri değiştirme idealini biz de beslemeliyiz; akılcı ve bilimsel analizlerle uğraşmalıyız. Her ne kadar bu değerler ve metotlar ilk önce yaygın biçimde batı dünyasında uygulanmış olsa da, bu durum bu değerlerin dünyanın başka bölgelerinde yaşayanlar için daha az önemli olduğu anlamına gelmez. Öyle olsaydı bu insanlar yığınlar halinde ülkelerinden kaçarak batıya gelmezlerdi. Yukarıdaki amaçlara ulaşma, Müslümanların düşünce sistemlerinde köklü bir değişikliği gerekli kılar. Bu değişiklik İslam kaynaklarının eleştirel bir gözle incelenmesinden başlamalıdır.

Üçüncü görev, özellikle, aydınlanmanın meyvelerini uzun süreden beri toplamış olan Batı'nın Müslüman olmayan kesimleri için geçerlidir. Onlar biz Müslümanlara, aydınlanmadan pay alma çabamızda yardım edebilirler. Düşünürler ve toplumda ağırlığı olanlar, örneğin Hollanda'da, akılcı düşünme yolundaki arayışımızda bize destek olabilirler. Buradaki problem onların zor bir ikileme karşı karşıya kalmalarıdır: Nasıl bir yandan açık, hoşgörülü ve hukuka dayalı toplumsal yaşamı koruyup, aşırı sağa ve hoşgörüsüz dini akımlara karşı mücadele ederken, diğer yandan Müslümanların kendi aydınlanma sürecine katkıda bulunabilirler? Şimdiye kadar, politikacılar, karar noktalarında bulunanlar, ama aynı zamanda düşünürler bu zor seçim karşısında, Müslümanları, İslam dininden kaynaklanan, ama kendileri ve toplum için çok zararlı sonuçlara yol açan gelenek, görenek ve görüşlerle yüzleştirmekten korku duymuşlardır.

Şu sıralar hâlâ, İslam içindeki gerici güçler kazanan taraftır.

Ortadoğu'daki rejimler ABD desteğini egemenliklerini sağlamlaştırmak için kullanmayı başardıkları gibi, Hollanda'da da çok sayıda Müslüman Örgütü örneğin kadının konumu konusundaki tutucu görüşlerini korumayı başarıyor. Devlet organları da bu gerici güçlerin arkasına takılanlara dahil. Bu konuda bir örnek, dinin birleştirici gücünü yeniden canlandırma çağrısıyla Müslümanların Hollanda toplumuna uyumuna katkı sağlayacağını düşünen Amsterdam belediye başkanı Job Cohen'dir. Ama biz Müslümanlar doğduğumuz andan itibaren dinle yattık, dinle kalktık ve tam da bu durum bizim geri kalmışlığımızın bir nedeni. Cohen bu çağrısıyla bizi dinin çıkışı mümkün olmayan yalıtılmış hücrelerinde tutmak istiyor gibi görünüyor. Bundan dolayı gericilerin o şerefli »şeyh« unvanını kazanıyor. Başka bir örnek de, İslami eğitim tam da bizim geriliğimizi ayakta tutarken bu eğitimi inatla savunmaya devam eden bakan Roger van Boxtel'dir. Bundan dolayı da Van Boxtel tepkiciler arasında »molla« unvanını hakke ediyor.

Şeyh Cohen ve Molla Van Boxtel'in görmek zorunda oldukları şey, bizim zaten inanç ve batıl inançla adamakıllı yoğrulduğumuzdur. Bizim ihtiyacımız olan şeyler felsefe okulları ve kadınlarımızın kurtuluşudur. Şeyh Cohen hiç kendi şehrindeki bir kadın sığınma evini ziyaret etti mi? Eğer 1 ettiyse, Müslüman kadınların, islam en Burgerschap (İslam ve Vatandaşlık) Vakfı'nın hakkında hiçbir şey söylemediği, çoğu zaman gizli kalan, ama bu evlerde yoğun olarak su yüzüne çıkan acıyı, kendisinin hemen hemen sonsuz olan dinleme kapasitesiyle, bir parça da olsa farketmiştir. Kadınların çektikleri bu acı hakkında Müslüman toplumu ve parasal yardım alan 753 İslam'ı örgütün hepsi, sanki üzerlerine ölü toprağı serpilmiş gibi susuyorlar. Yalnızca RIAAG (Bölgesel Ambulant Psikiyatri Enstitüsü) ve Aanmeldpunt Kinder mishand-

Niçin kendimizi sorgulamayı başaramıyoruz

ling (Çocuklara Kötü Muameleyi İhbar Merkezi) gibi yardım kurumları çekilen bu acının farkındalar. Bu kurumlara çok sayıda Müslüman başvuruyor. Ama bu kurumlar da, başka yardım kurumları da verilen bilgileri gizli tutma zorunluğundan dolayı, bu konuda hiçbir şey söyleyemiyorlar.

Müslüman ailelerde doğum kontrolü, kürtaj ve cinsel şiddet konularında yoğun bir tabu vardır. Bu tabu direkt olarak bizim dinimizden ileri gelmektedir. Hamile kalan bir kız evde bu konuda hiç konuşmaz. Dîninin birleştirici gücü sadece baskı uygulama olarak, negatif yönde çalışır. Sonuç destekleme, beraberlik değil, insanın içten bir şeylerin kırılması hissi, korkunç bir yalnızlık duygusudur. Tek çıkış yolu Müslüman kızların düzenli olarak yardım gördüğü kürtaj klinikleridir. Bu müdahalenin yükünü de yalnız başlarına taşırlar. Hollanda'da kürtajların yüzde altmışını, aralarında çok sayıda Müslüman kökenlilerin bulunduğu, etnik kökeni yabancı olan kadınlar yaptırmaktadır.

Görüldüğü gibi Hollanda'da İslam'dan duyulan bir korku mevcuttur. Hollanda'da politikacılar ve karar noktalarındaki kişiler biz Müslümanları kendi saplantımızla karşı karşıya getirtmekten çok korkarlar. Bu yolla incitmekten duyulan korku, haksızlığın ve insani acının devam etmesine yol açar.

Çarpışan normlar - modern yaşama açılış olarak entegrasyon

Entegrasyon sorunu normlara uyum sorundur. Göçmenlerden fiilen, Hollanda'da geçerli olan değer ve normları benimsemeleri ve bunlara uygun davranmaları beklenir. Entegrasyon tartışmalarında Müslümanların bu norm ve değerlere uymayan davranışlarını hoş görmeme, ama bu aykırı davranışların kaynaklarını da hiç eleştirmeme ve hatta haklı gösterme eğilimimiz vardır. Çok eşli evliliği, namus cinayetlerini ve kadının eziyet görmesini mahkum ediyoruz, eğitim ve işe katılım oranındaki geriliğe karşı mücadele etmek istiyoruz; tamamlanmayan eğitimle suça eğilim arasındaki bağı görüyoruz. Buna rağmen, bu toplumsal adaletsizlik ve problemlerin arkasındaki kültürel ve dini etkileri tartışmamayı tercih ediyoruz. Eski geleneklerin ve ortodoks, tutucu dini görüşlerin entegrasyonu zorlaştırdığını kolayca unutuyoruz.

Müslümanlar arasındaki bu »eski gelenek ve düşüncelerin" çok uzun bir süre varlığını devam ettireceği açıktır. Tutucu imamlar, ithal damat ve gelinler, İslami eğitimin yaygınlaşması ve köktendencilığe eğilimli televizyon yayınlarının izlenmesi bunu sağlıyor. Bundan dolayı büyük Müslüman grupların kültürel geriliği ile toplumsal geri kalmışlıkları arasındaki üzücü etkileşim, entegrasyon tartışmalarında daha fazla görmezden gelinmemelidir.

Konunun dini-kültürel yanları bu denemenin birinci bölümünde ele alınıyor. Üç yazara - Armlstrong, Lewis ve Pryce Jones - dayanarak İslam dininin modern toplum öncesi gelenek ve görenekleri korumaya çok elverişli olduğunu göstermeye çalışacağım. Özellikle İslam'da din ve kültür birbirine sıkıca bağlıdır. Batılı ölçülere göre kabul edilemeyecek uygulamalar Kuran surelerine gönderme yapılarak kabul edilebilir duruma getirilir, yasallaştırılır. İslamın zihinsel dünyası, bu dinin varoluşundan birkaç yüzyıl sonra içine girdiği durgunluğu yansıtmaktadır.

Bunun devamında kısaca, Hollanda'daki Müslüman göçmenlerin arka planını tasvir edeceğim. Yanı sıra, modernlik öncesi zihinsel yapının etkileri de ele alınacak. Daha sonra entegrasyon sorununa ilişkin, son on yılda Hollanda yönetiminin politikalarına etkide bulunan dört yaklaşım gündeme gelecek. Burada sözkonusu olan politik-hukuksal, (saf) sosyo-ekonomik, çokkültürlü ve sosyo- kültürel yaklaşımlardır. Bu yaklaşımlar daha sonra eleştirel olarak ele alınacak, bunu yaparken de, Müslüman göçmenlerin ilk bölümde belirtilen arka plandaki dini-kültürel özelliklerini ne oranda dikkate aldıklarına bakacağım.

Benim hipotezim şudur: geleneksel İslam'ın temel ilkeleri, belirli bir etnik grubun eski gelenekleri de ona eklenmiş olarak, Hollanda toplumunun temel değer ve normlarıyla çatışır. Gelişen toplumun geçerli değerlerini devralmamak, beraberinde getirilen kültürel değerlere tutunmak Hollanda'daki Müslümanların içerisinde bulunduğu sosyal-ekonomik bakımdan geri kalmışlıklarını büyük oranda açıklar.

Toplumsal önem

Niçin bu denemede sadece Müslümanların entegrasyon problemleri üzerinde duruluyor? Şüphesiz ki, (Müslümanların dışında bir kaç grubu daha belirtirsek) Surinamlılar, Antililer, (Hristiyan) Ganalılar ve Çinlilerde de entegrasyon problemleri bir rol oynamaktadır. Ama Müslümanların Hollanda gibi modern batılı bir topluma uymada kendilerine özgü, dinleri ve kültürlerinden kaynaklanan sorunları vardır. Müslümanların dini ve kültürel temellerine ilişkin bilgi sahibi olmadan yapılan her konuşma muğlaklaşır. Bu çerçevede »Müslüman* kavramından bir tek tanrıya, yani Allah'a ve Muhammed'in onun peygamberi olduğuna ve onun öğretisinin Kuran'da yazılı olduğuna inananlar anlaşılır. Burada söz konusu olan, »ilahi hakikatten türetilmiş bir normlar ve değerler sistemi ile bu sisteme dayanan ve üstün bir ahlaki düzenin apaçık yansıması sayılan bir toplum biçimi içeren, kültür oluşturucu' faktör olarak din«dir.' Müslüman gençlerin giderek azalan oranda camiye gitmesi, kesinlikle onların kendilerini Müslüman saymadıkları anlamına gelmez. Aynı zamanda dinin gereklerini pratikte yerine getirmeyen çok sayıda Müslüman için de, dini inançları kişiliklerinin özü, değer ve normlarının kaynağı olarak kalır.

Üzerinde konuştuğumuz Müslümanlar en basta Türkiye ve Fas'tan işçi göçüyle gelenler ve (genellikle Hollanda'da doğan) çocuklarıdır. 2000 yılında, resmi olarak kayda geçmiş Türklerin sayısı 309.000, Faslıların da 262.000'dir. Yansın son on yılda ilticacı göçü, örneğin Irak'tan (38.000), Somali'den (30.000), Afganistan'dan (26.000) ve İran'dan (24.000), önemli boyutlara ulaşmıştır. Pakistan, Tunus ve Cezayir'den 2000 yılında yaklaşık 35.000 kişi Hollanda'ya gelmiştir.² Doğumlar ve evlenerek gelmeler sonucu olarak

önümüzdeki on yılda bu gruplar büyük bir artış gösterecektir.

Bazı olgular:

Bugün Müslümanlar, göçmenler arasında en büyük yeni, dünya görüşü farklı gruptur.³ Burada sözkonusu olan, mutlak rakamlarla 736.000 Müslümandır. Çoğu Müslüman yoğun olarak kendi cemaatine yönelik kalır. Bu, ithal evliliklerin çok yüksek oranda (Türk ve Faslılarda nerdeyse yüzde yetmiş beş oranında) ve »yerli« Hollandalılarla yapılan evliliklerin düşük oranda olmasıyla (muhtemelen yüzde beşten daha az) kanıtlanmaktadır. İktisatçı Prof. Arie van der Zwan »büyük çoğunluk açısından, özellikle de İslami ülkelerden gelenler açısından yakınlaşma söz konusu değildir" tespitinde bulunuyor. »Onların demografik profilleri gelenekseldir, birinci ve ikinci kuşak arasında bu alanda bir farkın olmaması da özellikle dikkat çekicidir."⁴ Van der Zwan'a göre, geleneksel kurallara bağlı kalmak (örneğin küçük yaşta evlilik ve çocuk sahibi olma) modern bir toplumda sosyal hareketliliğin ve entegrasyonun önünde önemli bir engeldir. Bu, anne ve babanın az eğitilmiş olduğu büyük ailelerden gelme çocukların anne ve babalarının yolundan yürümelerinden ileri gelmektedir. »Ve sosyal hareketlilik için bir defa uzun bir eğitim süresi şarttır ve bu, genç yaşta evlenmek ve çok çabuk çocuk sahibi olmakla çelişkilidir."

Müslümanlar Hollanda'da özellikle büyük ve orta büyüklükteki şehirlerin geri kalmış mahallerinde yerleşmiştir. Müslüman göçmenler genel olarak düşük eğitimlidirler. Türk ve Faslılarda çoğunluk yurtları olan ülkenin en düşük sosyal-ekonomik kesimine mensuptur. İlticacı göçmenlerin de bir bölümü pek okuma-yazma bilmez. Müslüman çevrelerden çocuklarda okula devamsızlık nispeten yüksektir. Hatta, orta ve yüksek eğitime başlayan kız çocukları

ailelerinin baskısıyla görücü usulüyle evlendiriliyor ve dolayısıyla sıkça eğitimlerini yarıda bırakıyorlar. Müslümanlar arasındaki işsizlik »yerlilerin« iki-üç katı yüksekliğindedir. İş sahibi olanlarının çoğu mağaza, lokanta, pastane veya kahvehane gibi, ekonominin konjoktüre duyarlı sektörlerinde çalışmaktadır. Sosyal yardım ödeneklerine başvuranları nispeten yüksektir. Suç işleme oranı yüksektir. Hatta, Bovenkerk ve Yeşilgöz, suç işleme rakamlarını alarm verici olarak adlandırıyorlar.⁵ 11 Eylül'de İkiz Kuleler'e yapılan saldırı ve 15 Mayıs seçim sonuçlarından beri Müslümanların entegrasyon sorunu aciliyet kazandı. Tartışmanın tonu bile ürkütücü oldu. İslam'ın politik radikal kesimi medyada yoğun ilgi topluyor. Aynı zamanda, Hollanda'daki Müslümanların bir bölümünün, İslam'ın bu politik radikal kesimine karşı duyarsız olmadığına dair duyumlar da vardır.

İslam'ın dünyası

İslam'ı anlama yolundaki çabalarında araştırmacılar bu dini başlangıçtaki sosyal oluşumundan koparma eğilimindedir. Bu dine ilişkin teolojik çeşitlilik, İslam felsefesinin tarihi veya İslam'ın insanın içinde manevi bir yolculuk olma niteliği tasvir ediliyor. Bu dünya dininin oluşma sürecine ise nadiren sosyolojik bir gözlemlerle bakılıyor.

İtalyan araştırmacıları Allievi ve Castro'ya göre bu anlaşılır bir şeydir, çünkü İslam yakın zamana kadar Batı-Avrupa'da yoktu. Kapsamlı analizlerin yokluğunu onlar şuna bağlıyorlar; İslam, araştırma konusu olarak klasik doğubilimcilerin dünyasına özgü kalmıştır, bundan dolayı da onların araştırma metodlarına ve ilgilerine mahkûm olmuştur. Bunun da Öte-

sinde, İslam dünyasında bilimle uğraşanlar tarafından gerçekleştirile, İslam'a yönelik sosyolojik araştırmaların hemen hemen olmadığını saptıyorlar.⁶ İslam dünyasında İslam kültürünün sosyolojik ve psikolojik oluşma tarihine yönelik olarak, Alman sosyolog Norbert Elias'ın çalışmasıyla karşılaştırılabilecek bir araştırmanın hiç olmaması dikkat çekicidir.⁷

Lewis ve Pryce'in çalışmalarında, geleneksel İslam'ın ruhsal dünyasının birbiriyle yakın bağlantılı üç özelliği gündeme gelir. Müslüman'ın dini-kül türel kimliği şu özellikleriyle ayırt edilir:

hiyerarşik-otoriter yapı («Patron herşeyi yapmaya kadirdir, diğerleri sadece ona itaat edebilir»);

grup kimliği («Grup her zaman bireyin üstündedir»; kim kabileye/aşirete dahil değilse güvenilmezdir, ya da en iyimser yaklaşımla, ciddiye alınmaz);

ataerkil yapı ve utanma kültürü (kadının yeniden üretme görevi vardır ve kocasına itaat borçludur; itaat göstermediği zaman ailesini utanç verici bir duruma düşürür), -ü...

İslam'ı kimliğe biçim veren toplumsal birimler namus" ve ayıp veya utanmanın merkezi kavramlar olduğu birimlerdir.»Namus« doğrudan grupla ilişkilidir. Önem taşıyan gruplar sırasıyla aile, aşiret, kabile ve en büyük birlik: inananların. cemaatidir (*ümmet*).

İnananların cemaatiyle ilişkili olarak: bir kişinin Müslüman olduğunu söylemesi bile, onun Müslüman olmayan birisine göre daha yakın olarak yorumlanması için yeterlidir. Kişi dünyanın herhangi bir yerinde baskı altında yaşayan Müslümanlarla duygusal yakınlık hisseder. İnananların cemaati sıkça, başka yerlerde aynı inançta olanlar acı çektiği ya da baskı altında tutulduğu zaman (Kaşmir, Filistin) kanayan ve acı duyan bir vücut olarak tasarlanır.

Kabile veya halkla ilişkili olarak: Aynı bölge veya aynı ülkeden birisi uzak bir ülkeden birisine göre daha yakındır. Bunun için aynı ulustan olmak (modern bir kavram) gerekmez. Türkiyeli bir Kürt, uzun tarihsel bir mücadele ve düşmanlığın sonucu olarak kendini Türk komşusuna değil, İranlı veya Iraklı bir Kürt'e daha yakın hisseder.

Aile ve kabile (ve alt birimleri) açısından: Aile ve kabile atmosferinde çok sayıda erkek çocuğa sahip olma bir şeref kaynağıdır. Bu çok sayıda erkeğin, erken ve birden çok kadınla evlenmesi için bir gerektir. Kadının erkeğe tabi konumu iki nedenden dolayı çok sayıda erkek çocuk sahibi olma isteğinin de bir sonucudur. İlk olarak, kadının çocukları her zaman babalarının adını taşır, hiçbir zaman annenin değil (daha yakından tanımlarsak, *kadının* babasının adını değil). Sülalenin dışında bir evliliğin anlamı, kadının çocuk doğurmak yoluyla rakip aşiretlerin çıkarlarına hizmet etmesidir. Başka sülalelere duyulan güvensizlikten ötürü (Hiç belli olmaz, güçlenip azabilir ve bize saldırabilirler) kuzin ve kuzenler arasında evlilik teşvik edilir. Çok sayıda erkek çocuk sahibi olma isteği kontrolsüz nüfus artışına yol açabilir. Ayrıca, yakın akraba evlilikleri ciddi sağlık rizikolarını beraberinde getirir.⁹

İkinci olarak, kadın, genellikle beraberinde gelen korkunç sonuçlarla, babasının namusunu ve böylece de kabilesinin namusunu kirletebilir. Bunu, örneğin uygun olmayan kıyafetle evden çıkarak veya evlilik öncesi cinsel ilişkiye girerek yapabilir. Bunu takip eden cezalar, sözlü uyarı ve eziyetten toplum dışına atma ve öldürmeye kadar varabilir. Sonuçta, hemen hernen daima, hiç kimse artık bu kadınla evlenmek istemez. Yalnızca aile sahip olduğu saygıyı yitirmekle kalmaz, kadın mali bir yük olarak da ailenin başına kalır. Kadının anne-baba evindeki varlığı, onun ailesine ve kabilesine getirdiği ayıbı sürekli hatırlatır.

Sonuçta birey kollektifin altına koşulmuş bir konumdadır. Her çocuk özünü namus ve ayıp kavramlarının oluşturduğu utanma kültürü içerisinde sosyalleşir. Özgürlük ve bireysel sorumluluklar gibi değerler bu düşünce dünyasında bir rol oynamazlar. Çocuğun öğrendiği ilk erdem ailenin yetişkin üyelerine itaat etmektir. Erkek çocuklara çok küçük yaştan itibaren, başkalarını korkutup kaçırma öğretilir. Bu kültürde saldırgan davranış, topluluk içerisinde başkaları tarafından küçük düşürülmekten kaçınmayı sağladığı için, işlevseldir.

Burada anlatılan kültür Jan Romein tarafından geliştirilen Genel İnsan Modeli'ne (GİM) çok benzer. Van der Loo ve Van Reijen GİM'in en Önemli unsurlarını şöyle özetlerler: Bu, modern toplumlar hariç, her toplumda karşılaşılan bir modeldir, insan kendini doğanın bir parçası olarak hisseder. Doğayı kullanmak ister, ama doğanın sınırlarını kapsamlı olarak araştırma saplantısında değildir. GİM insanı belirli bir biçimde, somut ve görüntüyle düşünür, soyut ve kavramlarla değil. Mücadele etmek zorunda olduğu birçok güvensizlik bilinçli örgütlenme ve planlamanın alıştırdığımızdan çok daha az önem taşıdığını gösterir. Güç ve otorite GİM'de mutlak ve dokunulmazdır. Ceza görmeksizin insan otoriteye karşı çıkamaz. En son olarak, bu modelde is faydalı bir şey değil lanetli ve insanın üzerinde bir yükür. Hiçbir şey yapmamak herkesçe arzulanan, ama ancak sınırlı bir kesimin gerçekleştirebildiği bir lükürdür.¹⁰

İslam ve kabile zihniyeti

İslam kabile toplumunda doğmuştur. İslam'ın tektanrılılığı o zamana kadar Arap yarımadasında varolan çoktanrılılıktan kesin bir kopuş anlamındadır.¹¹

Yeni din Muhammed'in kabilesini çevredeki diğer kabilelerle sürekli mücadelelere körükledi. Bu arada Muhammed merhamet edilmesini öğütledi. Yenilen kabileler İslam dinine geçtikleri zaman köleleştirilmeyip, Müslümanlarla birlikte, İslam'a inanmayan diğer komşu kabilelere karşı savaştılar. Bu yolla İslam güçlü bir yayılmacı karakter kazandı; bu dinde, inançsızları yenmeye ve onları Müslüman yapmaya büyük değer verildi. Manevi karakter taşıyan İslam öncesi âdetler, örneğin dua etme, oruç tutma ve sadaka verme gibi, İslam dinine alındı. Muhammed ve Allah arasındaki ilişki dikeydir, Allah herşeye kadirdir, o tektir, o emreder ve Muhammed uyar. Muhammed ve onu izleyenler arasındaki ilişki basittir: Muhammed'in iradesi yasadır.

Arzulanan toplumsal düzen Kuran'da yazılıdır. Uyulması gereken kurallar özellikle, varolan kabilevi anarşinin, yani kabile ve sülaleler aralarında süren yoğun şiddetteki çatışmaların son bulması amacına yöneliktir. David Pryce Jones, *The Closedde'de (Kapalı Döngü)* kabileler sisteminin nasıl işlediğini anlatır. Bir kabilenin diğer kabileyi egemenliği altına almaya çalıştığı, kabilelerin, sülalelerin ve ailelerin kendi içlerinde güç kazanmak için sürekli mücadeleler yürüttüğü, sınırsız bir şiddetin hüküm sürdüğü bir döngü. Her aile, sülale ya da kabilenin başında bir erkek vardır. Reis bu konumunu çoğu zaman entrika ve şiddetle kazanmıştır. Muhammed'in büyük başarısı uyulması gereken önemli politik ve sosyal (hatta daha sonra ekonomik) kuralları, bir grup kabileye kabul ettirebilmesindeydi. Bu kurallar kabilenin

kabile şerefine korunması, mal ve mülkün bölüşülmesi gibi temel değerlerine uyumluydu. Bu yasalar, kabilelerin kalıcı biçimde birleşmesini mümkün kıldı. Çatışmalar devam etti, ama İslam çemberine giren, İslam dinini kabul eden kabilelere karşı değil.

Kuran'da uyulması gereken çok sayıdaki kural arasında, grup içerisindeki toplumsal barış en önde yer alır. Bu kural-ların birçoğu erkeğin ailesinin veya sülalesinin şerefi, namusu ile ilişkilidir. Şerefin, namusun karşıtı şerefsizlik, namussuz-luktur, ayıptır: erkek, utanç duymaktan veya rezil olmaktan kaçınmak gerektiğine öyle saplanmış ki, büyük bir tutkuyla, erkek gibi, namusunu korur. Burada da inkâr ve yalan büyük bir rol oynar. Utanma kültüründe gerçek bir olayı görmezden gelme veya düpedüz inkâr etme çok olağandır. Bu, çok güçlü gelişmiş olan güvensizlik duygusuyla - sadece yabancılara yönelik değil aynı zamanda kendi ailesine veya sülalesine de yönelik - birlikte gider. Grup içinde grubun namusunun korunmasına hizmet etmesi gereken kuralların çiğnendiğine ilişkin yapılan dedikodulara dayanan güvensizlik ve yoğun bir sosyal kontrol vardır.

İslam'ın yükselişi ve çöküşü

Bernard Lewis bilgisiz ve anarşi içindeki Arap kabilelerinin bir araya gelerek İslam sancağı altında bir dünya uygarlığına yük-selmesine hayranlık duyar. Yedinci yüzyılda Suriye, Filistin, Mısır ve Kuzey Afrika ele geçirilmişti. Yeni dinin yayılmasını durdurabilecek hiçbir şey gözüküyordu. İslam'ın yükseliş döneminde, onunla karşılaştırılacak tek bir uygarlık vardı, o da Çin'di. Lewis, Çin uygarlığını, kendisini bir tek bölge ve bir ırkla sınırlayan bir uygarlık olarak tanımlar. İslam

uygarlığı ise tümüyle başka türdedir. Müslümanlar çok kimlikli, çok ırklı ve evrensel bir dünya uygarlığı yaratmışlardır.¹³ Lewis, Müslüman halkların şimdiki durumlarından üzüntü duyar. Hristiyan dünyasıyla karşılaştırıldığında İslam dünyası yoksul, güçsüz ve bugünlük bir duruma düşmüştür.

Lewis'e göre, »Yanlış olan neydi?« sorusunu yanıtlamaya yönelik, başlıca iki yaklaşım vardır. Birincisi, seküler-laik yaklaşımdır. Bunlar İslam toplumlarında dinin yerini tartışmaya açarlar. Onlara göre batının ilerlemişliğine din ve devlet işlerinin prensipte ayrılığı ve dünyevi yasalara bağlı *sivil toplumun* yaratılması yol açmıştır. İkinci yaklaşım sosyal-psi-kolojiktir ve başkalarının yanısıra çoğu feminist tarafından da benimsenir. Taraftarları İslami toplumlarda cinsiyetçiliği, (kadının eşit olmayan pozisyonunu vurgular. İslam dün-jyasında nüfusun yarısının enerji ve yetenekleri yalnızca kul-lanılmadan kalmaz, aynı zamanda çocukların yetistirilme-sinde çok daha derin bir problem vardır: Çocuklar okuma yazması olmayan ve baskı altındaki kadınlara emanet edilirler (*downtrodden mothers*).

Lewis, »Böyle bir eğitimin ürünleri... gayet büyük bir ihti-malle, küstah ve itaatkâr yetişkinler, dolayısıyla hür ve acık bir toplum için elverişsiz bireyler olacaktır«, diye düşünür ve devamla, »Yanlış olan neydi?« sorusunun Müslümanlar Sarasında popülerliği artan, çarpık bir cevabını belirtir. Cevap, (kötülükler bizi buldu, çünkü biz İslam'ın yüce mirasım ihmal Jettik, biçimindedir. Bu yanıt basit olduğu kadar ölümcüldür ide, çünkü bunun anlamı, çoğu kez sadece bir varsayım olan leskiye bir dönüşür.¹⁴ İran devrimi ve kimi Müslüman ülke-lerdeki köktendinci akımlar ve rejimler bu konudaki örnek-Blerdir. Bunlarla karşılaştırıldığında laik demokrasi daha fazla perspektif sunar. Lewis Kemal Atatürk tarafından kurulan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı olumlu bir tutum alır. Buna

karşı Pryce Jones, sekülerizm/laisizm ve başka batılı gelişmelerin durağan kabilevi halklar tarafından ne oranda anlaşılabilceği konusunda kötümserdir.

Lewis'in pozisyonu açıktır, kitabının alt başlığı »İslam-Modernite Çatışması ve Ortadoğu« çok anlamlıdır. Bir zamanlar İslam uygarlığına dahil olan halklar, yaşamlarını derinden etkileyecek, değiştirecek, acılı ama aynı zamanda özgürleştirici modernleşme sürecine girmeyi başaramadılar. Bunu komşuları ve rakipleri olan Hristiyan batı başardı. Lewis kin ve intikam, öfke ve acınma, fakirlik ve baskıdan oluşan ve gittikçe aşağıya doğru ilerleyen bir girdaba girilmemesi için uyarıyor ve Müslümanların yeteneklerini ve enerjilerini ortak bir amaca yönelteceklerini ve bu yolla belki de gelecekte yeniden önemli bir uygarlık olabileceklerini umut ediyor.

Bu konuda Lewis Pryce Jones'den daha iyimserdir. Lewis'in İslam'a inananlardan beklediği şey en önemli değerlerini, gece gündüz çocuklarına aktarmaya çalıştıkları değerleri, bir kenara bırakmalarıdır. Ama bu onların, namus ve gruba bağlanmış düşüncelerini ve ataerkil aile yapısını terketmeleri anlamına gelecektir. Oysa Pryce (ones'e göre tam da bunlar kabilenin en önemli ayırt edici özellikleridir ve çemberi oluştururlar. Bu kabile değerleri ve kimliği öyle tabii algılanır ki, bunları içselleştirmiş olanlar uzun vadeli feci sonuçları görmek istemezler. Bu değerlerin apaçıklığı büyük ölçüde, her türlü modernlik öncesi tasavvurun Kuran'dan alınmış ve durmadan tekrarlanan surelere dayanarak meşrulaştırılm asına dayanır. Muhammed'in kabilesinin düşünce ve âdetleri, tarihsel çerçeveleri anlaşılmadan, günümüzün endüstri ve şehir toplumuna uyarlanır.

İslam'ı kabile kimliğiyle modernleşme sürecinin birlikte yürütmesine ilişkin görüşler farklı farklıdır. Armstrong Müslümanların akılcı düşünceyle dini birbirinden ayırdedebildikle-

rini geçmişte kanıtladıklarını düşünür. Müslümanlar bir zamanlar içlerinden büyük filozoflar çıkardılar, çok büyük toprakları ele geçirdiler ve bir dünya uygarlığı kurdular. Ona göre problem Müslümanlarda ve dinlerinde değil, daha ziyade batının Müslüman ülkelere karşı tavrındadır. Emperyalizm ve ABD'nin büyük ticari gücü Müslümanların kendi kendilerini problemlerden kurtarma şanslarını ellerinden almaktadır.

Lewis bu konuda daha tereddütlüdür. O, İngiliz ve Fransızların on dokuzuncu yüzyılda Müslüman halkları politik ve ekonomik olarak egemenlikleri altına aldığından şüphe etmez. Böylece yirminci yüzyılda şehirlere göç gibi büyük kültürel değişimlerin de önü açılmıştır. Ve aynı şekilde, bu gelişmenin Müslümanların yaşamını, olumlu ve olumsuz olarak, değişime uğrattığı görüşüne de karşı çıkmaz. Lewis ayrıca, Amerikalıların bölgedeki stratejik çıkarlarını savunduklarını da kabul eder (petrolün istikrarlı biçimde temini dahil). Ama Lewis'e göre, bütün bunlar İslam ülkelerinin geri kalmışlıklarının asıl nedeni olarak geçerli değildir. Bu durum öncelikle, tıpkı on üçüncü yüzyıldaki Moğol istilasının da o zamanki İslam imparatorluğunun İç zayıflığının bir sonucu olduğu gibi, sebep değil sonuçtur.

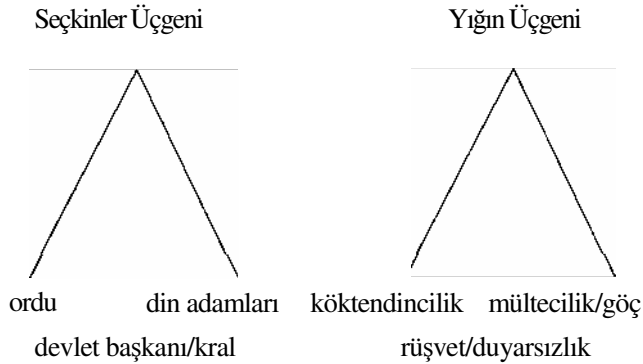
Levvis, ama örneğin Pryce Jones gibi diğer eleştirel yaklaşıma sahip olanlar da, çöküşün asıl nedeninin Müslümanların bireysel özgürlükleri garanti altına almak, bilimsel bÜgi ile dini inancı dengeye getirmek (bilimsel araştırma genellikle, dini dogmaları tehdit etmeye başladığı zaman durdurulur) ve kadının baskı altına alınmasının getirdiği sosyal ve psikolojik sonuçları ortadan kaldırmak için gereken demokratik kurumları oluşturmadaki güçsüzlüklerinde olduğuna işaret ederler. İslam dünyasının büyük bir bölümündeki üzüntü verici durumun din olarak İslam'ın sonucu olduğunu iddia etmezler. Ama analizlerinden Müslüman

dünyasında (ortodokslar ve köktendinciler arasında) egemen dini pratiğin toplumsal gelişme ve özgürleşmeye ciddi bir engel oluşturduğu sonucu çıkar.

Birleşmiş Milletler Gelişme Programı'nın Temmuz 2002'de yayınlanan *Arab Hutnan Development Report'unda* (Arap İnsani Gelişme Raporu) yirmi iki İslam ülkesinin toplamındaki ortalama yaşam süresi, eğitim düzeyi ve yaşam standardı değerlerinin araştırması yer aldı. Bu rapor Pryce Jones ve Lewis'in haklılığını gösteriyor. Rapor araştırmanın yapıldığı ülkelerde kökleşmiş kurumsal yetersizliklerin, insani gelişmenin hızlanmasının önünde bir engel olduğuna yer veriyor. Bu rapora göre bölgenin üç »anahtar eksikliği« var: Özgürlük eksikliği ö Kadın hakları eksikliği ü İnsan kaynakları eksikliği¹⁵

Halkın kaderi

Halkın Lewis'in belirttiği çöküşe pratikteki tepkisi nasıl? Bu tepki altta şematik olarak yığın üçgeniyle veriliyor. Yanında ise, aşağıda ilk başta ele alınacak olan, iktidar ve seçkinler üçgeni görülüyor:

Bizim Müslüman göçmenlerimizin geldiği ülkelerde (Türkiye önemli bir istisna olmak üzere) kabilevi kültürle uyumlu olarak, egemenlik tek politik lider (devlet başkanı veya kral), ordu komutanları ve dini liderler (ulema) üçgeninde yoğunlaşmıştır. Bu üç sektör birbirlerini (kararsız) bir dengede tutar. Bunların üyeleri genellikle aynı aile, sülale veya kabiledendir ve evlilikler yoluyla birbirlerine bağlanmışlardır. Egemen güç olmaları kısmen bu bağlantılar üzerinde yükselir. İslam bu güç odakları için mevcut güç ilişkilerinin sürekliliğini sağlamaya yönelik bir araçtır. Mısır, Irak ve Suriye gibi ülkelerde önde gelen din adamları dünyevi otoritenin kontrolü altında olduklarından buralarda bir devlet islamı söz konusudur. Bunun ötesinde, iktidar sahipleri hükümet ve ordu üzerinden silahlı kuvvetleri, gelir kaynaklarını (vergi ve ticaret), medyayı (radyo, televizyon, gazeteler) ve ekonomiyi tamamen ellerinde tutarlar ve bu arada, bağımsız bir yargı gücü bulunmaz. Bütün bunların sonucu ise toplumsal durgunluktur.¹⁶

Yığın üçgeni halkın tepkisini sematize ediyor:

Rüşvet ve duyarsızlık açısından: Kamu hizmetleri kabile ve klan ilişkileri aracılığıyla halkın bir kesimine açıktır.¹⁷ Kişi bürokrasi ve ticari yaşamdaki o ülkeye özgü rüşvetten çıkar sağlar. Zengin batılı ülkelerden veya uluslararası kuruluşlardan gelen yardımların bir bölümü de böylece kaybolup gider. Egemen gruplar kendilerini zenginleştirmeye çalışırlar ve bu uğurda satın alma ve şantaj yollarına da başvururlar. Halkın büyük çoğunluğu mevcut durumu olduğu gibi kabul eder, çünkü kınışe durumun bir zamanlar başka türlü olduğunu hatırlamamaktadır.

Köktendindlik açısından: Köktendinciler haîkin hızla güçlenen ve mevcut güç ilişkilerini reddeden kesimdir. Yüksek eğitim görmüş meslek sahipleri (avukatlar, doktorlar vb. gibi). arasında da kökten dincilik gelişmektedir, çünkü bunlar liberal demokrasi, milliyetçilik ve komünizm gibi seküler ideolojilerden hayal kırıklığına uğramışlardır. Köktendinciler, Lewis'in »Yanlış olan neydi?« sorusunun yanıtının, toplumun perişan durumunun açıklamasının, İslami değer ve normların yaşatılmamasında olduğuna inanırlar. Bunların Örnekleri Müslüman Biraderler örgütü, Bin Ladin'in El-Kaide'si, Türkiye'de Erbakan'ın Milli Görüş Teşkilatı'dır. Bu gruplar özellikle ABD'yi kendi ülkelerindeki despotları desteklemekle itham ederler. Kimi zaman köktendincilerin İslam dünyasında tek otantik muhalefet olduğu - bir çok ülkede demokratik ve seküler bir muhalefetin de var olduğu gerçeği göz ardı edilerek belirtilir. Köktendincilerin güçleri çok etkin misyonerlik, devlet destekli din adamlarına karşı duyulan tepki, umutsuzların şiddet eylemleri (terör ve şehitlik mertebesi) ve Mısır'daki Al Azhar üniversitesi gibi kendi dini merkezleri üzerinde yükselmektedir.

Mülteciler ve göçmenler açısından: Durgunluktan en fazla zarar görenler kırsal kökenli topraksız köylülerdir. Şehirlere göçmenin sonucunda köklerini kaybedip »düşük« düzeydeki işlerde çalışmaya mahkûm olmuşlardır, bundan dolayı da namus ve utanma kültürünün içinde, çoğunlukla çok sert ve insanlık dışı davranışlara maruz kalırlar. Genellikle okuma yazmaları yoktur veya eğitim düzeyleri sınırlıdır. Yoksulluk güçlü bir kabile veya aşirete dahil olmayan başka kesimleri de (küçük ve orta esnaf, basit bir meslek edinmiş olanlar, düşük düzeydeki memurlar ve benzerleri) tehdit eder. Kırsal kökenli bir kesim altmışlı yıllardan itibaren Batı-Avrupa'ya misafir işçi olarak

getirilmiştir. Yanısıra çok fazla insan iç savaşların ve açlığın hüküm sürdüğü ülkelerden kaçmıştır. Bu gruptan ilticacı veya insani nedenlerle göçmen olarak Avrupa'ya gelenlerin sayısı nispeten sınırlıdır. Mültecilerin çok büyük bölümü komşu ülkelerde, genellikle UNHCR (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği) tarafından yönetilen mülteci kamplarında kalmaktadır. Bunun da ötesinde, *Arab Human Development Report'nn* tespitlerine göre, çok sayıda insanda zengin batı ülkelerine göç etme isteği özellikle yüksektir.

Hollanda'da Müslümanlar

Hollanda'ya gelen Müslümanların en büyük kesimi (Türkler, Faslılar ve ilticacı göçmenlerin bir bölümü) Hollanda'yı bilinçli olarak seçmemiş, zorunluluktan buraya gelmiştir, Bu göçmenler, hala kabilevi ilişkilerin egemen olduğu kırsal kesim kökenlidir.

Kültürü bir topluluğun bilgisi, sembolleri, göreneklere, görüşleri, becerileri ve davranış kurallarından oluşan bir repertuar olarak tanımladığımız zaman,¹⁸ Müslümanların çoğunluğunun hala modern dönem öncesinde bulunduğunu görürüz. Kültürel yapılarının üç ayırt edici özelliği vardır. En başta, hiyerarşik-otoriter tutum. İkinci olarak, ataerkil aile kültürü, ki bu kültürde kadının yeniden üretim işlevi vardır ve kocasına itaat etmekle yükümlüdür, eğer itaat etmezse ailesini utanç verici bir duruma düşürür. Üçüncü unsur gruba bağlı düşünmedir: grup her zaman bireyin üstündedir; yoğun bir sosyal kontrol vardır; insanların kendi namuslarını, şereflerini koruma saplantısı, ayıptan kaçınmayı sabit fikir haline getirir; bu amaçla gerçeği görmezden gelmek veya düpedüz reddetmek çok normal ve kabul edilebilir bir şeydir.

Bu geleneksel düşünme dünyası taşlaşmış dini görüşlerle iç içe geçmiştir.

Bundan dolayı entegrasyon alanında büyük problemler ortaya çıkacağı tabiidir. İşyerinde otoriter düşünme biçiminin olumsuz işlevi bu konuda bir örnektir. Büyük bir süpermarketin Faslı depo şefi kendi yönetimi altında çalışanları korkutma ve sözlü şiddetle yönettiği zaman, kendi grup kültüründe geçerli olan normlara göre hareket eder. Bu yolla otoritesini yerleştirmeye ve şerefini korumaya çalışır; yanında çalışanları »kollektif çözüm üretme« ile yönlendirmek bir zayıflık işareti olacaktır. »Lütfen şunu, sunu yapar mısınız?« biçiminde bir istekte bulunma kendi kültüründe alt düzey görevlilerinin üstlerine karşı kullandıkları bir biçimdir ve üst düzey görevlilerin kendi altındaki görevlilere karşı kullandığı bir biçim değildir. Hollandalı çalışanların bakış açısından ise Faslı depo şefinin davranışı çalışmayı olanaksız kılan ve kabul edilemez bir davranış biçimidir. Faslı uyum göstermez ve Hollandalı çalışanlarının değerlerini devalmazsa kaybeden olur. Devamında işini koruyamaz ve işsiz duruma düşer.

Böylesi durumlar her gün görülür, karşılıklı anlayışsızlığa ve güvensizliğe yol açar; bazı Müslümanlar »ayrımcılıktan« şikayet ettiğinden işverenler de »Faslın birisini işe almak istemez. Bundan dolayı Hollanda'da bir Müslüman için, istişare görüşmeleri ve gerekirse pazarlık (her iki taraf için de kârıyla ve zararıyla) prensibi azami otoriter davranışından daha yararlıdır. Hollanda'da haklı olduğunu kanıtlama veya kendi çıkarlarına uygun davranma belli sosyal kurallara bağlıdır ve iş arkadaşlarının bireysel haklarını ve çıkarlarını dikkate almayı gerektirir. Aslında bu, yeni gelen birey olarak kimliğini geliştirmesinin ve geleneksel namus ve utanma kültürünü terketmesinin zorunluluğu anlamındadır. »Başkaları ne der? (şeref ve utanç) diye düşünmek yerine, modern batılı

toplumda ayakta kalabilmek için, kendi kararlı »iç pusulasım« geliştirmelidir.

Bir başka iyi örnek de kadın-erkek ilişkileridir. Çoğu Müslüman'ın yoğun ataerkil değerleri açısından normal görünenler kesinlikle modern toplumla bağdaşmaz, modern toplumda aşılış ve insanlık dışı olarak görülür. Bakire/fahişe kültü, olabildiğince çok sayıda erkek çocuk sahibi olma isteği, kızların sünnet edilmesi (genellikle dine başvurarak savunulur), kız çocukların görücü usulüyle evlendirilmesi tamamen namus anlayışının parçalarıdır. Bir grup olarak Müslümanlar -hem kadınlar, hem de erkekler - bu uygulamalardan ve arkasında yatan değerlerden vazgeçmelidirler. Bu yavaş veya yetersiz olarak gerçekleşirse, Müslümanların özgürleşmesi de sınırlı kalır. Ya da, Arie van der Zwan tarafından formüle edildiği gibi, »... batı kökenli olmayan göçmenlerin kapalı çevresi ile katıldıkları batı toplumlarının arasındaki uçurum, içinden geldikleri toplumun geçirdiği durgunluktan ayrı görülemez. Bu göçmenler bilindiği gibi hâlâ çoğunlukla İslam dünyasından geliyorlar ve İslam dünyasının düşüşüne yönelik olarak, »Yanlış olan neydi?« sorusunun sorulduğu, gittikçe büyüyen bir uluslararası literatür bolluğu var. Bilim, kültür ve ekonomi alanlarında İslam dünyasında, daha önceki dönemlerde çığır açıcı sonuçlar alınmışken, on sekizinci yüzyıldan itibaren çok sınırlı bir ilerleme görülmüştür.

Van der Zwan burada isabetli olarak, konunun hem uluslararası tarafını (göçün itici gücü olarak durgunluk), hem ulusal tarafını (entegrasyonda kültürel sorunların bütünleşilecek toplumun karşısına ödev olarak çıkması) dile getiriyor. Makalesinde gerek göç olgusunun, gerek Müslümanların modern topluma »uymayan« değer ve normlara bağlı kalmasının ortak nedenlerini açıklıyor.

İlk başta Hollandalı politikacılar ve karar sahipleri Müslüman dünyasından {Fas ve Türkiye} iş göçünü geçici bir olgu olarak yorumlamışlardı. Yeni gelenler »misafir* işçilerdi. Müslümanların kendileri de buna uygun bir davranış gösteriyordu. Onlar da yabancı bir ülkede geçici olarak para kazanmayı ve daha sonra kendi ülkelerinde geleceklerini inşa etmeyi düşünüyorlardı. Müslümanların, tıpkı batı kökenli olmayan diğer yabancılar gibi, Hollanda'da kalıcı oldukları açıkça ortaya çıktığı zaman, onların nasıl en uygun şekilde Hollanda toplumuna uyumlu hale getirileceği tartışması yapılmaya başladı. Bu tartışmada dört yaklaşım ayırt edilir.

Politik-hukuksal yaklaşım

Bu yaklaşıma göre, Hollanda'ya yeni gelip yasal olarak yerleşenler, toplumunun bir parçası olabilmek için, yerli kökenli Hollandalıların sahip olduğu bütün sosyal ve politik hak ve yükümlülükleri otomatik olarak kazanmalıydılar. Toplumsal yaşama bütünüyle katılım için bu en önemli koşuldur. Irkçılık ve ayrımcılığa karşı mücadele önemini korumakla beraber, devletin ayrıca çok fazla bir şey yapması gerekmez.

Bu bakış açısının problemi bir yanda biçimsel haklar ile diğer yanda gerçekten vatandaşlığa kabul, katılımçılık ve özgürleşme arasındaki uçurumdur. Vatandaşlık haklarının ve politik hakların kullanımı pratikte çok sınırlıdır. Örneğin seçimlere katılım oranı çok düşüktür. Hollanda toplumunu tanımaya yönelik kısıtlı olduğu için, kendi hakları hakkında bilgi sahibi olma da çok yaygın değildir. Üstelik pratikte biçimsel haklar entegrasyon için değil, tam tersine, dini inanç (etnisite) temelinde, bir topluluğun toplumdaki kendisini ayırması yönünde kullanılıyor, ki bu paradoksaldir. En trajik örnek, İslami eğitimin yönetim tarafından parasal olarak des-

tekleşmesidir. İnsanın sosyal yardım olanaklarından yararlanma hakkını kolaylıkla almasının da zararları vardır. Çok fazla göçmen bundan dolayı hayatını sürgit bir sosyal yardım ödeneği ile sürdürme bağımlılığına düşmüştür. Ayrıca poli-tik-hukusal yaklaşım Hollanda'daki Müslümanların arka planlarını dikkate almaz. Bu yaklaşım - içinde politik hakların ve vatandaşlık haklarının yüzyıllar boyunca süren ve değişik grupların birbirinin önüne geçme çabalarının bir sonucu olarak ortaya çıktığı - kendi tarihini bakış çerçevesi olarak alır. Müslüman göçmenlerle Hollanda toplumu arasındaki zihniyet farklılığını yeterince göremediği için de, yukarıda belirtilen dezavantajın barındırdığı tehlikeyi hiç görememiştir.

Sosyoekonomik bakış açısı

Batılı ülke kökenli olmayan göçmenler diğerlerine göre sosyal yönden dezavantajlı vatandaşlar olarak tanımlanır. Yönetim bundan dolayı eğitimi, iş ve gelir, sağlık ve konut alanlarında fırsat eşitliği yaratmalıdır. Bu alanlardaki yetersizliklerin sebebi grubun kültüre! veya dini inanç özelliklerinde değil, sadece sosyoekonomik etmenlerde aranır.²⁰ Sosyoekonomik yasalar geri kalmış vatandaşlara yeni olanaklar yaratmalıdır.

Bu yaklaşımın bir avantajı yoksul halk mahallelerindeki yoğunlaşma ve siyah okulların oluşması gibi dışlama mekanizmalarını ve ayrışma sürecini dikkate almasıdır. Ama bu yaklaşım da Hollanda'nın sosyal tarihinden, özellikle de emek ve sermaye arasındaki mücadeleden ve İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki sosyal devlet oluşumundan ortaya çıkmıştır. Bunun sayesinde işçi sınıfı orta tabakaya dönüşerek özgürleşmesini gerçekleştirdi. Hollanda'daki çoğu Müslüman için eşitsizliğin arkasında yatan nedenler geçmişin »yerli« kökenli Hollanda alt sınıfmakilerden tümüyle farklıdır. Bun-

Çarpışan normlar - modern yaşama açılış olarak entegrasyon

dan dolayı bu bakış açısı iki büyük İtirazla karşılaşır. İlk başta bu, bütün problemlerin dış faktörlere (yönetim, Hollanda toplumu gibi) bağlandığı kurban zihniyetine ve kendi grubunun dışındaki dünyaya güven duyulmayan negatif bir grup kimliğinin oluşmasına yol açar. Bu karşılıklı gerginliklere ve suçlamalara neden olur.

Üstelik, sosyal devletin sosyal ödenek ve kira yardımı gibi olanakları kişinin topluma ayak uydu ram ay 15 mm sonuçlarını hafifletir. Yaşamım devam ettirmek için Hollanda toplumuna uymak mutlak bir zorunluluk olmaktan çıkar. Bu yolla büyük Müslüman grupların modernleşme süreci, toplumsal yaşamın kenarlarında, kendi özgürleşmelerini engelleyen değer ve normlara tutunup kaldıkları bir sosyal ödenek bağımlılığına saplanma noktasına gelebilir.

Çokkültürcülük:: kentli kimliğini koruyarak entegrasyon

Çokkültürcülük bir devlet çerçevesinde kültürlerin eşitlik temelinde, yanyana, barış içerisinde ve karşılıklı saygı kurallarına göre yaşamalarını hedefler, ama çokkültürcülüğün taraftarları azınlıklar için öze ayrıcalıkları savunuyorlar. Bu yaklaşım başlangıçta Kanada (Kızılderililer ve İnuitler) ve Avustralya (Aborijini) gibi ülkelerin yerli halklarının haklarını garanti altına almak için geliştirildi. Hollanda'da hâlâ bu yaklaşımı savunan çok kişi vardır. Örneğin Rot-terdam'ın hukuk filozofu M. Galenkamp başbakan Balken-ende tarafından yapılan, Hollanda değer ve normlarının insan hakları veya temel hakların ve din ile devlet işlerinin ayrılığının entegrasyon politikalarının da temel olarak yorumlanması önerisini reddediyor. Ona göre bu olanaksızdır, çünkü Hollanda artık homojen bir toplum değildir; bu arzulanan bir şey değildir, çünkü kutuplaşmaya ve sosyal dengele-

rin bozulmasına yol açar; ayrıca gereksizdir, çünkü daha iyi bir çıkış noktası on dokuzuncu yüzyıl filozofu John Stuart Mill'in zarar prensibidir, ki içeriğini insanların özgürlüklerini kullanırken başkalarına zarar veremeyecekleri oluşturur.²¹

Çokkültürcülük Hollanda devletinin politikaları üzerinde en çok etki gösteren akım. Bu, Hollanda toplumunun tarihte (Protestan, Katolik ve laik olmak üzere) paralel toplumlara bölünmüş olmasının ve İkinci Dünya Savaşı ve sömürgeci geçmişe yönelik tepkinin bir sonucudur. Bu yaklaşımın zayıflığı Müslümanların özgürleşmesini frenleyen kültürel ve dini normların olumsuz sonuçlarını kabul etmemesidir. Bu bir sürpriz değildir, çünkü bu düşünce silsilesinde kültürel olgular »iyi« veya »kötün kavramlarıyla tanımlanamaz; bunlar hiç birbirleriyle karşılaştırılacak şeyler değildir. Kendini kesin çizgilerle, paralel bir dünya olarak diğer gruplardan ayırmış Müslümanların teşvik edilmesi, Müslüman kadınların bağımlılığının İstenmeden de olsa pekiştirilmesi anlamına gelir. Özel eğitimin parasal olarak desteklenmesi Müslümanların kendi özel okullarını, kız ve erkek öğrenciler için ayrı yurtlar kurmalarını olanaklı kılar. Bu okul ve yurtlarda kız çocuklar gelecekteki annelik ve evkadmlığı görevleri için yetiştirilirler.

Sosyokültürel yaklaşım

Van der Zwan yakın geçmişte objektif sosyoekonomik faktörlerin, entegrasyonun durağanlaşmasını açıklamada yetersiz kaldığını saptadı. Bu yazara göre sosyokültürel faktörler aynı ölçüde önemlidir, çünkü bu faktörler reel sosyoekonomik geri kalmışlıkla *etkileşim içerisinde* entegrasyon sorunlarına neden olurlar. Van der Zwan batı ülke kökenli olmayan yabancılar arasında ayrım yapar: bir yanda Surinamlılar ve Antililer,

diğer yanda da Faslılar ve Türkler. Daha önce belirtilen Hükümet Politikaları Bilimsel Konseyi çalışmasına²² atıfla, ilk iki grubun yerli kökenli Hollandıların alt tabakasından fazla farklı olmayan bir alt tabaka oluşturduğu sonucuna varır. Faslılar ve Türklerde ise, sosyokültürel konumlarından ileri gelen nicel ve nitel farklılıkları saptar. Faslı ve Türk nüfusun ancak üçte biri entegre olmuş nüfusa dahil edilebilir. Üçte ikisi için entegrasyon perspektifi kısaca yok sayılabilir.

Bu grubun yarısı, çok büyük kesimi artık çalışmayan 45 yaşının üstündeki insanlardan oluşur. İkinci ve üçüncü kuşak Faslılar ve Türkler diğer yansımları oluşturur. Van der Zwan bu grubu ulaşılmaz olarak tanımlar: »Bir taraftan topluma entegrasyon henüz tamamlanmamıştır ve bunun gerçekleşeceği de şüphelidir, öte taraftan kendi etnik grubuna kenetlenmesi de artık söz konusu değildir.« Bu hassas, köklerinden kopmuş grup bir yanıyla batılı toplumun çekiciliğine (özgürlük, uyuşturucu, boş zaman kültürü) açıktır, ama bu toplumun davranış kontrol mekanizmalarına sahip değildir. Sosyal olarak raydan çıkma tehdidi altındadır: eğitim ve iş hayatına katılım sosyal yükselmeye yol açabilir, ama suçla yönelişleri ve köktendinci gruplarla flörtleri bu gelişmeye rakip rotaları oluşturur.

Sonuç

»Entegrasyon« kavramını, belli Müslüman grupların kendilerini içine alan batılı toplumu içindeki uygarlaşma süreci olarak anlamak açıklık sağlar. Bu sayede kültürlerin eşitliği üzerine yürütülen sudan tartışma gereksizlesin Göçmenin kültürlerden birini ya da diğerini benimsemesi veya reddetmesi girilen toplumun iyi işleyebilmek için ortaya koyduğu istemler tarafından belirlenir. Üstelik göçmen gelişmede belirli bir

düzeyde bulunduğunu ve bulunduğu ülkenin değer ve normlarına uygun davranarak daha ileriye gidebileceğini görebilir. Bu kendisinden bir şeylerin alındığı duygusundan daha çekicidir. Uygarlaşma süreci kavramından hareketle konuşmanın üçüncü bir yaran, yerli etnik kökenli Hollandıların kendilerini göçmenlerin yerine daha rahat koyabilmeleridir. Göçmenin sarsıcı bir zihniyet değişikliği sürecinden geçtiği bilirse, iki insan birbirine karşı daha fazla anlayış gösterebilecektir.

Hollandalı yığınların modern değerleri benimsemesi yüz yıldan fazla zaman almıştır. Bu yüzden onlar, Anadolu kırsalından veya Rif dağlarından gelen kadın veya erkekten farklı olarak, batılı toplum için daha uygun bir zihinsel dünyada hareket ederler. Bu gerçeklerin kabul edilmemesi verimsiz olacaktır, oysa bu anlayış biçimi göçmenleri gelenek ve değerlerini bunlara bir defa sahip oldukları için sürdürmeye teşvik etmekten çok farklıdır. Hoüanda yönetiminin Müslümanların geri kalma durumunun kültürel boyutunu bunca zamandır ciddiye almaması üzüntü vericidir. Son yıllarda en etkili olan yaklaşımlar politik-hukuksal, (saf) sosyoekonomik ve çokkültürcülük yaklaşımlarıydı. Her üç yaklaşım da belirgin olarak Hollanda'nın tipik politik, ekonomik ve kültürel geleneklerinin izlerini taşıyordu. Mesela çokkültürcülük yaklaşımının taraftarları toplumda kesin çizgilerle ayrılmış bir Müslüman »sütunun« oluşmasını olumlu buluyorlar, çünkü böyle bir paralel dünya oluşumunun özgürleşmeyi hızlandıracağı hayalindedir. Diyorlar ki: »Katalikler de aynı yoldan geçti ya!« Bu, Hoüanda'daki Müslümanların ezici çoğunluğunu şekillendiren kültürel özelliklerin, tehlikeli biçimde yanlış anlaşılma sidir. Hollanda gibi bir toplumda böyle kendini diğerlerinden ayıran bir »sütun« sadece insanların »kendi grubuna« daha fazla yönelme eğilimlerini güçlendirecektir. Ancak sosyoekonomik geri kalmışlığın

ve kültürel faktörlerin karşılıklı etkileşiminin önemini vurgulayan bir yaklaşım başarılı bir entegrasyon perspektifi sunar. Bu iki sorun alanı arasındaki ilişki analiz edilmelidir. Yoksa entegrasyon pek başarılı olmayacaktır. Bu durum da özellikle Hollandalı Müslümanlar arasındaki en zayıf gruplar için kadınlar ve kızlar - felaket olacaktır.

Politika idealimle çelişiyor

1. Emir

Ben senin Allahm, Rabbînim. Karsımda başka ilahların olmayacaktır.

»Benim inancım bir korku inancıydı. Hatalı şeyler yapmaktan korku. Allah kızabilir diye korku, cehenneme gitmekten korku. Alevlerden korku, ateşten korku. Allah devlet gibiydi: her yerde ve her zaman hazır, babamı alıp götürüp hapse atmak için hazır. Benini Allah'la ilişkim şöyleydi: bana dokunmadığı sürece memnundum. Evet, acı duyduğum zaman dua etini, annemin beni dövmeği bırakmasını sağlaması için Allah'a yalvardım, ama çocukların bir gün Noel Baba'nın gerçekte var olmadığını anlamaları gibi, ondan çok fazla şey beklemem gerektiğini kabul ettim. Ben ateistim, sanıyorum bu benini doğamda var, bu kanaati bir yerlerde yazılı olarak görmemden önce de bu böyleydi, ama bunu anlamam sadece biraz zaman aldı. Belki küstahlık gibi gelir ama, kendisini İnançlı olarak adlandıran insanların çoğunun Özünde ateist olduklarını düşünüyorum. Allah'a gerçekten inanıp inanmadıkları sorusundan kaçınıyor ve teferruatın içinde kayboluyorlar. Biz Hollanda'da şu soru üzerine bir tartışma yürütmeliyiz: ahlaki değerlerimiz insanlardan, mı geliyor, yoksa herşey Allah tarafından mı verilmiş? Ve sonra biz Jan Peter Balkenende'nin tutumunu analiz etmeye başlamalıyız.

Onu şimdiye kadar iyi bir şekilde dinleyen var mı? Her zaman incil'deki değer ve normlardan bahseder, asla Allah'ın bizden yapmamızı veya yapmamamızı istediği şeylerden değil. Balkenende, bir bilim adamı, belirli bir gerçeğe ulaşmak için bir şeyin yanlışlığını kanıtlamanın zorunluluğunu Öğrenen kişi, dünyanın altı günde yaratıldığına mı inanıyor? Ve Havva'nın Adem'in kaburga kemiğinden yapıldığına? Bu olanaksızdır. Bilim adamları inanmaz. Ben, Balkenende'nin Hristiyan olmadığına em inim.«

2. Emir

Kendin için yukarıda, göklerde olanın, yahut aşağıda yerde olanın, yahut yerin altında, sularda of an in hiç suretini yapmayacaksın

»Allah'ın birinci buyruğuyla Muhammed akliselimi hapsedmek istedi, ikinci buyruğu ile de insanlığın güzel, romantik yanı boyunduruk altına alındı. Ben bu kadar çok sayıda insanın sanat karşısında duygusuz kalmasını gerçekten tüyler ürpertici buluyorum. Bu anlamda İslam devrini tamamlamış bir kültürdür. Bu şu anlama gelir: değiştirilemez olmuş, taşlaşmış. Bir defa herşey Kuran'da yazılmış olarak vardır ve bu ilkeye dokunulamaz. Kişisel olarak hâlâ, Muhammed'in öğretisini geçerliliğini yitirmiş buluyorum, fakat politikacı olarak yeni rolümde, beni sürekli olarak, kendilerine geri kafalı demekle suçlayan insanlarla bir tartışmaya giremediğimden dolayı bu ifademi geri aldım. Ya da, bu ifademe belli bir nüans getirdim desem daha doğru olur: İslam'ı - kendini Allah'ın iradesine teslim etmeyi - geri bir hareket noktası buluyorum, arna bu, bu dine inananları da geri kafalı buluyorum anlamına gelmez. Onlar zamanın gerisinde kalmışlar. Bu farklı bir şey. Hâlâ ileriye gidebilirler.«

3. Emir

Allah'ın, Rabb'in ismini boş yere ağzına almayacaksın

»Peygamberine, Muhammed'e, hakaretin cezası ölüm cezasıdır. Bunu doğrudan, peygamberin kendisi Allah'tan haber almıştır, tıpkı kendisine uygun düşen mesajları sık sık aldığı gibi. Kuranı oku: O, Zeyneb'i, öğrencisinin karısını, bu Allah'ın bir emridir diyerek çalar. Ve daha kötüsü: Ayşe'ye aşık olur, en iyi arkadaşının dokuz yaşındaki kızına. Kızın babası, ıLütfen kızım ergenliğe erişinceye kadar bekle<, der, ama Muhammed bu kadar uzun süre beklemek istemez. Sonuçta ne olur? Allah'tan, Ayşe Muhammed için hazırlanmalıdır, diye bir mesaj alır. Muhammed'in öğretisi anlaşılan budur: en iyi arkadaşının kızını elinden alma iznin var. Muhammed, bizim batı ölçülerimizle ölçüldüğünde, sapık bir adamdır. Bir despot. Fikir özgürlüğüne karşıdır. Eğer dediğini yapmazsan sonun iyi olmaz. Bana bütün bunlar Ortadoğu'nun mego-lamanyak iktidar sahiplerini düşündürüyor: Bin Ladin, Humeyni, Saddam. Saddam Hüseyin'in var olmasını garip mi buluyorsunuz? Muhammed onun örnek aldığı kişidir. Muhammed, bütün Müslüman erkekler için örnektir. Bu kadar çok Müslüman erkeğin zorba olması garip değil mi? Size bunları anlattığım zaman dehşete düşüyorsunuz, ama siz de doğma büyüme Hollandalıların çoğunluğunun yaptığı hatayı yapıyorsunuz: Benim nereden geldiğimi unutuyorsunuz. Ben Müslümandım, ne hakkında konuştuğumu biliyorum. Düşünce özgürlüğü hakkının en değerli varlığımız olduğu, demokratik bir ülkede yaşayan ben, hâlâ peygamber Muhammed adına yapılan şantajlarla karşı karşıya kalmamı korkunç buluyorum. Hollanda'da Sayın Aboutaleb {Amsterdam Sosyal Daire şefi) Kuran okuyabilir ve bu Muhammed harika, diye düşünebilir. Ben de, Muhammed'i birey olarak aşağılık bula-

bilirim. Muhammed, kadın evde kalmalıdır, çarşaf giymelidir, belirli işleri yapmamalıdır, kocasıyla aynı miras haklarına sahip değildir, zina yapan kadın taşlanmalıdır diyor - ben, Suudi parasının yardımıyla bütün dünyada yayılan >gerçek< dışında başka bir gerçekliğin de var olduğunu göstermek istiyorum. Biliyorum ki kendilerini Müslüman olarak tanımlayan kadınlar beni henüz anlamayacaklar, ama bir gün onlar da etraflarına cesaretle bakacaklardır. Biz bütün sosyalleşme kanallarını -aile, eğitim, medya - Müslüman kadınların serbest ve gelir bakımından bağımsız olmalarını sağlamak için, harekete geçirmeliyiz. Bu çok uzun yıllar ister, ama bir gün her kadın bir zamanlar benim de anladığım gibi, anlayacak: Annem gibi yaşamak istemiyorum."

4. Emir

Altı gün işleyeceksin, fakat yedinci gün Rab bin Allah'ın dinlendiği gündür, hiçbir iş yapmayacaksın

»İşlerin fazla yoğun olduğu zamanlar düşünürüm: şimdi kendime gelmeliyim. Ve o zaman yalnız kalmak isterim. Pijamayla dolaşıp kitap okumak. Veya yataktan çıkmamak. Sonuçta iş tembellik etmeye varıyor. Üç gün arka arkaya aylıklık ettiğim bir zaman oldu, ama son aylarda bu olmadı. Pazar günlerini Hristiyardar gibi geçirmenin benim çok işime geleceğini düşünüyorum.«

5. Emir

Babana ve anana hürmet edeceksin

»Allah buyurur ki: önce bana, sonra peygamber Hazreti Muhammed'e ve daha sonra da babana ve annene itaat edeceksin. Her şeyde. İtaat etmeyeceğin yalnızca bir durum

vardır: eğer senin Allah'a artık inanmaman istenirse. İslam'dan kopmamı dışarıya yansıtmada uzun süre bekledim. Beraberinde getireceği sonuçlardan korktuğundan: ailemi kaybetmekten. Bütün hayatım boyunca her ikisini, hem kanaatimi, hem aile bağlarımı korumak istedim - ta ki artık yürümeyinceye kadar. Bir ayağım önde, diğer ayağım arkada kalmış olarak şimdi yaptığım, yazdığım ve söylediğim hiçbir şey mümkün olmazdı. Şimdi büyük, boş bir Allah bizim aramızda duruyor ailem beni artık görmek istemiyor. Dini bir inanç ancak bu kadar çarpık olabilir: en yakın ilişkilerin içine sızıyor ve ebeveynleri, çocukları ve Allah arasında bir seçime zorluyor.

Onlar hiç aklımdan çıkmıyor, özlüyorum. Bir kayıp var, üzüntü. Ve buna rağmen şimdi itaatsizliğimin karşılığını cehenneme gitmekle ödemek zorunda olduğuma inmadığımdan dolayı, suçluluk duygularımı daha iyi kontrol edebiliyorum. Bütün bunların ne kadar gereksiz olduğunu düşününce üzülüyorum: beni neden olduğum gibi kabul etmiyorlar? Babamın, ben parlamentoda yemin ederken yanımda olmasını istiyorum. Babamın eskiden olduğu gibi sarılıp beni bağrına basmasını istiyorum. Bu olmayacak. Anneme para göndermek istiyorum, ama para ona ulaşmayacak. Annemin iyi olup olmadığını bilmek istiyorum, ama ona telefon açmaya cesaret edemiyorum. Annem Allah'ı seçiyor, beni değil.

Annem katıdır, çok azimli bir kadın. Çevresini istediği gibi çekip çevirmeye çalışır, bunu başaramadığı zaman da vurur, elinin altında ne varsa fırlatır. Bizim evde her şey kırık. Soğukkanlı, mesafeli ve mükemmelliyetçidir. Eğer okulda on sorudan dokuzunu doğru yanıtladıysam o yalnızca, neden bir soruyu hatalı yanıtladığımı sorardı. Ondan korkardım, ama ona hayranlık da duyardım. O bizim için her zaman hazırды ve

üstüne üstlük her şeyi tek başına yapmak zorundaydı. Babam annemi tanıdığı zaman Somali'de en Önemli adamdı. Bu, bağımsızlıktan hemen sonraki dönemdi. Babam günde yirmi dört saat politikayla meşguldü, parlamentonun kurulmasıyla, okuma yazma seferberliğiyle. Demokratik hareket durdurulduğu ve babam cezaevine girdiği zaman annem ona tümüyle bağlı kaldı. Babamın her gün ziyaretine gitti ve ona yiyecek götürdü. Ama annemin güçsüz olduğu anlarda, babama ihtiyacı olduğunda, babam onu yalnız bıraktı. Bu hâlâ böyle. Babam başka ülkelere gittiğinde biz de beraber gittik, oralarda annem - önde gelen bir yargıcın gururlu kızı - dilini bumeddiği bir ülkede yarım yamalak bir Arapça'yla alış veriş yapmak için, Allah onun evde kalmasını buyururken, dışarı çıkmak zorundaydı. Annemin neden böyle kızdığını anlıyorum. Dürüst bir karşılaştırma değil ama yapmadan duramam: babamı annemden daha çok özliyorum. O sevecendi, bizi bağrına basardı, bizimle oynardı. Babam güzel olduğumu söylerdi. Ve akıllı olduğumu. Beni çok överdi. Eğer babam evdeyse ben mutluydum. Ama sık sık evden giderdi. Doğru dürüst vedalaşmadan. Son defasında babam şunları söyledi: >Gelecek hafta sonu geri geleceğimi, ama bir daha on yıl sonra ortaya çıktı. Ama yine de ... evet belki de, babamla ilişkimin kopması ödemem gereken en büyük ceza. Onu aramaya çıkmak istiyorum, ama kapıyı yüzüme kapatacağımı biliyorum. Onun benim ruh hastası olduğum saplantısına bağlanmayı tercih edeceğini biliyorum, ama ona bir kere daha gideceğim, sonra bir kere daha. Onu Özlersem. Onunla konuşma isteği duyarsam. Onun beni bir kere daha sıkıca sarmasını istersem. Ben, onun beni dinlemeyeceğini bilecek kadar gerçekçiyim, ama ben onun bir gün bana yeniden kapısını açacağı umudunu koruyacak kadar da idealistim.»

G. Emir

Kati etmeyeceksin

»Bir dini fanatik beni öldürmek isteyecek, çünkü ben ateist oldum ve çünkü o beni öldürerek cennete gideceğine inanıyor. Ama ben Özellikle, benim Hollandalıların düşüncesini değiştirebileceğimden ve böylece, etnik gruplara verilen belirli parasal teşviklerin iptal edileceğinden ya da İslam okullarının kapatılacağından korkan Müslümanlar için bir tehdit oluşturduğum kanısındayım. Kimse yanılığa kapılmasın: çok sayıda Hollandalı Müslüman benim tarafımda, fakat sadece henüz açıkça ortaya çıkmıyorlar. Onlar açıkça ortaya çıkar çıkmaz, birtakım şeyler değişip yasa olur olmaz, beni öldürmenin hiç bir anlamı kalmayacak. Benim için sorun sebat etme sorunu. Daha ne kadar süre korunmaya ihtiyacım var? Pek uzun değil. Burada söz konusu olan yalnızca ben değilim. Birleşmiş Milletler'in raporlarında yazılı olduğu gibi, İslam ve Muhammed'in öğretisini savunmak için insanların ve partilerin verdikleri uğraşın yöntemi uluslararası bir konu olmuştur. Bin Ladin ve taraftarları önceden amaçlamış olduklarının tam tersine ulaştılar. İlk başta her şey daha da kötü olacak — Irak'a saldırı bu kötünün ne kadar kötü olduğunu gösterecek- ama 11 Eylül, inanın bana, İslam'ın sonunun başlangıcıdır.»

7. Emir

Zina etmeyeceksin

»Uzaktan bir kuzenimle evlendirildim. Onunla Kanada'da bir aile kurmam isteniyordu. Kaçtığım zaman babam beni evlatlıktan reddetti. Bir süre sonra, babam aldığı karardan pişmanlık duydu ve eşimden ayrılmamı ayarlamak için her şeyi yaptı. Yeniden evlenmem gerektiğini düşünüyordu,

çünkü çocuk sahibi olmadan ölebileceğim düşüncesi onun için dayanılmaz bir şeydi. Bu yaz boşanma işlemleri bitti, ama bu iyi haber, doğaldır ki, benim eşime yıllarca sadık kalmadığım gerçeği karşısında önemini kaybetti. Değişik erkek arkadaşlarım olmuştu ve beş yıl boyunca birisiyle birlikte yaşamıştım. Babama anlatmadım, ama Hollanda'dakî Somalili cemaati - ki beni şua mı sıkı göz hapsinde tutarlar - bu bilgiyi şüphesiz iletmışlerdir. Bu benim için iyi bir durum değil: yasak cinsel ilişkiye girme suçunu işlemekle Kuran'a göre yüz kere kırbaçlanmayı hak ederim ve zina suçunu işlemekten dolayı da taşlanabilirim. Tehditlerden bahsediyorduk ya ...

Din bağlamını bir kenara bırakırsak, ben her zaman sadık kaldım. İnsanlara benimle bir ilişkiye girmenin zor geldiğini farkettim. Marco, birlikte yaşadığım adam, her zaman eîe gelmez birisi olduğumu söylerdi, içindekileri dışına vurmuyor-sun<, derdi, senin için ne ifade ettiğimi asla bilmiyorum.< Bu doğru. Birisine bağlanmayı zor buluyorum, ama gene de bağlanıyorum. İlişkinin sonu daha çok kavga yüzünden geliyor. Şimdi Marco'yla iyi anlaşabiliyorum, o kadar iyi ki neden yeniden birlikte yaşamaya başlamadığımızı merak ediyor, ama ben onun ne kadar çabuk öfkelenildiğini biliyorum ve böyle bir şeyi bir daha yaşamak istemiyorum. Kızıp zıvanadan çıkabilen biri değilim, olmak da istemiyorum. Her zaman bağrış çağrışın, gürültü patırtının olduğu bir aileden geliyorum. Bunun karşıtını istiyorum.»

8. Emir

Çalmayacaksın

»Annem spor dersini ahlaka uygun bulmazdı. Bu ders için fazladan istenen parayı vermek istemezdi. Bundan dolayı gerekli parayı çaldım. Aynı, şey müzik dersi veya okulun almamızı

zorunlu kıldığı renkli kalemler için de geçerliydi. Annem çantasından para kaybolduğunu anlar anlamaz beddua etmeye başladır, saçlarımdan tutup beni odanın içerisinde döndürdü. Vücudumun her yeri, her zaman yara bere içindeydi. Beni elleriyle, sopayla veya eline geçen ne olursa onunla döverdi. Bize dilenmek için gelen insanlara vermek için, anneminkÜerinden yiyecek de çaldım. İlk seferinde annem buna gülebildi, ama bir gün bütün bir dilenci alayı kapıya dayandığında - ve bu ayki yiyeceğimizin dolaptan kaybolmuş olduğunu anladığında - çok öfkeleni.

Azize miyim? Ben mi? Hayır, kesinlikle değil. Ben kötü şeyler yaptım. Okulda kızları kızdırdım, evlerin zillerini çaldım, ninemi zıvanadan çıkardım. Bunlar yeteri kadar kötü değil mi? O zaman sana Kuran öğretmenimin başını nasıl yaktığımı anlatacağın. Annem bizim Kuran okulunda pek bir şey öğrenmediğimizi anlayınca, evde bize ders vermesi için özel öğretmen tuttu. Bu adam bizden kendimiz mürekkep yapmamızı ve bu mürekkeple tahtaların üzerine Kuran'dan parçaları yazmamızı istiyordu. Daha sonra bu tahtalar yıkana-caktı ve daha sonra biz aynı işe yeni baştan başlayacaktık. Her cumartesi yemden. Bir müddet sonra bana gına geldi, kendimi kız kardeşimle birlikte tuvalete kilitledim, öğretmen, annem, ninem: kim kapıya gelirse gelsin, biz kapıyı açmıyorduk. Kuran öğretmenine tahtaların üzerine yazmanın daha on altıncı yüzyılda modasının geçmiş olduğu gibi korkunç şeyler söyledim. Bir noktadan sonra annem öğretmeni gönderdi: işte paran, bunlar Kuran dersi istemiyorlar. Ben yorgunluktan öldüm, bırak ne istiyorlarsa yapsınlar, ne yapalımN Üstünden pek geçmemişti, ben evde yalnızdım, Kuran öğretmenimin bizim eve geri geldiğini gördüm. Hemen büyük giriş kapısına koştum, ama geç kaldım. O beni evin içine çekti, gözlerimi bağladı ve bana vurmaya başladı. Vurdu, ben gözlerî-

Politika idealimle çelişiyor

min bağıni çözmeyi başarınca kadar vurdu. O zaman başımdan tuttu ve başımı duvara vurdu. Ve bir kere daha. Çat diye bir ses duydum ve bayıldım. Kafatası çatlaması. Hastanede geçirdiğim on iki günün parasını onun ödemesi gerekti. Artı tazminat. Bir daha hiçbir yerde yüzünü gösteremedi. Bu olay onun yaşamının akışını belirledi. Vicdanım rahat değil: Bir insanı zıvanadan çıkacak hale getirdim.«

9. Emir

Komşuna karşı yalan söylemeyeceksin

»Yalan söyleme sanatına hakimimdir, fakat yalan söylemeye artık ihtiyaç kalmadığında - Allah yoktur, Allah benden öyle istiyor diye doğru konuşmama gerek yok - bilinçli olarak, bir daha asla yalan söylememeyi seçtim.*

10. Emir

Komşunun evine tamah etmeyeceksin, komşunun karısına, yahut kölesine, yahut cariyesine, yahut öküzüne, yahut eşeğine, yahut komşunun hiçbir şeyine tamah etmeyeceksin

»Bu, insanın neyi arzuladığına bağlı. Ben, örneğin Kari Popper gibi, felsefi yazılar yazmak isterdim. Paradoksal olarak bu adım - politikaya girmek - benim idealimle çelişiyor. En fazla filozof olmak ve kendi teorilerimi ayrıntılarıyla oluşturmak isterim. Yazmak için bir yer, benim için temizlik yapacak birisi, ekmek parası kazanma derdinin olmaması, boş konuşmalar yerine gerçek tartışmalar yürütmek. Sonuçta beni mutlu kılacak şeyler bunlar.«

Bin Ladin'in kâbusu

Ayaan Hirsi Ali'nin Kanadah-Ugandalı kadın yazar Irsiad Manjil'yle söyleşisi

Kitabında »Müslüman kardeşlerine« seslenmen dikkatimi çekti. Kendini hâlâ Müslüman olarak görüyor musun?

Evet, ben Müslümanım. Böyle de olmak istiyorum, çünkü islam'ı reform edebileceğimiz kanısındayım. Bana inan, okuldan atıldıktan sonra İslam'ı kendi başıma, bütün bu Müslümanların okul duvarları arasında öğrenebildiklerinden çok daha fazla öğrendim. Eğer daha çok Müslüman böyle yapsaydı, bağımsız düşünseydi, dinimiz çok farklı bir görünüm alırdı. Çok sayıda genç Müslüman'ın da bunu istediğini farkettim. Üniversitelerde konuşma yaptığım zaman öğrenciler konuşma sonrasında bana gelip »Bize yardım et«, diyorlar, »Bu boğucu dinde havaya ihtiyacımız var.« Bundan dolayı bu kitabı yazdım.

Ama kendini Müslüman olarak hissetmen, Müslüman'ın kimliğinin bir parçası olmasından mı yoksa bu sistem içerisinde yetiştirilmenden mi ileri geliyor?

Hayır, sorun benim için kimlik sorunu değil. Bu benim için insan hakları sorunudur. Ben İslam adına kadınların aşağılandığını gördüğüm zaman sessiz kalamam. Müslüman kardeşlerime de sürekli söylüyorum: Böyle egoist davranma.

Bin Ladin'in kâbusu

Ayağa kalk ve tavır takın! Başörtüsü ve çarşaf giymek isteyen kadınlar her zaman bana bunun kendi tercihleri olduğunu söylüyorlar. Ama benim yanımda şu: Giyeceğin elbiseleri seçebilmen senin için iyi bir şey. Ama, rejimin baskısını üzerinde hisseden ve baş örtüsü takmak zorunda olan, bunu yapmadığı zaman baskı altına alınan ve fiziksel saldırıya uğruyan . kızkardeşlerini de bir düşün. Onlar İçin mücadele et. Peygamber Muhammed'in kendisi söyler: din, bizim başkalarına karşı davranma biçimimizdir. Kısaca: eğer sen sorumluluğundan kaçarsan Müslüman değilsindir.

Ama Muhammed dokuz yaşındaki bir kız çocuğuyla evlendi. Bu korkunç değil mi?

Elbette. Muhammed'i tanımıyorum, bu adamla hiç tanışmadım. Onun feminist veya tersine kadın düşmanı olduğunu kanıtlayamam. Ama Kuran'da onun bir grup çok ilerici sözleri vardır. Onun için, Müslüman erkeklere hep soruyorum: niçin sakal bırakıp on yedinci yüzyıl Arap elbiselerini giyiyorsun da, Muhammed'in Kuran'da yazdığı ilerici fikirlerini izlemiyorsun?

Teoride İslam harika, hoşgörülü bir dindir. Gerçekte problem bu harika dinin Arap kültür emperyalizmine boyun eğmesidir. Arap kültür emperyalizmi kadınların ailenin namusu, şerefi için birey olmaktan vazgeçmelerini dikte eder ve onları ortak mülk yapar. Tecavüze uğruyan bir kız evlilikten önce cinsel ilişkiye girdiği için yüz seksen kırbaç cezası alır. Biz artık bundan kurtulmalıyız.

Ama gene de bu çok zor. İslam arap kültür değerleri içinde oluştu. 610 yılından önce, bir kişi bir mağarada bazı şeyler düşünmeden önce islam yoktu.

Ve bundan dolayı İslam'da reform çok zor. Arap kültüründe bağımsız düşünme teşvik edilmez. Gene de bu, İslam'ın sahip olduğu tek fırsat. Milyarlarca Müslüman'ı bağımsız düşünmeye ikna etmek, hayır bu başarılmaz. Ama biz eleştirici kitleyle birlikte ilerleyerek geri kalanları arkamızdan çekmeye çalışabiliriz. Asıl mesele, küçük bir grup mollanın bizim ne düşünmemiz gerektiğini bize anlatmamasıdır; tersine biz batılı Müslümanların — çünkü umudum onlardadır — Kuran'ın nasıl çift anlamlı ve çelişkili olduğunu farketmemiz ve bizim kendimizin bu konuda ne düşündüğümüzdür.

Batılı Müslümanlar bu konuma nasıl getirilir?

Bizim konuşmaya cesaret eden politikacılara gereksinimimiz var. Farklı olmaktan veya ırkçı olarak tanımlanmaktan korkmayan politikacılara. Nasıl Kuran yazıldığı gibi ele alınamazsa, çokkültürlü toplum da bir dogma değildir. İnsanlar, Müslüman olsun ya da olmasınlar, sadece ve sadece başkalarına saygı duydukları zaman, saygıyı hakkederler. Sonuçta, insan hakları sözkonusu olduğu zaman çifte standart kullanılamaz.

Liberal, seküler anlayıştaki batılı insanlar neden İslam içindeki yanlış anlamalara karşı çıkmaktan korku duyuyorlar?

Onu bir bilsem! Bunu kendi kendime çok uzun süredir soruyorum. Batılı dostlarıma, neden bu kadar çok korkuyorsunuz, diye soruyorum. Neden İslam ülkelerindeki insan hakları ihlallerine karşı çıkmıyorsunuz bunlar ABD ve İsrail'de olursa karşı çıkıyorsunuz?

Burada, Hollanda'da Müslümanlar basının kurbanları olduklarını söylüyorlar. Basın onları terörizmin kucağına itiyormuş.

Hiçbir gazeteci hiçbir kimseyi bir şeye zorlamaz. Yoksa senin kafan sana ait değil de bir başkasına* mı ait? Burada, özgür batıda yaptığın herşey senin kendi seçimidir. Yetişkin ol artık! Kendi sorumluluğunu üstlen. Müslümanların asıl sorunu da bu zaten, onlar bu noktada asla iyi olmadılar. Bizim medreselerde kafamıza hep, İslam'ın en üstün olduğu sokulmaya çalışıldı. Kuran tarihsel olarak bakıldığında Yahudilerin Tevrat'ından sonra geldi ve bundan dolayı da Allah'ın en son kelimeleridir. Bu bakış açısı tehlikelidir çünkü bundan dolayı İslam adına yapılan yanlışlıklar asla eleştirilemez. Hiçbir Müslüman, ılımlı olanı da, yüksek eğitilmiş olanı da, dinlerinin herhangi bir yanı üzerine bir tartışma açamaz. Bu sadece ve sadece, bizim Kuran hakkında tek bir soru bile sormayı asla öğrenmemiş olmamızdan dolayıdır.

Burada, Hollanda'da Müslümanlar, eğer birisi İslam'a eleştiri yönelirse, derhal ırkçılık suçlamalarında bulunuyorlar.

Bu korkunç bir ikiyüzlülük. Batı dünyasında yaşayan Müslümanların ırkçılıktan çektikleri, Arap dünyasında yaşayan Arap olmayanların uğradıkları eziyet ile kıyas kabul etmez. Burada Müslümanlar bir engelle karşılaşmadılar. Tam tersine: örneğin kadınların sünnet edilmesine çok açık biçimde karşı çıkmaya bile izin yok, çünkü »bu onların kültürüdür«. Kültür insanın eziyet görmesine izin vermenin bir nedeni olamaz, değil mi? Eğer bir baba sünnet olmak istemediğinden dolayı kızını ölümle tehdit ederse neden polisin müdahalede bulunma yetkisi olmasın? Buna verilen genel yanıt batılı kadınların da, egemen olan güzellik idealleri aracılığıyla mani-püle edildikleridir. Bu durum onları estetik ameliyat olmaya zorluyormuş. Fakat arada büyük bir fark var: Şimdiye kadar hiçbir ebeveyn, göğüslerini büyütme istemedi diye kızlarını

miras hakkından mahrum etmedi. Ama sünnet olmadı ya da görücü usulüyle evlenmek istemedi diye miras haklarından mahrum bırakılan kız çok. En kötüsü, ırkçılık yapmaktan duyulan korkunun, Müslüman kadınları buldukları kuyuda daha derine ilmesidir. Bu konuda susmakla kime hizmet edilmiş olur acaba? İrkçı olmayı istememek egoistliktir.

İnternette senin Bin Ladin'ın kâbusu olarak adlandırıldığını okudum.

Ben açıkça lezbiyenim. Bunun bir günah olduğu, Müslümanlara dayatılmış bir görüştür. Yüzyıllardır böyle düşündüklerini söylüyorlar. Bu eşcinselleri reddetmek için bir gerekçe mi? Çok uzun süredir böyle düşündüğünüz için mi? Kuran'da doğada çeşitliliğin Allah'ın bir lütfü olduğu yazılı. Şimdi ne söyleyeceksiniz?

Garip durumlar - ikinci Dünya Savaşı kurbanlarını anma günü konuşması

Kimi zaman tesadüfen garip durumların içine düşerim ve yaşam beni bir yerlere çeker, götürür, örneğin ben böyle politikacı oldum, daha da önemlisi: VVD'li oldum. Kimin aklına gelirdi? Her halükârda benim değil.

Birkaç hafta önce öğle yemeği için Nieuwspoort'ta oturdum. Nieuwspoort parlamentonun bodrum katında, gazetecilerin politikacılara, onlardan alıntı yapma izni olmasa da, bir içecek ısmarlayabildikleri bir lokantadır. Otururken sevimli ve canayakın birisi bana 4 Mayıs'ta düşünce özgürlüğü hakkında bir şeyler söylemek isteyip istemediğimi sormaya geçti.

Bu canayakın insanın ismi Caspar Bakx'dı ve Nieuwspoort'un çiçeği burnunda müdürüydü. Benim Hollanda'da ne istiyorsam onu söyleme hakkımı kullandığımdan dolayı tehdit edilmemi garip bulduğunu söyledi. Ve, halkın bir temsilcisi olarak yanımda sürekli korumaların bulunmasının garip olup olmadığını sordu.

Bence de bu garip bir durum ve ilk başta bu nedenden dolayı konuşma teklifine evet yanıtını verdim.

Bir müddet sonra, konuşmaya hazırlanırken, konunun 4 Mayıs olduğunu idrak ettim. 4 Mayıs, ölüleri anma günü! Yılım en hassas ve yüklü günü. Hollanda ve Avrupa tarihindeki en dehşetli dönemin sembolü. Yalnızca Hollanda'da, yüz bin-

den fazlası Yahudi olmak üzere, 240.000 insan öldü. Ben o zaman neye evet demişmişim, biliyor muydum? Doğuştan Somalili ve yalnızca 10 yıldır Hollanda'da olan ben, böyle kurşun gibi ağır bir günde ne söylemeliydim? Bay Bakx, 4 Mayıs'ın anlamına uygun bir başka kişi bulamaz mıydı? Örneğin direniş hareketinden biri. Belki direnişçilerin yakınlarından bir kişi. Öyle ya yaklaşık 25.000 insan direnişte aktifti. Ve eğer konu ifade özgürlüğü için mücadele ise, bunun için korumalarla birlikte parlamento binasına gidiyor olmaktan daha fazla şeylere ihtiyaç var. O dönemde yaklaşık 12.000 yasadışı gazete yayınlanmıştı. O zaman Hollanda'da bu gazeteleri doldurmak için, basmak için ve dağıtmak için yaşamını ortaya koyan insanlar var olmalıdır. Korunma lüksüne sahip olmayan. O zaman bunlara niye sorulmadı?

Şimdi 4 Mayıs ve ben bu garip bir konuma düşmüşken, siz davetliler benden anlamlı bir konuşma yapmamı bekliyorsunuz. Bir göçmen 4 veya 5 Mayıs üzerine anlamlı bir şeyler söyleyebilir mi? Hollandalıların veya Avrupalıların ortak hafızasında benim de payım var mı ki? Üstelik, benim ülkemde ve kıtamda her gün, asla anılmayan sayısız insan ölürken, niçin ben sizin ölümlerinizi anayım?

Ama daha yakından balonca belki, bir göçmenin çağrılması hiç de öyle garip değil. Savaş elli sekiz yıl önce bitti. Çoğu Hollandalı savaşın gerçekten bittiği duygusuna sahip. Resmi olarak Almanlarla barış yapıldı. Ve savaş sonrası genç kuşaklar savaşın giderek geride kaldığını düşünüyorlar, özgürlük Hollanda'da günlük yaşamın bir parçası oldu, düşüncenin özgürce ifadesi özgürlüğü de öyle. Şimdinin Avrupasmda söz hâlâ güçlü bir etkiye sahip olabilir. İnsanlar sözcüklerle kırırlılar, incinirler, aşağılanırlar. Fakat bu nadiren kovuşturma veya tehditlere yol açar. Fikir özgürlüğü çok doğal bir şeydir. Belki de çok fazla doğal.

Tam da çoğu göçmenin edindiği baskıcı ve özgür olmayan bir ortam deneyimi ölümlerin anılmasının zaman içinde anlamını kaybeden bir törenden öte bir şey olmasına bir katkıda bulunabilirdi. "Özgürce konuşma kültürü göçmenlerin bütün kuşaklarını şekillendiriyor ve çok kimseyi eski gelenekleri üzerine yeniden düşünmeye ve bazen bunları reddetmeye zorluyor, ama bu konuşma özgürlüğü onlar tarafından, yıllar boyunca Hollanda'da oluşan kollektif hafızaya sorular yöneltmekte de kullanılıyor. Birbiri ardı sıra sorulan soruların ancak zorlukla ilerleyebildiği bir hafıza. Öyle sorular ki, bazısı ilk defa savaştan ancak elli yıl sonra, Kraliçe (5 Mayıs 1995'te yaptığı «Elli Yılın Ardından Anma» konuşmasında) Ridderzaal'da şunları söylediğinde resmen kabul edebilmiştir: »Doğru bir fikir edinebilmek isteniyorsa, cesurca eylemden başka, edilgen kalma ve işgalci gücü etkin olarak destekleme tutumlarının da görüldüğü gözardı edilemez."

Ve gerçekten, Hollanda hâlâ kolonici geçmişle boğuşuyor. Daha da önemlisi, göçmenlerin bakış açısından, Afrika'da koloniler edinen ve hatta bunları İkinci Dünya Savaşı sonrasında da koruyanlar Avrupalıydı. Alman işgalinden kurtulduktan sonra Endonezya'da acımasız davrananlar Hollandalıydı, değil miydi? Bunu anlamakta hâlâ zorluk çekiyorum.

Özgürlük, güvenlik ve özellikle fikir özgürlüğü üzerine yenilenen tartışma göçmenlerin gelişinden sonra bütün yoğunluğuyla yeniden gündeme geldi. İkinci Dünya Savaşı'na ve Avrupalılara ilişkin farklı hatıraları olan, değişik ülkelerden göçmenler arasında büyük ve küçük anlaşmazlıklar oluyor ve hemen her anlaşmazlık doğma büyüme Hollandalılarda İkinci Dünya Savaşı'yla ilişkili bir şeyleri çağırıştırıyor: aşın sağcı partilerin politik programları ve sloganları bizi Hitler'in

polis operasyonlarına geri götürüyor: Hayır, bir daha asla Auschwitz! Avrupa'da, Filistin'deki sözümona kardeşleriyle kendilerini özdeşleştiren üçüncü kuşak Araplar, haddinden fazla ikna olmuş olarak, Amsterdam' daki Dam meydanında slogan atıyorlar: »Hamas, Harnas, Yahudiler gaz odasına!«

Her göçmen içinden, terkettiği ülkeye, ailesine ve geçmişine bağlılıkla şu andaki ve gelecekteki ülkesine bağlılık arasında parçalanmıştır. Çocukluğumdan beri Yahudiler hakkında kötü şeylerden başka bir şey duymadım. İlk anılarım yetmişli yılların ortalarında Suudi Arabistan'dandır. Bazen musluktan su gelmezdi. Sonrada annemin komşu kadınla, Yahudilerin gene kötü bir işler çevirdiği konusunda bütünüyle aynı görüşte olduğunu duyardım. Yahudiler Müslümanlardan öyle nefret edermiş ki, bizi susuzluktan kırdırmak için herşeyi yaparlarmış. »Yahudi«, Somalice ve Arapça'da en ağır küfürdür. Sonraları ergenlikte, seksenlerin ikinci yarısında, Kenya ve Somali'de her namazda, Yahudilerin kökünden yok edilmesini dilerdik. Bir düşünün: günde beş kere.

Biz içtenlikle onların yok edilmesi için dua ederken, hiçbir zaman bir Yahudi'yle karşılaşmamıştık. Bu geçmişimle ben (ve benim gibi milyonlarca insan) İslam'ın geçmişinden almış olduğum politik, kültürel ve dini bağlılığı koruyarak buraya geldim. Burada Yahudilere ilişkin bütünüyle farklı bir bakış açısı edindim. İlk başta insan olarak. Ama daha sarsıcı bulduğum, » Yahudi" olarak damgalanan insanlara yapılmış olan ölçüsüz haksızlıktı. Holocaust ve öncesindeki anti-semitizm, etnik temizliğin hangi biçimiyle olursa olsun karşılaştırılmaz. Avrupa'daki Yahudilerin tarihi bu bakımdan özel bir yere sahiptir.

O kadar özel olmayan şey ise, nerede olursa olsun insanların soykırım yapmada gösterdikleri istek ve azimdir. Ruanda'da Hutulann Tutsilere ve eski Yugoslavya'da

Sırların Müslümanlara yaptıkları, insanların nefreti örgütleme ve buna uygun davranmadaki yeteneklerinin kanıtlandır. Saldırganlığın patlamasının öncesinde tacizler, baskı ve özgürlüklerin kısıtlanması gündeme gelir. Kimi zaman devlet yönetimi tarafından, kimi zaman da (ve gittikçe daha sık olarak) yönetimin güçsüzlüğünden dolayı. Nefret ekilmesi, Örgütlenmesi ve buna uygun davranma süreci uzun bir düşünce dönemi gerektirir. Yokedici eylemlerin hazırlanmakta olduğunu gören politik muhalifler buna karşı çıkarlar ve uyardı, başkalarını buna katılmamaları için yönlendirmeye çalışırlar. Bunun için özgür konuşmayı garanti eden kurum ve kuruluşları olan politik iklime İhtiyaç vardır.

Özgürlük arayışında Hollanda'ya, Avrupa'ya veya batıya gelen tek göçmen ben değilim. Bunun için gelen milyonlar vardır. Sahip oldukları her şeyleri satıp insan kaçakçılara vererek, uçaklarla geliyorlar. Özgürlüğün olmadığı ülkelere göçmenler kamyonlarla, günlerce yürüyerek veya köhne teknelerle denizden geliyorlar. Binlerce insan Avrupa yolunda öldü.

Avrupa'nın, geçen ellisekiz yılda Ölümlerini anma ve özgürlüğünü kutlama ile başardığı, özgürlüğün ve onunla birlikte barışın kalıcı bir çaba ve düzenli olarak bakılıp korunma gerektirdiği bilincidir. Kendi kimliğini yaşamak ve çoğulculuğu tanımak, ancak bireyin hakları garanti altına alınmışsa, toplumsal beraberliğin anlaşmazlıklara çözüm aramaktan başka bir şey olmadığı bÜinci yerleşmişse mümkündür. Bunun için konuşmak gerektiği bilinci. Bundan dolayı sözün, özgürce konuşmanın düzenli bir toplumsal yaşamın anahtarı olduğu bilinci.

Benim gibi göçmenlerin toplum dışına atılma, cezaevi, kitap yakmalar, okuma yasakları ve kafanın kesilmesi gibi ciddi tedbirlerle karşılaşmaktasınız ifade özgürlüğüyle

tanışması burada, Avrupa'da olmuştur. Hâlâ hergün, bazen acılı biçimde, sözün etkisini öğreniyorum: sözün incitmek, aşağılamak, yanlış anlamalara yolaçmak, ama öbür tarafta açıklık getirmek, açıklayıcı olmak, aydınlatmak gibi etkilerini. Düşünce serbestliğinin bulunmadığı ülkelere gelen göçmenler için, bu özgürlüklerle ilişkilerini düzenlemek zor olacaktır. Zor ama zorunlu.

Bizim bugünü anlamamız için söze ihtiyacımız var. Bizim geçmişimizi anlamak için söze ihtiyacımız var. Göç deneyiminin beraberinde getirdiği, birbiriyle çatışan sadakatlere, iki dünya arasında kalmanın verdiği parçalanmışlık duygusuna işaret etmek için söze, evimizi, ocağımızı terketmemize yol açan nedenlerden biri olan kültürümüz ve dini inançlarımız hakkındaki görüşlerimizi anlatmak için söze ihtiyacımız var.

Avrupa'da bir göçmen olduğumdan dolayı, terkedip geldiğim ülkedeki yaşam biçimini benim geleceğimin ülkesi ile karşılaştırabilecek bir konumdayım. Gözlemlerimi kader arkadaşlarımla paylaşmak için söze ihtiyacım var. Onlara şunu söylemek için ihtiyacım var: Belki ebeveynlerimizin değer ve normları, dini inançları, hep sandığımız gibi mükemmel değil.

Daha önce de belirttiğim gibi: Son zamanda düzenli olarak acı durumların içine düşüyorum ve hayat beni bir yerlere çekip götürüyor. Ama bu yaşamın nerede başladığını biliyorum: Mogadişu'da, şimdilerde savaştan ağır derecede hasar görmüş Dügfeer hastanesinde. Hala kendi kendime şu soruyu soruyorum: orada, benimle aynı zamanda doğan çocukların kaç tanesinin sonu iyi oldu?

Bakire kafesi

Arap kültürü-ki İslamiyet aracılığıyla Arap olmayan toplumlar arasında da yayılmıştır - birçok bakımdan batının gerisinde kalmıştır. Gelişme umudu vardır, ama gelişme zorlukla olmaktadır. Birleşmiş Milletler'in, Arap bilim adamları tarafından hazırlanan *Arap İnsanî Gelişme Raporları* olumlu yönde atılan ilk adımdır. Bu raporlar 2002 ve 2003 yıllarında yayınlandı, yazarlar bu raporlarda çok önemli noktalara parmak basıyor¹. Arap dünyasında hâlâ (bireysel) özgürlük, eğitim ve kadın hakları sorunu olduğu sonucuna varıyorlar. Şimdilik var olan zenginlik yalnızca batılı şirketler tarafından işletilen petrolün varlığı üzerine yükselmektedir, ekonomik büyüme dünya Ölçüsünde en geri düzeydedir (Afrika'nın güneyi hariç) ve okuma ve yazma bilmeme çok yaygın ve giderilmesi güç bir sorundur. Bütün Arap dünyasında bir yılda en fazla 300 kitap başka dillerden Arapçaya çevrilerek yayınlanmaktadır (yalnızca Hollanda'da bu miktar yılda 5000 kitaptır).² Aynı şekilde insan hakları konusu da çok kötü bir konumdadır. Arap yönetimleri kendi halklarına karşı ve farklı grupları da birbirlerine karşı şiddet kullanmaktadır. İnsanlar baskı altındadır ve kadınların konumu bana göre hiçbir yerde, İslam dünyasında olduğu kadar kötü değildir. BM raporlarında, kadınların genel ve politik yaşamın hemen hemen

tümüyle dışında bırakıldıkları ve evlilik, ayrılma, miras ve zina ile ilgili yasaların kadınların aşırı zararına olduğu yer alıyor.

İslam dünyasındaki durum, daha sınırlı olarak, Batı Avrupa'daki ve Hollanda'daki Müslüman³ göçmenlerin durumuna yansır. Batı Avrupa'ya göç eden Müslümanlar kendi dini inançlarını beraberlerinde getirdiler. Burada dikkat çekici olan, batılı Müslüman erkeklerin cezaevlerinde ve Müslüman kadınların da eziyet gören kadınlar için açılmış sığınma evlerinde ve sosyal çalışmanlık kuruluşlarında, toplum içerisindeki oranlarının üstünde temsil edilmeleridir. Çok sayıda Müslüman'ın eğitim ve iş piyasasında durumu iyi değildir. Batının sunduğu eğitim ve iş piyasası olanaklarını sınırlı olarak değerlendiriyorlar ve kendi ülkelerinde alabildiğine kısıtlı olan özgürlüklerden burada da yeteri kadar yararlanmıyorlar.

Peki ama, Müslümanların Üerlemesinin önündeki engel ne? Niçin batı ile aralarındaki uçurumu kapatamıyorlar, ve niçin batılı toplumla kolayca bütünleşemiyorlar?

Müslümanların geri kalmışlığı, uzmanlara göre, batı emperyalizmi, elverişsiz iklim koşulları gibi değişik faktörlerle açıklanır. Bunların yanı sıra, İslami ulus devletlerin çok ani ve yapay biçimde kurulması ve diktatörlüğe dönüşerek yozlaşması gerçeğiyle de açıklanır. Bu ülkelerdeki diktatörlerin başa gelmesine ya batılı güçler tarafından yardım edilmiştir, ya da bunlar sadece Amerika Birleşik Devletleri'nin gayretli desteğiyle ayakta durabilmektedir.

Yukarıda belirtilen faktörlerin Müslümanların dünya çapındaki geri kalmışlıklarının nedeni olduğu varsayımı tarihçi Bernard Lewis tarafından ikna edici bir şekilde çürütülür. O bu varsayımın öncelikle batılılar karşısında Müslümanların sahip oldukları bir çeşit haksızlığa uğramışlık duygusuyla ilişkili olduğunu açıklar. Yüzyıllar boyunca Müslümanlar batınları aptal ve geri kafalı olarak görmüşler -

dir. Ama on ikinci yüzyıldan itibaren Yahudi-Hristiyan batı İslam uygarlığının seviyesine yetişmekle kalmadı, onu geçti de.

Müslümanların kendi içinden bu durumun bir açıklaması, radikal İslam'ın temelini atan Sayyid Kutb ve Hassan al Banna gibi İslamcılar tarafından yapılıyor. Onlara göre ümmet, müminlerin topluluğu, yalnızca, Kuran'a ve peygamber Muhammed'in hadislerine harfi harfine bağlı kalırsa gelişebilir. Müslümanların, peygamberleri Muhammed'in göstermiş olduğu doğru yolu terk ettiklerini ve böylece içinde buldukları sefilliğin kendilerinin eseri olduğunu düşünüyorlar. Bu tez, çeşitli ülkelerdeki taraftarları tarafından, İslam geleneklerine harfi harfine uymak iddiasında bulunan köktendinci rejimler oluşturularak pratikte denenmiştir. İran ve Suudi Arabistan'daki rejimlerin çökmek üzere bulunmalarından ve Bin Ladin tarafından desteklenen Afganistan'daki Taliban rejimi devrildiğinden dolayı İslamcı teori, gerçekte çürütülmüş olarak görülmelidir. İslamı harfi harfine izleyen politika dramatik bir şekilde iflas etmiştir. Ve İslam inandırıcı ve uygulanabilecek bir politik modele sahip değildir. Ama ben İslamcılara, Müslümanların çok büyük çoğunluğunun Allah'ın bütün buyruklarına ve yasaklarına titizlikle uyan koyu sofu müminler olarak yaşamayı başaramadıkları tezlerine hak vermeden edemiyorum.

Beş kıtaya dağılmış, 1,2 milyar Müslüman'ın büyük çoğunluğunun karşı karşıya bulunduğu sorunlar - saldırganlık, ekonomik ve bilimsel alanlarda durgunluk, baskı, salgın hastalıklar ve sosyal huzursuzluklar - kolayca bir veya iki faktörle açıklanamaz. Kim kesin, mutlak bir açıklama ararsa bunu, zamanla değişen ve kısmen bölgesel olan çeşitli faktörlerin bir kombinasyonunda bulacaktır. Benim gözümde durumu açıklayıcı faktörlerle ilgili mevcut yayınlarda bir fak-

töre yetersiz yer veriliyor: İslam'ın cinsel ahlak anlayışı.⁴ Modern çağ öncesi kabile toplumlarına ait olan, ama Kuran'da kutsallaştırılan ve daha sonra peygamberin hadislerinde daha kapsamlı ifade edilen bir ahlak anlayışı. Çok sayıda Müslüman'da bu ahlak anlayışı kızlık zarı saplantısında açığa çıkar.⁵ Kızlık zarına öyle büyük değer verilir ki, insan bu saplantının toplumsal ve insansal yıkıcı sonuçlarına gözlerini kapar.

»Kızlık zarı bozulmuş bir kız kullanılmış bir eşya gibidir« deyimi Müslüman kızlara sık sık söylenir. Ancak bir defa kullanılabilen ve daha sonra sonra tümünden değersizleşen bir şey. »Kullanılmamıştır" mührünü kaybeden bir kız artık evlenecek bir eş bulamaz ve yaşamının geri kalan kısmını ebeveyninin evinde geçirmeye mahkûm edilmiş olur. Üstelik kızlık zarının bozulması evlilik dışında olduğundan, kız, belki onuncu dereceden akrabalarına kadar, ailesinin namusunu lekelenmiştir. Bundan böyle başka aileler bu kız hakkında dedikodu yapacaklardır. Onlar, sözkonusu ailenin kadınlarının, kendilerini karşılarına çıkan ilk erkeğe kucağına atlamalarıyla »bilinen« kadınlar olduklarını söyleyeceklerdir. Sözkonusu kız bu yüzden ailesi tarafından cezalandırılır, ceza küfür etmekten aile dışına atmaya veya eve hapsedmeye, hatta kızlık zarını bozan erkekle veya ailenin »utancını« gizlemeye hazır olacak kadar iyi olan yabancı bir erkekle zorunlu evliliğe kadar değişik biçimlerde olabilir.⁶ Böyle »iyi erkekler" genellikle yoksul, geri zekalı, yaşlı, cinsel iktidarı olmayan ya da bunların hepsinin birlikte görüldüğü erkeklerdir. En kötü durumda kız öldürülür. Birleşmiş Milletler, aralarında sözde liberal Ürdün'ün de bulunduğu İslami ülkelerde yılda 5000 genç kadının öldürüldüğünü bildiriyor.

Bu zalim kaderden kaçınan Müslüman aileler kız çocuklarının kızlık zarlarının bozulmasını önlemek için her şeyi

yaparlar. Kullandıkları yöntemler ülkeye, içinde yaşanılan özel koşullara ve sahip olunan araçlara göre değişir. Arna her yerde kızlık zarının korunmasına yönelik tedbirler kızlara, kızlık zarının sahiplerine, yöneliktir, kızlık, zarını bozabilecek olan erkeklere değil.

İslam kültüründe, cinsellikleri sözkonusu olduğunda bütün erkekler, bir kadın gördüğünde hemen kendi kontrolünü kaybeden sorumsuz, korkunç yabancılar olarak görülür. Bu bana çok küçükken yaşadığım bir şeyi hatırlatıyor. Ninemin bir tekesi vardı. Biz evin önünde oynardık ve karanlık basmadan önce çevredeki bütün keçiler uzun bir sıra halinde eve doğru gelirlerdi. Çok sevimli bir görüntü. Ama ninemin tekesi diğer keçileri görür görmez bir hışım onlara doğru koşardı ve ilk ele geçirebildiği keçinin üzerine atlardı. Bizim çocuk gözümüzde bu büyük bir adilikti. Ninemize sorardık: »Bu teke böyle ne yapıyor?« Onun yanıtı ise bunun kendisini ilgilendirmedığı olurdu; eğer komşular, keçilerine atlanmasını istemiyorlar idiyse, onları başka bir yoldan eve getirmeliydiler.

İslamda erkek bir teke gibi tasavur edilir. Örtünmemiş bir kadın gördüğünde hemen üzerine atlar. Bu varsayım kendini doğrular. Müslüman erkeğin kendini kontrol etmesini öğrenmesi için bir neden yoktur. Bunu öğrenmesi gerekmez. Ayrıca bu ona öğretilmez de. Müslüman erkekler cinsel eğitim almazlar. Bazen her şey iyi gider, ama bu tamamıyla şans eserdir, tesadüftür. Cinsel ahlak sadece kadınlara yöneliktir.

Daha çok küçük yaşta kızlar bir güvensizlik çemberine alınırlar. Çok erken yaşta, kabile için bir tehlike oluşturabilen güvenilmez varlıklar olduklarını öğrenirler. Onların sahip oldukları bir şey erkekleri delirtmektedir. Geçen yıl bir İslam okulunda Achmed adlı bir babayla tanıştım, bana geçmişte dinin gereklerini yerine getirmeyen bir Müslüman olduğunu

anlattı. İçki içtiğini, evliliğinin dışında ilişkilere girdiğini ve İslam'ın şartlarına nadiren uyduğunu. Bir kaç yıldan beri, kendi deyişiyle, dinine geri dönmüş. Kuran okuyormuş ve kızını İslam'a göre yetiştirmek istiyormuş. Ona niçin yedi yaşında bir çocuk o i an kızının başörtüsü takmak zorunda olduğunu sordum. Ona, »İslam'ı biliyorum, başörtüsü kız ergen olunca takılır, dedim. »Evet, ama kızım başörtüsü kullanması gerektiğini öğrensün, ki sonra kendiliğinden başörtüsünü taksın«, diye yanıtladı. Bana İslam'ın başörtüsüyle ilgili kurallarını açıkladı ve dedi ki: »Burada, Hollanda'da, kadınlar yazın neredeyse çıplaklar. Bundan dolayı kazalar oluyor.« Achmed, kendisinin böyle bir kazaya şahit olduğunu anlattı. Geçen yaz bir kamyonun başka bir kamyonla nasıl çarpıştığını görmüştü. »Kazaya sebep olan kamyon şoförü yola değil, yanından geçen güze) bir kadının çıplak bacaklarına bakıyordu.«

Bunun için kızlar örtünmeli ve görünmez olmalıdır; bunun için de kendilerini sürekli suçlu ve utanca batmış hissederler, çünkü normal bir yaşam sürmek ve erkekler için gözükmez olmak mümkün değildir. Kızlar sürekli olarak yanlış bir şeyler yapacaklarını düşünür. Yalnızca istedikleri yere gitme ve istedikleri yerde durma özgürlüğü değil, aynı zamanda kendi içlerinde içsel özgürlükleri de frenlenir. Teyzem bir gün bir koyun yağı parçasını güneşin altına koydu. Yağın başına kol kol halinde karıncalar ve sürü halinde sinekler üşüştü. Teyzem o zaman şunları söyledi: Erkekler şu karınca ve sinekler gibidir; bir kadın görünce isteklerine karşı koyamazlar. Ben, yağ parçasının güneşte, karınca ve sineklerin istilasını altında eridiğini gördüm. Geriye kirli bir iz kaldı. Ve yalnızca yerde değil...

Kızların bakirelikleri değişik yöntemlerle korunur. Bunlardan bir tanesi ergenlikten itibaren ev hapsidir. Bakireliklerini garanti almak için milyonlarca Müslüman kadın ev işleri yap-

maya ve asırlar boyunca can sıkıntısı çekmeye mahkum edilir. Bir kız için dışarı gitmek gene de kaçılmazsa, buna ancak kız başını örttüğü ve her yerini kapatan bir elbise giydiği zaman izin verilir. Bu kızın cinsel bir obje olarak kullanıma kapalı olduğunun erkeklere sinyalidir.⁷

Kızlık zarını korumada ikinci yöntem birinci dereceden akraba olmayan erkek ve kadınların ev içerisinde ayrı odalarda kalmalarıdır. Eve mahkum edilmenin daha da ağırlaştırılmış hali. Allah'ın iki kutsal evinin (Mekke ve Medine) bulunduğu, İslam'ın en önemli ülkesi Suudi Arabistan'da bu ayrılık en uç noktaya kadar uygulanır. Keza, nispeten zengin petrol şeyhlikleri ve İran'ın yanı sıra Pakistan, Sudan ve Yemen de bunu uygulamak için çaba gösteriyor.

Bakireliğin korunmasını garanti altına almada en aşırı yöntem, kızın klitorisinin ve vajinanın girişindeki dış ve iç dudakların kesilip alınması ve en sonunda da vajina duvarlarının keskin bir şeyle - bir cam kırığı, traş bıçağı veya patates soymada kullanılan bir bıçakla - kazınmasıdır. Bunun devamında vajina duvarlarının birbirine yapışık büyüyebilmesi için bacaklar birbirine bağlanır. Mısır, Somali ve Sudan da dahil olmak üzere otuzdan fazla ülkede görülmektedir. Gerçi Kuran'da böyle bir kural yoktur, ama kızın ev dışında çalışmasına ihtiyacı olan Müslümanlar için, aslı kabile adetine dayanan bu yöntem hemen hemen dini bir yükümlülük olmuştur ve böyle de savunulur. Bu yöntemin taraftarları, kızların sünnetinin Muhammed'den önce ve Muhammed döneminde var olduğuna ve Muhammed'in bunu özel olarak yasaklamadığına işaret ediyorlar. *Infibuhtion* (kelimenin tam anlamıyla iğneyle kapatma) veya dikiş annelerin, teyze ve halaların, ninelerin ve diğer başka kadın bekçilerin dikkatli gözlerine ek olarak fazladan garanti sunar.

Kadına yönelik güvensizlik en yüksek düzeyde zıfaf gecesi

ulaşır. O gece canalıcı test gerçekleşir: Müslüman gelin bakire mi değil mi? Kadınları toplumsal yaşamdan sürüp atan cinsel ayrımcılıktan dolayı Müslüman erkek âşık olabileceği bir kadınla tanışmamıştır. Kendisine evlenecek bir eş bulunmasını ailesine bırakır, çünkü sadece ailesi nerede hala gerçek bakire bir kız bulunduğunu bilir. Sonuçta, yeni evlenmiş çift birbirleriyle çoğu zaman tanışmadan önce, evlilik gecesi cinsel ilişkiye girmek zorunda kalırlar. Kız istemese de ve vücudu korkudan veya tiksintiden kilitlense de, bu ilişkide bulunacaktır. Ve belki eşi de istemiyordur, ama o da gerçek bir erkek olduğunu, yapabildiğini göstermelidir. Düğün davetlileri kanlı çarşaf gösterilinceye kadar dışarıda beklerler. Bu zorlama cinsel ilişki demek ki aslında, onaylanmış bir tecavüzdür ve böylece bireysel onurun kabaca çiğnenmesidir.

Evlilik zaten basit bir şey değildir, ama Müslüman evliliği hemen doğrudan bir güvensizlik belirtisiyle başlar, şiddet eylemi bunu izler. Güvensizlik ve şiddetin bu senaryosunun içinde gelecek kuşağı oluşturan çocuklar yapılır ve büyütülür.

Batı ülkelerinde oturan çok sayıda Müslüman kız evlilik öncesi cinselliğin zevkini çıkarmak için, ve gene ailenin kızlık zarına saplantısını da dikkate alarak, birçok hileler bulmuştur. Örneğin gerdek gecesi kanamayı gerçekleştirmek için cinsel organlarına sert cisimler yerleştirirler. Katı kontroller uygulayan titiz ailelerden kızlar için batı ülkelerinde, Hollanda'da da, — bir müddet öncesine kadar masrafları genel sağlık sigortası tarafından karşılanan - ameliyatla kızlık zarı tamirata olanakları vardır. Kızların sünnet edildiği kültürlerden gelen ve evlilik öncesi cinsel ilişkide bulunmuş kızlar, bir erkeğin evlilik teklifi üzerine yeniden dikiş attırırlar. Avrupa'da Somalili bir kadın vajinal dikişlerini İtalya'da Sudanlı bir jinekologa yeniletir; eğer Sudanlıysa İtalya'da Somalili bir doktora gider. Bunların adresleri bellidir.

Evlilikte kadına yönelik güvensizlik devam eder. Gelinin kızlığı bozulur bozulmaz kocasının korkusu çok ciddi boyutlar alır. O şimdi, karısının başka birisiyle yatıp yatmadığını kontrol etme şansını kendi marifetiyle yoketmiştir. Karısının kendisini aldatmasını önlemenin tek yolu onun dış dünyayla ilişkisini mümkün olduğunca sınırlamaktır. Evin dışını atacağı her adımda eşinin iznine ya da refakatine gereksinim vardır. Koca bu yetkiyi Allah'dan almıştır.⁸

İyi kadın eşine itaatli ve onun hizmetindedir. Büyük ve hürmet edilen halife Ömer'in, Umar Al-Khattab'ın, (sünniler için saygınlığı neredeyse peygamber Muhammed'inkine eşittir) buyruğuna göre, dört Müslüman erkek bir kadının yalan söylediğine şahitlik ederse, kadın üç yüz kırbaça yeme cezası alır. İyi kî kırbaçlama üç güne yayılır da böylece yaralanmalar sınırlı kalır.

Ama doğaldır ki, Müslüman kadınlar da sonuçta insandı ve bunlara karşı bîr şeyler uydururlar. Müslüman erkeklerin âdet görmekte olan bir kadınla sevişmeleri caiz değildir. Bu Kuran'da yazılıdır ve sonuçta kadına mükemmel bir korunma sunar. Müslüman bir kadının canı sevişmeyi ve bilmemkaçıncı defa hamile kalmayı istemiyorsa, esine âdet gördüğünü söyler ve âdet görme süresini uzatır. Bu, Müslüman kadınlar arasında yaygın bir mazerettir, tıpkı batılı kadının başının ağrması gibi. Veya kadın eğer doğum kontrol araçları mevcutsa, eşinden habersiz., bunları kullanır. Hatta eşlerinin haberi olmadan kürtaj yaptıran evli kadınlar vardır.' Bütün bunların hepsi en kişisel şeylerde sürekli yalan söylendiği anlamına gelir. Bu hayatta kalma stratejisi, bir hayat anlayışı olur. Eğer erkek karısının yalan söylediğini anlarsa, bu, onun karısının şeytan gibi olduğu düşüncesini bir kez daha doğrular.

Çocuklar her gün annelerinin nasıl yalan söylediğini görür.

Anneleri örneğin dışarıya yalnız gittiğinde, doğruyu söylerse kaynanası ve kocası kızacaktır. Bu demektir ki, yalan söylenir ve doğru yadsınır. İtiraf mümkün olamaz, bu itibar kaybına ve muhtemelen şiddete yolaçar. Birçok ailede çocuklara cep harçlığı verilmez. Ev harcamaları için ayrılan paradan bir miktar çalan bir oğlan, bundan dolayı sıkıştırıldığında, aldığını kabul etmez. Kabul ederse aşağılanır, hakarete uğrar. Kabul etmediği sürece başını dik tutabilir. Suçu yadsıdığı sürece babası da dışarıya karşı yadsıyabilir. Çocuklar anneleri tarafından cezalandırılmak istemiyorlarsa, bir hikaye uydurmayı öğrenirler. Dernek ki, yalan söylemek de yarar sağlamaktadır.

Bakire kafesinin sadece kadınlara yönelik sonuçları yoktur, aynı zamanda erkekler ve çocuklar için de vardır. Bakire kafesi gerçekte iç içe geçmiş iki kafestir: en iç kafese kadınlar ve kızlar kapatılmışlardır. Kadınlar kafesini çevreleyen, bütün İslam kültürünün kapatılmış olduğu, başka daha büyük bir kafes vardır. Bakireliği korumak için olan kadın kafesi beraberinde ilgili bireylere yalnızca hayal kırıklıkları ve şiddet değil, ama aynı zamanda bütün topluluğun sosyal ve ekonomik bakımdan da geri kalmasını getirir. Hapsedilmiş kadınlar tarafından yetiştirilen çocuklar, özellikle de erkek çocuklar üzerinde çok olumsuz etkiler yapar.

İslam dünyasında kadınların çoğunluğunun eğitim olanaklarından dışlanmasından dolayı kadınlar bile bile cahil tutuluyor. Ama bu kadınlar yalnızca çocuk doğurmuyor, çocukları yetiştirenler de onlar. Yalan yanlış bilgilerini çocuklarına aktarıyorlar ve dolayısıyla erkeklere de. Böylece kuşaktan kuşağa geçen bir cehalet kısır döngüsü oluşuyor.

Batı ülkelerinde ilk kuşaktan müslüman annelerin büyük çoğunluğunun ya en fazla ilkökul eğitimi vardır, ya da okuma ve yazması bÜe yoktur ve içinde kendi yollarını aramak

zorunda oldukları toplum hakkında hiç bir şey bilmezler. Çocukların şansı varsa, ilerki yaşlarda yine de eğitime başlarlar, ama bu sosyo-kültürel, cinsel ahlak anlayışı yönlendirici olarak var olduğu sürece sosyal ve ekonomik yönden ilerleme zorlukla gerçekleşir, ya da hiç mümkün olmaz.

Çok sayıda Müslüman için İslam içindeki cinsel ahlak anlayışının daha da ağır sonuçları vardır. Küçümsenemeyecek sayıda kadın, kocalarına karşı duydukları nefreti kocalarına karşı dile getiremeyip çocuklarına yöneltirler. Tabii ki bu bütün kadınlar için geçerli değildir, çocuklarına bir teselli kaynağı olarak yaklaşan kadınlar da vardır, ama anne ve babalarla çocuklar arasındaki ilişki hemen hemen hiç bir zaman Hollanda gibi bireye dayanan toplumlarda olduğu gibi değildir.^{1"}

İslam'ın Müslümanların uymasını İstedığı insanlık dışı katı kurallarla, Müslümanların bir insan olarak uyabilecekleri arasında büyük bir gerilim vardır.

Kuran'da güven, gerçek ve bilgi gibi değerlere çok önem verilir. Gündelik hayatta güven duymamanın ve gerçeğin nasd bir konumda olduğuna ilişkin bir parçayı yukarıda gördük. Bu berbat bir durumdur. Güvensizlik her yerde egemendir ve yalan yönetir.

İslam'da kural olan kati cinsel ahlak anlayışını kısmen göre, celileştirmek için, bu ahlak anlayışının uygulamadaki sonuçlarını incelemek ve araştırmak bir zorunluluktur. Cinsler arasındaki ilişkiler objektif ve eleştirel olarak tanımlanmalı ve çözümlenmelidir. Ulaşdan sonuçlar temelinde kadınların ve erkeklerin birbirleriyle ilişki biçimlerini değiştirmek için önerilerde bulunulmalıdır..

Sistematik bilgi birikiminde Arap-İslam ülkelerinin güçlü olmadığı daha önce sözü edilen *Arap İnsani Gelişme Rapor* 'unda gözüküyor. Kuran'a göre inananlar durmadan bilgiye

yönelmelidirler, ama aynı Kuran Allah'ın herşeyi bildiğini ve bütün bilginin kaynağının Kuran'm *gene kendisi* olduğunu söyler. Her iki istemi aynı zamanda yerine getirmek olanaksızdır. Mesela Müslüman çocuklar İçin okulda biyoloji ve tarih derslerini izlemek çok kafa karıştırıcı olabilir. Zira tarih Kuran'm başladığı zamandan önce başlar ve evrim teorisi Kuran'daki yaradılış hikayesiyle çelişki içerisindedir. Ulemanın çoğunluğu Müslümanlara, bu garip çelişkiyle karşılaştıkları zaman, Kuran'da bilgiyi aramak ile şunun kastedildiğini açıklarlar: Kuran'ı, bilginin kapıları beklenmedik bir anda kendiliğinden açılıncaya kadar, (kendini vererek) okumaya devam etmelidirler.

Kuran'm değerleri gerçekte, insanlar için ulaşılmazdır. Bir genç oğlan veya kız evleninceye kadar cinsel ilişkiye girmeme kuralını yerine getirmek isterse, hormonları onları Kuran'la çelişkisi dolayısıyla günah olan eğilimlere ve düşüncelere itecektir. Böylece insan, Kuran'daki katı kuralların hayata geçirilmesinin mümkün olmadığı düşüncesine varır varmaz şüpheler uyanmaya başlar. Fakat Kuran'da yazılanlara ve sünnete (Muhammed'in yaşamına ilişkin hadislere) ilişkin bir şüphe duymak yasaktır. Zira Muhammed'in yaşamı Örnek alınacak bir yaşamdır. Şüphe derhal cezalandırılır, sosyal çevre tarafından cezalandırılmazsa her halükârda Allah tarafından. Fakat şüphe duymadan, entelektüel bir tutum takınmadan insanlar bilgi edinemezler de. Yani inançlarını ciddiye alan Müslümanlar bir açmaz içindedir.

Bu manevi açmaz çoğu zaman Müslüman kadın ve erkekleri bir iç dengesizliğe düşürür. Kuran'm ve Muhammed'in kurallarına göre yaşayan bir toplum, kaçınılmaz biçimde hasta bir toplum olur. Fakat çoğu Müslüman, İçinde buldukları çözümsüzlüğün suçunu kendi toplumlarının içinde değil, dinlerinin onlara yüklediği cinsel ahlak anlayışında

değil, ama her zaman kendi dışında arar; Allah, Şeytan ya da koşullardır bu durumu getiren.

Buna ilişkin bilinen açıklama kalıplan bu çekilmez durumun sorumlusunun Yahudiler, Amerikalılar ve sömürgecilik olduğudur. Ve Müslümanlar kutsal kitapları temelinde bir yaşam sürme özelemlerinin, yoksulluklarının asıl nedenini oluşturduğunu yadsırlar. Buna rağmen birçok Müslüman'ın rahat yaşaması, bir çıkış yolu bulmuş olmalarından ileri gelmektedir. Bunlar şöyle söylerler: »Kesinlikle eşime bakire olup olmadığını sormayacağım. Bu beni ilgilendirmez. Bunu Allah'a bıraktım.« Böylece hayatta kalırlar.

Müslümanların tek gerçek umudu özeleştirici yapımları ve Kuran'dan kaynaklanan ahlaki değerleri sınamalarıdır. Ancak o zaman karlılarının ve dolayısıyla kendilerinin mahkûm olduğu kafesi kırabilirler. Batı ülkelerinde yerleşik on beş milyon Müslüman bu umudu gerçekleştirmek için gayet elverişli koşullara sahiptir.

Koşullar en başta, batı ülkelerinde vatandaşlık hakları ve özgürlüklerin ve tabii düşünce özgürlüğünün varlığından dolayı mevcuttur. Bir Müslüman'ın Avrupa'da, dini inancının temel prensiplerini eleştirdiğinde, cezaevine girmekten, veya A rap-İslam ülkelerinde olduğu gibi, devletçe ölüm cezasına çarptırılmaktan korkmasına gerek yoktur.

M *Putes Ni Soumises* adlı grup, Fransa'da dindaşları tarafından işlenen grup tecavüzlerine karşı ayağa kalkan Müslüman kadınların oluşturduğu düşünce ifade etme özgürlüğünden yararlanıyor. Gruba önyak olan Samira Bellil'in kendisi de grup tecavüzünün bir kurbanı. Buna benzer bir protesto herhangi bir İslam ülkesinde hemen hemen imkânsızdır.

Bir başka örnek de İran'dan gelen Chahdortt Djavann adlı kadının *Çarşafa* Son.'başlıklı bildirişidir. Bu bildiri herhalde, çarşaf giyme zorunluluğu olan İran'da, yayımlanamazdı bile.

İslam kökenli kimi yazar ve düşünür şimdiden, batıda sahip oldukları düşünce özgürlüğü alanını kullanıyor. Hollanda'da bunun örnekleri romancı Hafid Bouazza ve filozof Afshin Ellian'dır. Çalışmaları belki bir gün Arapça ve Farsça'ya çevrilecektir, ama İslam ülkelerinin çoğunluğunda şimdilik yasaktır. Bu acı veren noktaya en iyi parmak basan kişi aslen Pakistanlı olan, *Why I am not a muslim'm (Niçin Müslüman Değilim)* yazarı filozof Ibn-Warraq'dır. Bu cesur kişinin takma adla yazması gerçeği, kendisini batıda da güvenlikte hissetmediğini gösterir.

İkinci olarak, batı ülkelerinde yaşayan Müslümanlar bilgiye daha kolayca ulaşma olanağına sahiptirler. Böylece kütüphaneler, üniversiteler ve başkalarıyla fikir alışverişi yoluyla bilgi birikimlerini arttırabilir, ki bu da Müslümanların kendi dinlerine eleştirel bakmasını olanaklı kılar. Bunun yanı sıra batıda çoktan beri yerleşmiş bir din eleştirisi geleneği vardır.

Müslümanların niçin özellikle batıda özeleştirici yönelebileceklerinin son bir gerekçesiye, ABD başta olmak üzere batılı devletlerin İslam terörizmine karşı bir savaş yürütmeleridir. Çelişkili bir şey, ama 11 Eylül saldırıları, amaç bu olmasa da, İslam'a yönelik çok büyük bir ilgiye yol açtı. Bu ilgi - kısmen batının kendi varlığını koruma içgüdüsünden ileri gelir - batıdaki Müslümanlara ruhsal kafeslerini kırmaları için fazladan bir fırsat sunmaktadır.

Elverişli koşullara rağmen yazık ki batılı Müslümanlar, sosyolog Fatima Mernissi gibi liberal düşünürlerin düşüncelerine kıyasla, tutucu İslam düşüncesinden daha fazla etkilenmektedirler.

Tabii ki on beş milyon Müslüman'ın hepsinin peygamberlerine karşı birdenbire eleştireci bir tutum takmamayacağım ve aralarından bazılarının tehdit ve sindirmeye yöneleceğini, hatta belki adaleti kendileri yerine getirmeye kalkıp cinayete

bile baş vuracaklarını biliyorum. Daha da önemlisi, çok sayıda kadın değişime karşı, örneğin gösteri yaparcasına başörtüsü takarak, sert bir direniş gösterecektir. Birçok kadının Türkiye'de başörtüsü takmazken Hollanda'ya geldikten sonra taktıklarını anlattığına dikkatinizi çekerim. Bu ifadelerle sürekli karşı karşıya gelen yenilikçi Avrupa müslümanları umutsuzluğa düşeceklerdir.

Batıda üç çeşit Müslüman ayırt edilebilir. İlk önce sessiz azınlık, ki belki artık İslam'ın kurallarına göre yaşamamaktadır ve geleceğin bireysellesmekte olduğunu çok iyi kavramıştır. Bu insanlar sessiz bir şekilde İslam'dan uzaklaşmaktadır. Bir işte çalışmakta ve eğer durumları elverirse daha iyi mahallelere taşınmakta, çocuklarını üniversiteye göndermekte ve batıda İslam hakkında süren sert tartışmalara katılmamaktadırlar.

İkinci gruptakiler dini inançlarına dışarıdan yapılan eleştirilerden kendini ağır hakarete uğramış hissetmekte ve eleştirileri şahsen üzerlerine almaktadır. Bu Müslümanlar kuşaklar boyunca, çektikleri sıkıntının suçunun kendi dışlarında, fakat ayrıca Kuran'ın ve peygamberleri Muhammed'in de dışında olduğunu öğrenmişlerdir.

Son olarak da yenilikçi Müslümanlar vardır. Bu grup, »biz asıl dönüp kendimize bakalım da hatanın ne olduğunu anlamaya çalışalım« diye konuşan birkaç kişiden oluşmaktadır. Bunlar, kafesi yavaş yavaş kırabilirler ve böylece daha fazla insanın kafesten kaçmasını sağlayabilirler. Ama benim, bunun batıda gerçekleşmesi umut ve hayalim batılıların, üstelik dikkatinizi çekerim, seküler anlayışlı batılıların sert ve negatif tepkileriyle boşa çıkıyor. Bir avuç aydınlanmış Müslüman'ın yoluna taş koyanlar, »İslam'ı eleştiren, bu dinin müminlerine hakaret etmektedir, öyleyse ya ırkçıdır, ya İslam düşmanıdır, ya da aydınlanma fanatığıdır", diye konuşan

batılı kültür relativistleri ve bunların etkili olduğu ırkçılıkla mücadele bürolarıdır. Şöyle de derler: »İslam onların kültürünün bir parçasıdır, ellerinden almak olmaz." Böylece kafes daha da uzun süre kapalı kalmış olur. Batılılarla Müslümanlar arasında şeytani bir pakt kurulmuştur. Batılı taraf lobi çalışması, sosyal yardım ve gelişme amaçlı işbirliği ile geçinir, Müslümanlarsa kafesten faydalanır. İki taraf kısa vadeli, egoistçe, kendi avantajına yönelik bir çıkar ilişkisinde birleşmiştir.

Beş yıl önce ben daha suskunlar kategorisindeydim. Şöyle düşünüyordum: »Biz şimdi özgür bir ülkede yaşıyoruz. Eğer bir kadın olarak dövülüyorsan, kendi talihsizliğinden sen kendin sorumlusun. Senin yerinde olsaydım evden kaçırdım. Kızlık zarımı ameliyatla yeniden eski haline getirtmezdim. Eğer senin yerinde olsaydım burada ve hemen şimdi kendi istediğim gibi yaşamımı sürdürürdüm." Şimdi bu konuda farklı düşünüyorum. Şimdi eğitimin ne kadar önemli olduğunu görüyorum, çünkü bununla sadece yaşam başlamıyor, İslam kültürü içinde o kafes de kuruluyor. Birçok Müslüman kız Kuran'a ve peygamberleri Muhammed örneğine uygun olarak itaatkâr, bağımlı bir hayat sürdürmek için yetiştirildiler ve onlar için ileri yaşlarda bu durumdan kendini kurtarmak çok zor. Her Müslüman'dan Allah'ın iradesine tabi olması beklenir. Ama gerçekte, kız ve kadın en fazla tabi olması gerekenlerdir. Şimdi, böyle yetiştirilmenin kadınlar üzerindeki etkisinin çok kuvvetli olabildiğini, bundan dolayı da kadınların hiçbir zaman kafesin dışına çıkamadığını görüyorum. Onlar, üzerlerindeki baskıyı kendilerinin bir parçası yapmışlardır ve böylece bu baskıyı dışardan yapılan bir baskı gibi değil, tarn tersine, manevi bir kalkan gibi hissederler. Bu tür hayatta kalma stratejilerine vakıf olan kadınlar bundan belirli bir gurur duyarlar.

Kendilerini ziyaret ettiğim Türk Milli Görüş hareketinden kadınlar kendilerine güvenen ve neredeyse saldırganlık düzeyine varacak kadar da gürültücü kadınlardı. Kızgın bir şekilde uğradıkları baskıyı savunuyorlardı: »Ben başörtüsü takmak *istiyorum*, ben kocama itaat etmek *istiyorum*.". Tanıştığını Faslı kadınlar da şunları söylüyorlardı: »Ben başörtüsü takmak istiyorum çünkü yüce Allah bunu buyuyor.n Ben, »Peki, ama sen yüce Allah'ın söylediği her şeyi yapmak istersen, kafesinin içinde kalırsın«, diye yanıtladım. Bu, rehin alanların rehinelerine karşı yakınlık hissetmeye başladıkları ve derin, içten bir ilişki kurdukları Stockholm sendromu olarak bilinen durumla karşı laştırılabilir. Ama bu tabii anormal bir ilişkidir. Bu, sadece fiilen değil ama ruhen de köle olmuş olan ve kölelik hayatında her şeyin önceden belli olduğu ortamı, önceden belirlenmiş bir kesinliğin olmadığı özgürlüğe tercih eden kölelerin tutumuna benzer.

Bu arada bir çok kişi İslam'a bir Aydınlanma'nın gelmesini bekliyor. Ama bu Aydınlanma kendiliğinden gelmez. Bunun için Müslümanların İslam'a ilişkin düşünme biçimi değişmelidir. Müslümanlar dini inançlarıyla, yaşama, varlığın yorumlanmasıyla ve kendilerinin cinsel ahlak anlayışıyla ilişkilerinin nasıl olacağı üzerine başka türlü düşünmeyi öğrenmelidirler. Bireysellikleri için mücadele etmiş olan bir avuç Müslüman içerisinden geldikleri topluma ayna tutabilir. Bu topluluğu yeteri kadar gelişmemiş bireysellikleri ile karşı karşıya getiren bir ayna. Hala baskı altında tutulan ve dogmalar, kurallar ve Müslüman toplulukların çoğunda egemen olan o boğucu dedikodu kültürü tarafından sürekli bastırılıp engellenen »Ben« ile yüzleştiren bir ayna. özgürleşme dini toplumun dışarıdan gelen şeytanca güçlerden - sömürgecilik, kapitalizm, Yahudiler ve Amerikalılar gibi - kurtulması ya da bu güçlere karşı korunması anlamına

gelmez, bireyin kendisinin o dini toplumdan kurtulması anlamına gelir. Birey olarak kurtulmak için herkesin - erkek olsun, kadın olsun - öncelikle cinsellik üzerine farklı bir tutum geliştirmesi gerekir.

İslam kültürü, içerisinde bulunduğu geri kalmış konumdan en iyi şekilde nasıl kurtulabilir? Geri kalmışlık durumunun suçunu başkalarına yüklemekten vazgeçip kendisi ve başka türlü düşünmeye başlayarak, hakim olan cinsel ahlak anlayışı tam olarak çözümlenmelidir. Bunun devamında, öngörülen ahlak anlayışının hayatla ilişkisi incelenmelidir. Ne kadar insan Allah'ın herkesin bakir ve iffetli olarak evlenmesi buyruğuna uymayı başarıyor? Eşlerin birbirleriyle nasıl geçineceği üzerine, Kuran'ın ayrıntılı olarak getirdiği kuralları ve Muhammed'i izleyen geleneği biliyoruz. Ama gerçeklikte erkeklerin ve kadınların birbirleriyle ilişkileri nasıl? Nereye kadar aile içi şiddet ve kadınlara yönelik şiddet, ulaşılmaz bir ideale - öbür dünyada güzel bir yer ele geçirmek - ulaşma isteğinin istenmeyen sonuçlarıdır? İslam ülkelerindeki nüfus fazlalığı var olan cinsel ahlak anlayışının doğrudan bir sonucu mudur? Bu, zührevi hastalıklar, özellikle AİDS konusunda var olan tabu için de geçerli midir? Ve batıda Müslüman kadınlar arasında gittikçe yaygınlaşan kürtaj için de geçerli midir?

Belki de öbür dünyadaki yaşama daha çabuk kavuşmak için - Pakistan ve İran'ın yaptığı gibi - daha büyük atom bombasının geliştirilmesine enerji ve para harcamak yerine, İslam dünyasının kendi cinsel ahlak anlayışını ve kendi toplumunun boğucu rolünü eleştirici bir gözle gözden geçirmesi ve değişim için öneriler üretmesi daha yararlı olur.

Demek ki, bilimsel araştırma yeterli değilse de zorunludur. Büyük insan gruplarının davranışlarını değiştirmek için cesurca kültürel teşvikler çok önemlidir. Müslümanların İslam hakkında yazdıkları kitapların hemen hemen tamamı,

Kuran ve hadislere göre bir Müslüman'ın nasıl davranması gerektiğine ilişkin ders kitapları ve yol gösterici rehberlerdir. Kısıtlı bir yaratıcılıkla süslenmiş ilahiyatçı risaleler. Bunların yanı sıra tabii ki Müslümanların aşk, politika ve polisiye konular üzerine yazılmış romanları da var. Fakat bunlarda İslam'ın ve peygamber Muhammed'in rolüne değinmekten özenle kaçınılır. Kıssadan çıkarılacak hisse daima, insanın din kurallarına uyması, yoksa sonunun kötü olacağı yolundadır. Günümüzde uydular aracılığıyla bütün dünyada izlenebilen pembe dizilerin ortak noktası sadece kötü oynanmaları değil, aynı zamanda başrol oyuncularındaki ilişkilerin belli bir şemayı İzlemesi ve İslam'ın cinsel ahlak anlayışına uygun olmasıdır. Mesaj şudur: Eğer genç adamla genç kız birbirlerini severek birlikte olmak isterlerse sonları kötü olur; bir araya gelmeleri aileleri tarafından ayarlanmışsa, o zaman her şey yolunda gider ve takılan altınlar ve sevinç gözyaşlarıyla dolu şahane bir düğünle mutluluğun doruk noktasına ulaşılır.

Fakat Müslüman kültürünün ihtiyacı olan şey gerçek yaşamda ne olduğunu gösteren kitaplar, pembe diziler, şiirler ve şarkılar örneğin *İslam'da Töreler ve Adetler* ve *İslamî Eğitimin Elkitabı* gibi kitaplarda yer alan dini kurallarla dalga geçen eserlerdir. Ölümünden sonra bizi nelerin beklediğini anlatan *Cehennem'e Şöyle Bir Bakış* kitabının harika bir film parodisi yapılabilirdi. Başrolde Muhammed'in oynadığı, Arap bir Theo van Gogh'un rejisörlüğünü yaptığı *Life of Brian* (*Brian'm Hayatı*) filmi ortaya çıktığı zaman biz İleriye doğru çok büyük bir adım atmış olacağız. Peki Faslı bir Madonna'nın *Like a prayer* (*Dua Gibi*) şarkısı ne zaman çıkacak? Arap bir kadının dudak rujunun bir İranlı generalin yakasında görüldüğü bir film yapan David Potter gibi bir rejisi İslam dünyasında düşünülebilir mi?

Alay etmek acı bir zorunluluktur, ama daha fazla

yapılmalıdır. Ben Muhammed'i gerçek bir kişi olarak, dokuz karısıyla birlikte, *Ben Hur* gibi bir filmde görmek istiyorum. Arap şairler sık sık kendilerinin Shakespeare'dan çok daha iyi yazdıklarını düşünürler. Peki ama bir İslam *Romeo ve Juliet*'i nerede?

Batı ülkelerinde yaşayan on beş milyon Müslüman bu kültürel değişimi başlatmak için en elverişli durumdadır. Bu, Türkiye, Fas, Endonezya ve diğer ülkelerde modernleşme yolunda yoğun adımların atılmadığı anlamına gelmez. İslam'ın modernleşmesinin taraftarları doğal olarak yoğun direnmeyle karşılaşacaklardır. Bu direnci göre göre güçlenmek durumundadırlar. Direniş, daha yüzyıllarca kafeste kalmayı tercih eden Müslüman erkek ve kız kardeşlerden gelecektir. Burada yerli kökenli Avrupalılara önemli bir görev düşmektedir. Bunlar »incinmiş" Müslümanlara kol kanat germenin çekiciliğine kapılmamalıdır. Müslümanlar arasında gelişen eleştiri kültürünü teşvik etmek ve bunu olabildiği yerde desteklemek İslam ve batı dünyasının kendi çıkarınıdır. İslam dünyası batıyı da tehdit eden büyük bir kriz içerisinde. Bu tehdit sadece terörizmden değil, aynı zamanda göç dalgaları ve batı için en büyük petrol kaynağı olan Ortadoğu'da iç savaşların çıkması rizikosundan da ileri gelmektedir. Bu tehdit, - baının yardımıyla da olsa - Müslüman dünyası kendisi kendi içinden bir kültür reformunu gerçekleştirirse ortadan kaldırılabılır. İslam dünyasının bir reformdan geçmesi her iki tarafın çıkarınıdır.

Somali - İslam pratiğinden dört vaka incelemesi

1992 yılında babam tarafından, görücü usulüyle, Kanada'da oturan, kabilemden bir adamla evlendirilecek oldum. Her ne kadar babamın planlarına itiraz ettiysem de, babam kararından dönmedi. Kanada'ya giderken, uçağın Almanya'da bir ara inişi yapmasını fırsat bilerek ailemden kaçtım ve Hollanda'ya geldim. Burada Zeevrolde'deki iltica başvuru bürosuna gönderildim. Buradakiler içinde, kaçış hikâyesini İngilizce anlatabilen tek kişiydim. Benimle aynı konutta kalan Somalili iki genç kız kendilerine tercümanlık etmem için birlikte iltica işleri bürosuna gelmemi istedi. Bu iş oraya gitmekle kalmadı, kısa bir süre sonra bu kızlarla birlikte her yere gitmeye başladım. Bit-lenmişlerdi, dolayısıyla tıbbi yardım merkezine gitmemiz gerekti. Onlarla birlikte yabancılar polisine, hukuksal yardım bürosuna, sosyal çahşmanlığa gittim. Birçok Somalili ilticacı beni keşfetti. Bir süre tercümanlık yaptıktan sonra yardım görevlileri bu işi profesyonel olarak yapmamı önerdiler. Ben ücretsiz çalışmıştım, oysa profesyonel çevirmenler çok para kazanıyorlardı. Başlangıçta Hollandacam iyi değildi. Ben Somaliceden İngilizce'ye ve İngilizce'den Somaliceye çeviriyordum. Buna bir ödeme öngörülmemişti. Yardım görevlileri benim için buna da bir çözüm buldular: »Çevirmeye Hollandaca başla, zorlandığın yerde İngilizce devam ederiz.

1993 yılında ilticacılar yardım merkezinden ayrıldım ve Utrecht'teki Hollanda tercüme merkezine iş başvurusunda bulundum. Sınavlarda iyi sonuç almama rağmen onlar benimle, ben Hollanda'da üç yılımı doldurduktan sonra ilişkiye geçebileceklerdi. Hollanda'ya gittikçe daha fazla Somali'nin geldiğini fark ettiğim zaman Göç ve Vatandaşlık Hizmetleri'nin (IND) kapısını çaldım. Bu bölüm tarafından çağrılacak çevirmenler listesine alındım ve o andan itibaren başımı kaşıyacak zamanım olmadı. 1995 yılından 2001 yılına kadar tercümanlık yaptım. Düzinelerce vaka - AİDS, frengi, belsoğukluğu, chlamidia gibi - cinsel yolla bulaşan hastalıklara yakalanmış erkek ve kadınlarla ve istemeden hamile kalmış kadınlarla ilgiliydi. Cinselliğin bir tabu olduğu Üçüncü Dünya ülkelerinden yeni gelenler arasında, Hollanda gibi cinselle ilgili anlayışın serbest olduğu toplumlara göre, çok daha fazla sayıda istenmeyen hamilelikler görülüyor.

Aşağıda benim tercümanlık dönemimden dört hikâyeyi bulacaksınız.

»Hamile değilim, bakireyim»

19 yaşında Somalili bir kız 's-Gravendeel'deki iltica başvuru bürosuna yurduunun sağlık merkezine gelir. Bir doktor idrar tahlili yapar ve kızın hamile olduğunu anlar. Hekim sonucu kıza anlatmak ister ve benim telefon aracılığıyla tercüme etmemi rica eder.

Kız dehşete düşer ve ağlamaya başlar. Ben onun telefondan ağlamasını duyar ve konuşamadığını fark ederim. Tamamen ümitsiz bir durumdadır. O anı hatırladıkça hala tüylerim diken diken oluyor.

Devamında kız şunu söylen »Mümkün değil, ben baki-

reyim, hamÜe değilim.« Hamile olduğunu bir türlü kabul edemez. Bakire olduğunu kanıtlayabileceğini söyler: »Benim cinsel organıma dikiş atıldı.« Bir erkekle cinsel ilişkiye girmiş olamaz, çünkü dikişler hala yerinde durmaktadır.

Hekim onu sakinleştirmeye çalışır ve idrarını bir daha tahlil edeceğine söz verir.

Bir süre sonra bana yeniden telefon edilir. Aynı hikâye. Hekim Somalili kıza ikinci idrar tahliline göre de gerçekten hamile olduğunu anlatır. Kıza cinsel konularda daha önce bilgilendirilip bilgilendirmediğini sorar. Kızın yanıtı şöyledir: »Cinsel bilgilere ne lüzum var, ben zaten bakire olarak evlenecektim.«

Kız henüz bir aydır Hollanda'da olduğunu anlatır. Uzun bir süredir Hollanda'da olan ve Hollandaca konuşan Somalili bir genç adam kıza her işinde yardım etmiştir. Her zaman kızın avukatına birlikte gitmişlerdir. Bir gün oğlan kıza ve kızın iki Somalili kız arkadaşını Dordrecht'te ki evine davet etmiştir. Orada kızla yatmaya çalışmış, iki kız arkadaşı oturma odasında bırakarak kıza yatak odasına götürmüştür. Onunla yatmak için kızın elbiselerini çıkarmış, kızlığını bozmayacağına söz vermiş, durmadan kıza yardım etmiş olduğunu tekrarlayıp şimdi bunun karşılığını vermesi gerektiğini söylemiştir.

Hekimin bu hikâyeyi kızın ağzından çeke çeke alması gerekecektir. Kız doktora oğlanın penisiyle içine girmediğini, sadece üzerinde gidip geldiğini anlatır. Oğlan kızın üstünde boşalır, ama kızın dikişleri bozulmamıştır. Gerek kız gerekse oğlanın bildiği, kızın bakire kaldığıdır.

Hekim kıza bir kadının nasıl hamile kaldığını, bunun için bir erkek ve bir kadına ihtiyaç olduğunu açıklar. Bir kadının diğer bir kadına göre daha kolay hamile kalabileceğini ve hamile kalma ihtimalinin daha çok ya da daha az olduğu dönemlerin olduğunu anlatır. Kızın talihsizliği bu olayın

hamile kalma ihtimalinin çok yüksek olduğu bir zamana rastlamış olmasıdır, belki de bir damla sperma yetmiştir.

Kızın tepkilerinden cinsel ilişki ve üreme konularında hiçbir bilgisi olmadığı anlaşılır.

Hekim ona önündeki değişik seçenekleri anlatır: kürtaj yaptırabilir, çocuğuna doğumundan sonra kendi bakabilir veya çocuğunu doğduktan sonra evlatlık verebilir.

Kız tümüyle hayretler içerisinde kalmıştır. »Ben daha bir aydır buradayım«, diye histerik bir şekilde bağırılmaktadır. »Bunu yapamam. Ailem benim Hollanda'ya gelebilmem için o kadar çok para harcadı ki, şimdi ben onları bu şekilde ödüllendiremem. Onları rezil ettim. Bu affedirilir bir şey değil. Ben gızlenmeliyim.«

Doktor kürtaj yaptırma olanağına işaret ettiği zaman, ki cenin daha çok küçüktür, kız: »Hayır, hayır, hayır, ailemin rahmetini kaybettim, bebeği öldürerek Allah'ın rahmetini de kaybedemem«, diye konuşur. Kürtajı kesinlikle istemez. Lafını işitmek bile istemez. »Yoksa cehennemde yanarım.«

İslama göre evlilik dışı hamile kalma aile için her ne kadar büyük bir ayıpsa da, Allah'ın gözünde yeniden düzeltilebilecek bir şeydir. Fakat kürtaj, suçsuz bir bebeğin öldürülmesi, affedilmesi mümkün olmayan, ölümcül bir günahdır.

Bunun üzerine hekim çocuğunu evlatlık verebileceği yolunda öneride bulunur. Genç kadın birkaç dakika düşündükten sonra bu yolu da kabul etmez. »Ben bir hata yaptım« der, »bunun sorumluluğunu kendim taşımalıyım.«

Hekim genç kadına düzenli olarak kontrole gelmesini gerektiğini ve ayrıca psikoterapi görebileceğini söyler. Çocuğun babasının da bu sürece dahil edilmesini önerdiği zaman kız bunu onaylar. Buradan kızın gene de oğlandan pekâlâ hoşlandığı çıkarılabilir.

Bu kız hiçbir şey bilmiyordu. Cinsellik üzerine bilgilendiril-

memişti, çünkü onun kültüründe buna ihtiyaç yoktur. Evlilik öncesi seks nihayet kesinlikle yasaktır, kızlar bakire olarak evlenir. Cinsel bilgilendirme insanları sadece kötü düşüncelere götürebilir.

Bu tabu Müslümanların gerçekte AiDS'in ne olduğunu ve AIDS hastalığına nasıl yakalanabileceklerini de bilmemelerine de yol açıyor. Bu hastalığa sadece homoseksüellerin, Hristiyanların ve inançsızların yakalandıklarını düşünüyorlar. Müslümanların ya da Somalililerin değil. Ben aktif cinsel yaşamları olan ve fahişelere giden erkeklere tercümanlık yaptım. HIV virüsünü kaptıkları anlaşıldığında söyledikleri şeydi: »Bu mümkün değil, ben Müslüman'ıma Sanki HIV virüsü senin Müslüman olduğunu bilirdi!

Somalili kızlar şu vecizeyle yetiştirilirler: Dikişin bozulmasın, yeter! Dikişin bozulup bozulmadığı zıfaf gecesi anlaşılır. Dikişlerinin olmadığı anlaşılırsa sen bir orospusun-dur. Kadınların cinsel organının girişinin dikilmesi İslami bir uygulama değildir. Kendisine Kuran'ın vahyolunduğu Muhammed oğlanların sünnet edilmesi kuralını koymuştur, ama kızlar için koymamıştır. Dikiş atma pratiği İslam öncesine ait bir uygulamadır, ama İslam tarafından devralınmıştır, tıpkı Hristiyanlık öncesinden gelen Noel ağacının Hristiyanlar tarafından devralınması gibi. İslam uleması dikiş uygulamasını hiçbir zaman reddetmemiştir, çünkü İslam'da kadınların bakire olarak evlenmesi son derecede önemli bulunur. Bir kabile geleneği olan kız dikişini görünce şöyle düşünmüş olmalılar: »Bakireliği garanti etmek için harika bir usul. Mükemmel!« Kızların dikilmesi Somali, Eritre, Sudan, Mısır ve hatta Endonezya gibi İslam ülkelerinde çok sık görülmektedir.

Anab'ın hikayesi

Anab ve Shukri reşit olmayan iki ilticacı kızdır. Hollanda'ya geldiklerinde onlara burada bir akrabalarının olup olmadığı sorulur. Karısıyla birlikte beş yıldan beri burada oturan üvey ağabeyleri Said'in yanına giderler. Resmi bir vekil yerine, üvey kardeşe *De Opbouw* vakfı tarafından vasilik »yetkisi« verilir. Bu vakıf o zamanlar reşit olmayan ilticacılara vasi tayini işinden sorumluydu ve sadece bir denetleme işlevi vardı.

Her iki kız da Said tarafından uzun süreli ve yoğun cinsel tecavüze uğrar. Daha büyük olan Anab bu işe daha uzun bir zaman ve daha ağır biçimde maruz kalır. Bu durum kız kardeşlerin küçüğü olan Shukri'nin *De Opbouw* vakfının sosyal yardım görevlisine gitmesi ve her şeyi anlatmasıyla açığa çıkar. Vakıf suç duyurusunda bulunur ve gençlik dairesini devreye sokar. Said yakalanıp cezaevine konur.

Lahey ahlak polisinin merkez bürosunda Anab ve Shukri'nin bir ablasıyla tanıştım. Hamileliğinin ileri aşamasında olan ve başı örtülü bu Somalili kadına tercümanlık yapmak için çağırılmıştım. Kadın beni selamlar ve doğrudan sorar: »Kimlerdensin?" Bunun anlamı: »Hangi kabiledensin?« demektir. Ben her zaman, profesyonel bir çevirmen olarak bu tür soruları yamtlayamayacağımı söylerim. Ama o, Somalili bir kadın olduğum için, gündeme gelecek konulardan dolayı bunu bilmek ister. Cevap vermemekte direnirim ve ona benim konuşulanları anlatılanları gizli tutma zorunda olduğumu açıklarım.

O, iki kız ve üvey erkek kardeşiyle aynı baba soyundan geldiklerini anlatır. Bu soy çizgisindeki üvey erkek kardeş aynı anne ve babadan olan erkek kardeş gibi yorumlanır. Polis ona sanık hakkında ayrıntılı soru sorar: cinsel tacizden haberi var mıydı, sanık daha önce başka kadın ve kızları kötüye kul-

landı mı, sanık her zaman aynı yöntemi mi izliyor vs, vs. Kadın bu ve benzeri sorulardan sonra yarım saat ailesinin ne kadar temiz olduğunu anlatır. Bu olanlar yalnız erkek kardeşe özgüdür. Zaten Somalililerde cinsel taciz hiçbir zaman görülmez. Bu bir bedduadır. Ve ayrıca, böyle bir şeyin gerçekten olup olmadığını yeniden araştırılmasını ister. Kadın tümüyle allak bullaktır. Kendi kendine, bu olanları nasıl düzeltereğini sorup durduğunu söyler.

Ben bu olay hakkında ayrıntılı bilgi sahibi oldum: ne zaman başladığını, nasıl başladığını, kimin suç duyurusunda bulunduğunu, adamın sadece iki kızı kötüye kullanmakla kalmayıp karısına da düzenli olarak tecavüz ettiğini ve eziyette bulunduğunu öğrendim.

Yaklaşık bir hafta sonra kuzinim Maryan benim yanıma kalmaya geldi. Maryan bana hafta sonu onu güney Hollanda'da bir tanıdık evinden alıp alamayacağımı sorar. Kuzinim orada, Hollanda'ya yeni geldiğinde tanıştığı bir kız arkadaşında misafirdir. O zamanlar her ikisi de *De Opbouw* vakfının gözetimi altındadırlar ve arkadaş olmuşlardır: birlikte eğlenen ve yüksek topuklu ayakkabılar giyen genç kızlar.

Utrecht'deki adreste korkunç bir dağınıkla karşılaşırım. Bütün ev idrar kokmakta, iki yaş civarında iki küçük çocuk uzun süredir değiştirilmemiş bezlerle etrafta dolanıp durmaktadır. Kirli bezler odanın her tarafına atılmıştır. Yeğenimin misafirliğine gittiğimiz arkadaşının isminin Anab olduğu anlaşılır. Bize çay içmek isteyip istemediğimizi sorar. Mutfığa gider ve uzun süre geri gelmez.

Ben Maryanla kanepede otururken ve Anab çay yaparken (sanırım gerekli malzemeleri bulamamıştır çünkü biz o çayı hiç görmedik), Maryan şunu söyler: »Video bantlarını görüyor musun? Bunların hepsi porno filmi. Sert porno filmleri. Bunları Anab'ın kocası kiralyor ve Anab'ı filmlere bak-

maya ve orada görülen o sapıkça şeyleri yapmaya zorluyor. Anab anal tecavüze uğruyor, başına korkunç şeyler geliyor.«

Bu anlatılanları daha önce duymuşumdur: Bu kız benim Den Haag polis dosyasından Anab olarak bildiğim kişiyle aynı kişidir. Ona tecavüz eden kişi cezaevinde yatarken, ailesi çok ağır eziyet görmüş olan Anab'ın, artık bakire olmadığından, bir kuzeniyle evlendirilmesini ayarlamıştır. Cinsel kötüye kullanmanın, ki «bizim ailemizde zaten hiç görülmez», üstü örtülmüştür. Ailenin ismi temizlenmiştir.

Sorunca Anab'ın on sekiz yaşına girdikten sonra zorla evlendirildiğini öğrendim. Bu yastan itibaren *De Opbouw* vakfının denetimi biter. Kızın kuzeni muhtemelen »evde kalmış«, bir türlü eş bulamayan birisiydi. Aile ona, »sana alabileceğin bir kadın bulduk, ama onun başına gelenler konusunda ağzını sıkı tutacaksın" demiştir. Yıllarca üvey ağabeyi tarafından kötüye kullanıldıktan sonra Anab, şimdi de evlendirildiği kuzeni tarafından kötüye kullanılıyor.

Anab birkaç defa evden kaçmış ve sosyal yardım kurumundan ilgi görmüş, ama o her seferinde geri dönmüş. Bir komşu kadının araya girmesiyle bir süre için bir kadın sığınma evinde kalmış, ama kocası onu sığınma evinden geri almış. Said Anab'ı kötüye kullandığı için cezaevinde, ama onu en az Said kadar kötüye kullanan kocası elini kolunu sallaya sallaya dolaşabiliyor.

Bu iki kızın ailesi çocuklarının Hollanda'da okula gidebilmeleri için insan kaçakçılara iyi para ödemişti. Aile bunu umutla ve iyimserlikle yapmıştı ve şimdi kızlarının sonu böyle olmuştu. En iyi niyetlere rağmen.

Anab'ın hikayesi bir kızın bakirelik kültürü adına, ailenin namusunu kurtarmak için nasıl kurban edildiğini gösterir. Ve bakirelik mitinin kurbanı sadece Anab değildir, kocası ve çocukları da bu mitin kurbanıdır. Kocası Anab'a sapıkça

şeyler yapar ve buna şu gerekçeyi bulur: »O zaten bakire değildi, demek ki orospuydu.« Ve Anab'ın iki çocuğu harfiyen bir enkaz üzerinde büyür. Onların geleceği ne olacak?

Anab'ın küçük kız kardeşi Shukri bir daha geri dönmek üzere kaçtı. O kurtuldu ve ailesiyle artık hiçbir İlişkinin olmasını istemiyor.

Mazbut ev kadını

Otuzlu yaşların ortalarında, iki çocuğu vardır ve üçüncü--süne hamiledir. Hekim ona hamileliğinden dolayı kan tahlili: yapıldığını ve bunun sonucunu açıklamayı önemli bulduğunu anlatır: Ona HIV virüsü bulaşmıştır.

Kadın hayretler içerisinde kalır: »Olamaz. Benim mazbut, temiz bir hayatım oldu. İslam'ın ve ailemin sıkı kurallarına uydum. Genç kızken oğlanlara asla bakmadım bile. Hiçbir zaman bir erkekle yalnız kalmadım. Benim cinsel ilişki yoluyla bulaşan bir hastalığa yakalanmam söz konusu olamaz.«

Bunun üzerine hekim onun gene de HIV virüsünü taşıdığını söyler ve sorar: »Ya kocanızın cinsel yaşamı nasıl?«

Kadın, kocasının kendisine karşı çok iyi olduğunu, çocuklara iyi baktığını, çok sorumlu davrandığını ve iyi bir aileden geldiğini anlatır. Kocasının böyle bir hastalığa yakalanması kesinlikle mümkün değildir. Üstelik bu hastalık Müslümanların yakalanabileceği bir hastalık değildir. Bu hastalık H ris uyanlar a ve özellikle de eşcinsellere özgü bir hastalıktır. Ne kendisi, ne de kocası kan alıp vermiştir, dolayısıyla bu yolla da bulaşması söz konusu olamaz.

Kocasının tahlillerinden, virüsün ona da bulaşmış olduğu görülür. Kocası kadından önce Hollanda'ya yerleşmiş, kadın aile birleşimi çerçevesinde daha sonra gelmiştir. Kocası

burada yalnız olduğu dönemde, muhtemelen ya çok hareketli bir cinsel hayat yaşamış, ya da düzenli olarak fahişelere gitmiştir.

»Çocuk alındıktan sonra bakire kalmalıyım

Bir hekim tarafından telefonla aranırım. »Burada reşit olmayan Somalili bir ilticacı kız var«, diye anlatır, » çok ciddi bir şey anlatmak istiyor, ama tercüman istemiyor, Onu en sonunda telefon aracılığıyla tercüman kullanmaya razı ettik. Bu işi yapmak ister misiniz?«

Kız bir çevirmen istemez, çünkü bir Somalili olarak başka bir Somalili'nin yanında sorunlarım anlatmaya utanır. Onun güvenini kazanmak için benim bir çevirmen olarak anlatılanları gizli tutma yükümlülüğüm olduğunu belirtirim. İsmi söylemek istemez. Kız on yedi yaşındadır, ama anasının gözüdür. Ona, anlatacağı hiçbir şeyi başkasına aktarmayacağını söyleyince şöyle yanıtlar: »Bunu sana zaten hiç tavsiye etmem.«

Kız hekime şöyle der: »Ben hamileyim ve bebeği aldırma istiyorum.«

»Hamile olduğunuzu nerden biliyorsunuz?« diye sorar doktor.

Kız, »Eczaneden bir test aldım, sonucu hamile olduğumu gösterdi«, der ve devam eder: »Bir süredir adet görmediğim için tahmin ediyordum.«

Bunu üzerine doktor ona daha reşit olmadığını ve bunun için de kendisini bir düşük kliniğine sevk edemeyeceğini belirtir. *De Opbouw* vakfının vasisine haber verilip onayının alınması gerekmektedir.

»Sözkonusu olamaz«, diye yanıtlar. »Ben onun bilmesini istemiyorum.«

Doktor bu durumda ona yardım edemeyeceğini söyler.

Kız, »tamam« der, »o zaman ben de Rotterdam'a giderim. Orada Kap Verdeli bir kadın bu işi yapıyor."

Hekim »Tamam« der, Rotterdam'da neler olabileceğinden duyduğu korkuyla kızın isteğine razı olur. »Sana yardım ederim, ama bir çevirmenin de hazır bulunmasını istiyorum. Çünkü benim bir doktor olarak görevim sana bir sürü şeyi açıklamaktır."

Kız hamileliğini kendi cemaatinin nasıl karşılayacağını anlatır: »Bu durumu anlarsa, beni dışlarlar." Kız ilticacılara yardım merkezinde odasını başka iki Somalili kızla paylaşmaktadır. Onların bu durumu bir süre sonra anlamalarını önlemek için, mümkün olan en kısa zamanda aldırma istemektedir.

Kız beni tercüman olarak kabul eder ve ben doktorla birlikte, Hollanda'da hemen istediği zaman kürtaj yaptıramayacağım anlatmak için, kızın ziyaretine giderini. Kızdan, ona sorulacak sorular üzerine iki gün boyunca iyice düşünmesini isteriz (»Ne kadar zamandır hamilesiniz?"», »Çocuğun babasının bilgilendirilmesini ister misiniz?«). O bir karar alabilmek için sakın kafayla her şeyi düşünmelidir. Düşük yapmak istediğine kesinlikle emin olmalıdır. Ama kız aldığı kararın doğruluğundan emin gözüktü: Leiden'e, düşük kliniğine gidecek ve ben de onunla birlikte gideceğim.

Kliniğin bekleme odası farklı etnik kökenlerden kadınlarla doludur. »Kendine gelme odaları« olarak bilinen odalarda da hemen hemen sadece göçmen kadınlar, özellikle Türk ve Faslı ama Çinli kadınlar da vardır. Tercümanlığını yaptığım kıza yine aynı sorular sorulur ve burada da düşünme için bir zaman tanınır. Çocuğun babasını bilgilendirip bilgilendirmeyeceği sorusuna şöyle yanıt verir: »Hayır, o içime girmeyeceğine dair söz vermişti, ama gene de girdi. Onun haberi olmasını istemiyorum.«

Kız düşük işleminde vajinanın girişindeki dikişlerin koparılmasını talep eder. Dikiş, işlevini korumalıdır. Doktor dikişlere bakar ve bunun mümkün olmadığını söyler. »O zaman, düşükten sonra yeniden dikiş atılmasını istiyorum", der.

Düşükten sonra doktor, ilk önce kendine gelmesi gerektiğini ve ancak bundan sonra dikiş için geri gelebileceğini söyler. Muhtemelen bu gerçekleşmedi. Kız çok büyük olasılıkla bir daha düşük kliniğine giderek dikiş yaptırmak için izin alamamış, bunu bir başka doktor yapmış olmalıdır. Hollandalı doktorlar böyle şeyler yapmaz.

Hollanda yardım kuruluşları Müslümanların sahip oldukları problemlere yeterince hazırlıklı iyi bir bakış açısına sahip değildir, bu da ister istemez bakire kafesinin devamına katkıda bulunur. Hollandalı psikologlar haklı biçimde, hastalarını birey olarak tedaviye yönelmeye alışmışlardır. Tercümanlık yaparken, Hollandalı psikologların Müslüman kadınlara da böyle yaklaştıklarını gördüm. Sürekli sorulan önemli bir soru şöyleydi: »Siz kendiniz ne istiyorsunuz?" Birçok kadın bu soruya hiçbir şekilde yanıt veremiyordu. Çok sessizleşip, omuz silkerlerdi. Utangaç utangaç, »Kocam ne derse«, veya »Allah nasıl isterse«, derlerdi; hatta aralarında, sosyal çalışman hanıma, »Siz nasıl uygun görürseniz«, diyenler de olurdu. Kendileri için bir şey istemeyi hiçbir zaman öğrenmemişlerdi. »Çocuklarınız için ne istiyorsunuz? Onlar için hangi kararı almak istersiniz?« Müslüman kadınlar bunu da öğrenmemişlerdir, cevap veremezlerdi. Sosyal yardım görevlileri ise bu durumu anlamazlardı, kafaları karışır, hayal kırıklığına uğrarlardı. Yapabildikleri tek şey, onları başka kuruluşlara sevk etmek olurdu, ama bir kişiyi nereye kadar sevk edebilirsin ki?

Sosyal çalışmanlık alanında böylece kültürlerarası esirgeme

filan olarak adlandırılan bir alt alan oluştu. Bu çerçevede, kötü muamele görmüş Müslüman kadınlar için, Rotterdam Saadet sığınma evi örneğinde olduğu gibi, ayrı barınma evleri oluşturuluyor. Bu barınma yerlerindeki kadınlar ne var ki, gelecekte nasıl direnebileceklerini, nasıl müstakil olabileceklerini öğrenmezler. Hayır, kendinden emin olmaya yönelik bir eğitim ve kurslar yalnızca şiddet kurbanı yerli kökenli Hollandalı kadınlar için öngörülmüştür. Göç edip gelmiş olanlar sözkonusuysa, şiddet kurbanı kadın, kadının ailesi ve kocası arasında »arabuluculuk" tek çözüm olarak görülür. Sosyal çalışanların bu tutumu, azınlıkların çıkarlarını savunan ve bazen dini bazen de etnik temelde örgütlenen sayısı?, çıkar grubunun tavsiyesi temelinde oluşmuştur. Ulusal ve yerel yönetimler tarafından parasal olarak desteklenen, kâh etnik, kâh dinsel yönelişlere sahip bu kuruluşların sözcüleri statükonun devamından çıkarı olan (aralarına ancak son zamanlarda birkaç kadın katılmıştır) erkeklerdir.

Müslüman kadın, haklarım iste!

Ben Somali'de doğdum ve Müslüman bir ailede büyüdüm. Müslüman bir genç kız olarak bir kuzenimle, sonrasında günlerimi yalıtılmış koşullarda bir ev kadını ve anne olarak olarak geçirmek üzere, evlendirildim. Ama ben kaçtım ve Hollanda'ya geldim. Bu on yıl önceydi. Hollanda'da eğitimime devam edebildim ve çalışabildim. Burada düşüncelerimi de açıklayabiliyorum. Bu düşünce her zaman anlaşılıyor. Bana sürekli olarak, niçin özellikle İslam'ı ve onun içinde kadınların durumunu bu kadar eleştirdiğim soruluyor. Tutumum ve konuşmalarım bu dinin itibarını zedeliyordum, onu sanki bütün olumsuzluklar ondan ileri geliyormuş gibi tanıtıyordum. Ayrıca ben *bütün* Müslüman erkeklerin »eşlerini baskı altına alan, aptal ve zorbalar« olduğu imajını yaratıyordum. Bana, popülistlerin ve ırkçıların ekmeğine yağ sürdüğüm ve onların Müslümanları baskı altına almak için benim görüşlerimi kötüye kullanacakları suçlaması da yöneltiliyor. Bu yüzden, Müslüman toplumu içerisinde kadınlara yönelik davranışı neden eleştirdiğimi açıklamam gerektiğini hissediyorum. Yaptığım eleştirinin dört sebebi var: İslam dinine ilişkin bilgini ve deneyimimle, Müslüman kadın ve kızlara yönelik insanlık dışı davranışları durdurmaya katkıda bulunabileceğimi ümit ediyorum. Bütün içtenliğimle,

insan evrensel insan haklarının geçerliğine inanıyorum. Uluslararası Af Örgütü'nün yönetim kurulu üyesi olarak, Müslüman kadınların çok büyük bir çoğunluğunun hâlâ bakirelik dogması ile zincire vurulmasını çok endişe verici buluyorum. Bu, kadınların hiç tecrübe geçirmemiş olarak evlenmesi zorunluluğu anlamına gelir: evlilik öncesi aşk ve cinsellik deneyimi mutlak bir tabudur. Erkekler için böyle bir tabu geçerli değildir. Genel olarak, erkek ve kadın özgül Müslüman kültürleri içerisinde hiçbir biçimde eşit hak ve imkanlara sahip değildir. Çok sayıda kadın yaşamlarını bağımsızca veya kendi istekleri doğrultusunda düzenleme imkanından düpedüz yoksundur.

Benini İslam'a özel bir kinim yok. Bu dinin taşıyıp aktardığı merhamet, misafirsevenlik, yoksul ve muhtaçlarla dayanışma gibi soylu değerlerin bilincindeyim. Ama kadınlar açısından, İslam dininin sadece iyi ve barışçıl unsurlardan oluşmadığını tam bir açıklıkla görmek gerekiyor. İslam adına gaddarca, korkunç uygulamalar yapıyor. Bir insanın kadınların sünnet edilmesi ve toplum dışına atılması gibi böyle olumsuz durumları, gündeme getirmek için çaba harcaması bütünüyle normal değil mi? Margo Trappenburg gibi saygı duyulan bir bilim kadını *NRC Handelsblad*'daki köşe yazısında, yeni kabinedeki Hristiyan-demokratların kadın düşmanı planlarını eleştirdiğinde, hakkaniyet sahibi hiçbir insan onu Hristiyanlara karşı nefret taşıyor diye suçlamayacaktır.

Tabii ki bütün Müslüman erkekler kadına saygısız ve gaddar değildir. Annelerine, kızkardeşlerine ve eşlerine karşı iyi davranan sayısız harika Müslüman erkek tanıyorum. Üstelik erkekler de aynı şekilde, bakirelik kültürünün dolaylı olarak kurbanıdır. Bu yüzden sağlıklı, dengeli ve iyi eğitilmiş bir anne tarafından yetiştirilme fırsatını kaçırmıyorlar ve bu eğitim eksikliği, iş ve sosyal gelişme alanlarında geri kalmalarını beraberinde getiriyor.

Yetiştirilirken »erkeklik« lehine yapılan güçlü vurgudan ve cinsiyetler arasına konan fiziksel ve zihinsel mesafeden dolayı erkeğin, uyumlu aile ilişkileri için gerekli olan iletişim becerilerini geliştirme fırsatı hiç yok gibidir. Bu durumda, Hollanda'da çok sayıda Müslüman kadının eşlerinden, kendileriyle nadiren konuşuyorlar diye şikayet etmesi şaşırtıcı değildir.¹ Ailelerin çok küçük yaşta kızlar için ayarladıkları evlilikler erkeğe kendi seçmediği, hatta doğru dürüst tanımadığı bir eşle ilgili olarak ağır bir sorumluluk yükler. Bütün bunlar sık sık anlayışsızlığa, kızgınlığa ve bir yetersizlik duygusuna yol açar. Ve eğer erkek buna ek olarak kadına dayak atma hakkı olduğu düşüncesiyle yetiştirildiyse, şiddet kullanmakla arasında küçük bir adım kalmış demektir. Hollanda'daki sığınma evlerine günümüzde Müslüman kadınların büyük bir akını var. Hatta, evlerinden kaçan Müslüman kızlar için ayrı sığınma evleri kuruldu.

Bunun yanı sıra, kadınların büyük bir bölümünün baskıya uğraması durumu başka kadınlar tarafından ayakta tutulmaktadır. Eşini dövme hakkı veren sure hakkında Amsterdam'daki Türk kadın »imam« Fatma Katırcı'nın ne söylediğini okuyalım:² »Erkek kadını dövebilir, evet, ama akşam yemeğinin ne olacağı gibi görüş ayrılığında değil. Ciddi bir konu olmalıdır, mesela namus veya aldatma gibi. Eğer kadın davranışlarıyla ailesinin namını lekelerse. Bakın, kimi kadınlar için yapıcı bir konuşma yeterlidir, başkaları yataklar ayrıldığında kendine gelir, kimileri de gerçek nevrostiklerdir. Bu sonuncuları, hatalarını görmeleri için azıcık dövmek en son başvurulacak bir araç olabilir. Beni iyi anlayın, ben buna karşıyım. Dayak atmak aşağılayıcıdır, ama gerçekten başka türlü olmuyorsa, o zaman lazımdır.«

Bu yazılanlar, okumuş kadınların bile küçüklüklerinden beri edindikleri görüşlerden oldukça zor vazgeçebildiklerini

Müslüman kadın, haklarını iste!

gösteriyor. Geleneklere göre yapılanmış Müslüman topluluklarda, genellikle kızlarını sıkı kontrol altında tutanlar anneler ve gelinlerine hayatı zindan eden kaynaklarıdır. Kuzinler, teyze ve halalar birbirleri ve başkaları hakkında sonsuz dedi-kodu yaparlar. Bu sosyal kontrol kadınların kendi üzerlerindeki baskıyı kendi marifetleriyle ayakta tutmalarına yol açar.

Eleştirimin ikinci gerekçesi Müslüman kadınların özgürleşmesi gerçekleşmedikçe, Müslümanların toplumsal geri kalmışlıklarının devam edeceği tehlikesidir. Bir yanda Müslüman kadınların alt konumları ve diğer yanda Müslümanların eğitim ve iş piyasası, gençlik suçlarıdaki oranlar ve sosyal yardım kurumlarına büyük bağımlılıkları arasında doğrudan bir ilişki görüyorum. Gerçekten, Müslüman kızların yetiştirilme biçimi kendi bağımsızlıklarını ve kendi sorumluluklarını üstlenmelerini önlemek amacıyla yöneliktir, ki bunlar da Hollanda gibi bir ülkede yükselebilmek için temel önemde olan değerlerdir.

Son yıllarda evlendirilme yaşının gittikçe düşmesi Müslüman kadınların özgürleşmesi açısından tehlikeli bir gelişmedir. Evlendirmek demek bir kız ya da genç kadını, yabancı bir erkeğe vererek cinsel amaçla kullanmasına imkân tanımak demektir. Gelin ne kadar gencse bakire olma olasılığı o kadar yüksektir. Gerçekte burada, genç kızın bütün ailesinin onayıyla ırzına geçilmesi sözkonusudur. Evlendirilme genellikle, kızın eğitimini tamamlamasına imkân veya izin verilmemesi anlamına gelir. Yazık ki, hâlâ sayısız Müslüman kız bu uygulamadan geçiyor.

Bakireliklerini korumayı başaramayan kızlar veya zıfaf gecesi (daha önce hiç sevişmemelerine rağmen) kan gelmeyeceğinden korkanlar çıkış yolunu ameliyatla kızlık zarı tamiratında arıyorlar. Tahminlere göre Hollanda'daki hastanelerde her ay bu çeşit 10-15 ameliyat yapılıyor. Seks ve

dolayısıyla cinsel bilgilendirme üzerindeki tabunun bir devamı olarak, Müslüman kızlar ve kadınlar istemeden hamile kalıyorlar veya cinsel hastalıklara yakalanıyorlar. Düşükler Faslı ve Türk kadınların sayısının artışıyla beraber artıyor.

Sesimi yükseltmemin üçüncü gerekçesi ise, Müslüman kadınların sesine kulak kabartan pek kimsenin olmamasıdır. Grup çıkarlarının resmi savunucuları hemen hemen tamamen erkeklerdir. Müslüman kadınların çektiği acının boyutları düşünülürse, kaderlerini düzeltmek için gerçekten uğraşan çok az sayıda toplumsal kurum ve politik parti vardır. İslam örgütleri ve Müslüman kökenli göçmen politikacıların sözcüleri ile diğer »grup baklam savunucuları Hollanda'daki Müslüman kız ve kadınların büyük sorunlarını yadsımakta, hafife almakta veya görmezden gelmekte birbirleriyle yarışıyorlar.

Sosyalist parti milletvekili Khadîje Arib, Müslüman kadınların konumu üzerine bir söyleşide şunları söylüyor: »İnsan göçmen kadınların yalıtılmış bir halde, bütün gün evde oturmak istediklerini düşünüyor, ama bu en başta, nereye gideceklerini bilemeyeşlerinden ileri gelir.« Amsterdam'ın Bos en Lommer semtinde bu ilkbaharda anne ve çocuk kreşinin açılışında Khadija Arib, kadınların bütün gün faaliyetlerde bulunabileceği özel kurumların oluşturulmasını önerdi. Bunu söylemekle, sorunun özünü gözardı ediyordu. Müslüman toplumun geniş bir kesiminde hâlâ kadınların ev dışında hareket etme Özgürlüğüne sahip olamayacağı düşüncesi yaşıyor. Müslüman kadınlar özel »faaliyet merkezleri« açılmasından çok, bu yasakçı anlayışa yönelik sert eleştirilerden fayda görürler.

Son gerekçem: Bir Müslüman kimliğini vurgulamanın Müslüman kadınlar için zararlı olduğundan kesin emin

Müslüman kadın, haklarını iste!

oldum. ABD'de politoloji profesörü ve feminist Susan Moller Okin 1999'da, İslam (veya başka) grup kültürlerinin korunması ve teşvik edilmesi yanlısı olan çokkültürlülük taraftarları ile, kendisinin de dahil olduğu, çokkültürlülük karşıtları arasında bir tartışma başlattı. Okin, birçok batılı hükümetin kendi anayasalarıyla çelişkili olarak grup kültürlerinin korunmasına yönelik bir politika izlediğini saptıyor: anayasalarda nihayet, bireysel özgürlükler ve erkek-kadın eşitliği ilkeleri yer almaktadır. Okin'in eleştirileri arasında, çokkültürcülerin, savundukları kültürlerdeki özel hayatı gozardı edişleri bulunuyor. Oysa güç dağılımındaki adaletsizlik ve kadınlara yapılan baskı en belirgin biçimde özel hayatta kendini göstermektedir.

Hollanda'daki Müslüman kadınlar halkın çok büyük kesiminin kültürü olan hakim batı kültüründen sonuçta daha fazla yarar görecektir. Bu kültür onlara kendi hayatlarını kendi tasarladıkları gibi biçimlendirebilmeleri yolunda iyi bir fırsat sağlar. Bunun yaşayan kanıtı benim. Bunun için, kendim çok şey borçlu olduğum demokratik sistemin kolanması ve korunması için sorumluluk da duyuyorum. Bütün Hollandalı Müslümanlar aslında ilkece aynı insan haklarına sahiptirler ama çoğu bu hakları, zamanı geçmiş dini görüşlerden dolayı hayata geçirmekte engellerle karşılaşır. Bu durumun özellikle kadınları etkilemesi bana çok endişe veriyor.

Bana göre, baskı altındaki kadınlarla aynı dini inançta olan ve Hollanda toplumunda *başarılı* olan göçmenler (ki bunların sayıları çok fazla değildir) kız ve erkek kardeşlerini daha fazla savunur durumda olmalıydılar. Kadınlar ve cinsellik üzerine cesaretle yazan yazar Naima El Bezaz gibi kadınları, yerleşmiş geleneği kabul edivermek yerine, dinsel engelleri aşmaları ve bakirelik kültürünün kaynaklarını (Kuran, hadis, gelenek ve bunlardan kaynaklanan uygulamaları) sorgulaması yönünde

teşvik etmek isterdim. Bu onların kendi çıkarına ve şimdilik gelişme fırsatları az olan kader arkadaşlarının çıkarınadır. Khadija Arip, Nebahat Albayrak, Naima Azough ve Fatima Elatik gibi milletvekillerine sorumluluklarını hatırlatıyorum, önceliklerin belirlenmesi mantığı en önemli olanın en önce ele alınmasını gerektirir. »İslam imajı« gibi daha az önemli konular asıl konunun önüne geçmemelidir. Herşeye kadir olan Allah, kendi imajı hakkında endişelenir, diye düşünmek gülünç değil mi?

Çokkültürlü toplumun savunucularım din adına ev içinde köle edilen kadınların çektikleri acılar konusunda bilgi edinmeye davet ediyorum. Çokkültürcülerin, kendilerini bir başkasının yerine koyabilmek için, şahsen kötü davranışla karşılaşmaları, tecavüze uğramaları, eve kapatılmaları ve baskıya uğramaları mı gerek? İnsan bir yandan insanlığın ilerlemesinin getirdiği özgürlüklerden yararlanırken, sözkonusu uygulamaları zararsız göstermek veya hoşgörmek ikiyüzlülük olmaz mı?

Başbakan B alken ende'ye, 2002 mayıs seçimleri öncesinde verdiği, çokkültürlü toplumu kendi başına bir amaç olarak görmeyeceği vaadini hatırlatırını. Kendilerini toplumun diğer kesimlerinden ayırmaya yönelik ve böylece kadınlar ve çocuklar üzerinde, sonu gözükmeyen bir despotizmi sürdürmeye yardım eden İslam okullarına ve bütün diğer islam örgütlerine karşı ne yapacak? Yoksa bu boş bir seçim vaadi miydi?

Aile içi şiddete karşı daha etkili önlemler alın

Hollanda'da her yıl ortalama seksen kadın, kırk çocuk ve yirmi beş erkek aile içi şiddet yüzünden ölüyor, ama buna karşı devlet ne tepki göstereceğini bilemiyor. Eğer bir de bu aile içi şiddeti kültürel öğeler belirtiyorsa, o zaman bütünüyle bir bekle-gör davranışı gündeme geliyor ve net kararlar sözkonusu olmuyor.

Son yıllarda hükümetçe yeteri kadar iyiniyet açıklamaları yapıldı. Şiddeti usulen kınamanın ve mahkûm etmenin dışında, yıllar boyunca parlamentoya her türlü sözler verilip belirli aralıklarla araştırma raporları yazılıyor ve düzinelerce sempozyum ve konferansta aile içi şiddet konuşuluyor. Yukarıda belirtilen rakamlar bu arada görevden çekilen kabinenin 2002 yılının Mart ayında yayınladığı bir raporda yer almaktadır. Hatta Hollanda hükümeti uluslararası düzeyde, namus cinayetleri hakkında, »yasal, eğitici, sosyal ve diğer başka tedbirlerle bu çeşit suçların aktif olarak önlenmesi ve mücadele konusu edilmesi" çağrısının yer aldığı bir kararın Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kabul edilmesini başardı. Bunların hepsinin inandırıcılığı azdır, çünkü birbirlerini izleyen kabineler iyiniyet açıklamalarını kararlı bir politikaya dönüştürmeyi başaramadılar. Daha 1981 yılında aile içi şiddete karşı ilk önerenin kabul edilmiş olmasına rağmen,

hala bütüncül bir tedbirler katalogu yoktur. Aile içi teröre karşı kararlılıkla yürütülen bir mücadele söz konusu değildir. Çeşitli çalışmaların varlığına rağmen savcılığın, Hollanda'da namus cinayetlerinin ne kadar sık görüldüğü konusunda, en ufak bir fikri bile yoktur, çünkü bunlar hâlâ normal cinayetler gibi kayda geçirilmektedir. Kadınların cinsel organlarının tahribata uğratılması ve zorla evlendirilmeler hakkında da çok az şey biliyoruz. Kültürel değerlerdeki farklılıklar aile içi şiddette kendi başına bir sorundur. Yerli kökenli Hollandalılarda aile içi şiddet genelde ahlak dışı bulunur. Bundan dolayı yerel yönetimin izlediği politikalar (sanığın tedavisine yönelik) bazen başarılıdır, ama ne yazık ki ülke yönetimi bu yerel politikayı (örneğin Utrecht'te uygulanmakta) ülkesel bir seferberlik düzeyine çıkarmayı başaramıyor.

Babası tarafından öldürülen Almelolu Türk asıllı kız Zarife, kültürel ya da dîni olarak onaylanan aile içi şiddet kurbanlarına bir örnektir. Babanın davranış biçimi kendi toplumu içinde ahlaken onaylanır. Daha da kötüsü, sanık çoğu zaman şiddete kışkırtılır. Kendisinden bekleneni yerine getirmezse, kendi toplumu içerisinde kelimenin tam anlamıyla »el İçine çıkamaz« hale gelebilir. Ne zaman ki sanık, ailesi ve arkadaşlarının bilgisi ve onayıyla eylemini başarıyla gerçekleştirmişse, sadece kendi namusunu kurtarmaz, aynı zamanda kendi toplumu içerisinde saygı da kazanır. Bu kültürden kız ve kadınlar için bu, yönetimin özgürleşme politikalarının yürümediğinin dehşet verici bir örneğidir.

Sorunun kökü İslamî topluluklarda evlilik öncesi cinsel ilişkinin kabul edilmez olarak yorumlanmasıdır. Bunun dolayı, cinsellik üzerine tartışmaları başlatmak için kalıcı kültür kampanyaları yürütmek zorunludur. Evlilik öncesi seks, yetişkinler arasında olmak koşuluyla, cezai bir eylem değildir.

Kişi bunu ahlaken kabul edilemez bir şey olarak görüyor da olsa, şiddet asla bir yanıt olamaz.

Hedef gruplardan örgütlerin kendilerinin böylesi kampanyaları yürütebileceklerini düşünmek bir hayaldir. Böylesi örgütlere kulak veren Holandalı sosyal çalışmanlar sorunu yalnızca örtbas etmiş olurlar. Bunlar mesela, tehdit altındaki genç kadınların a n ne-babaların a, sosyal koruma altındaki kızlarının iffetli, kızıoğlankız olduğunu temin etmek İçin dil dökerler, oysa o kızın kızlık zarı tabiplerin yardımıyla tamir edilmiştir.

Kimse aile içi şiddetin karmaşıklığını inkâr etmiyor, ama yönetimin bu sorunu çözme yaklaşımı çok dağınıktır. Yirmi bir yasa temelinde, en az altı bakanlık bu sorunla uğraşiyor. Yerel düzeyde, her biri aile içi şiddet sorununun bir yönüyle uğraşan bir kuruluşlar keşmekeşi mevcuttur. Denetim, başvuru, inceleme, yardım, soruşturma, kovuşturma ve önlem alma işleri birçok kuruluş arasında dağılmıştır. Aile İçi şiddete müdahale etmek veya koruyucu önlemler almak bu kurum ve kuruluşlardan hiçbirisinin asıl görevi değildir. Aile içi şiddete maruz kalmış kişi bu labirentte, şiddet uygulayan çevreden uzaklaşmak için zaten cesaret ve çabaya gereksinimi varken - çünkü sorun daha fazla şiddete maruz kalmaktan duyulan korku sonucu olarak, gizlilik ve utanma duygularıyla perdelenmiştir - kolayca yolunu kaybeder.

Nisan 2003'te parlamento, aile içi şiddete karşı mücadelede daha belirgin bir rota izlenmesi için, 1 Eylül'den önce bir çözüm planının hazırlanması doğrultusunda bir önerge kabul etti. Alışılmış olduğu üzere, bu çözüm planının ortaya konması şimdiye kadar iki kere ertelendi.

Aile içi şiddeti önlemek için şu tedbirler alınmalıdır: Mağdurlar için tek bir başvuru yeri, aile içi şiddete karşı tek bir koordinasyon kuruluşu olmalıdır. Bu kuruluşun

önleyici, başvuru ve sevk, bilgi toplama, danışmanlık, soruşturma, kovuşturma talebi ve mağdurlar için rehberlik görevleri olmalıdır. Başka yerlerin yanısıra Utrecht'te yukarıda belirtilen biçimde çalışan böyle bir koordinasyon kuruluşu, mücadele zincirinin halkaları çeşitli kuruluşlar arasında dağılmış da olsa, olumlu sonuçlar vermiştir.

Toplamı bütçe ve koordinasyon tek bir bakanlığın sorumluluğunda toplanmalıdır.

Mağdurların güvenliği, şimdiki uygulamada olduğu gibi mağdurların saklanması yerine, sanıkların gözaltına alınması ve tedavi olma zorunluluğuyla garanti edilmelidir.

Vurgu mağdurların acısını dindirici politikalara kaymalıdır. ABD'deki gibi, aile içi şiddet kullananların ceza davaları için uzmanlaşmış aile mahkemeleri kurulmalıdır. Soruna böyle bir yönelimin kazancı polis, savcılık ve sosyal çalışmanlık kuruluşlarının birbirleriyle hızlı, etkili ve verimli bir işbirliği içine girebilmelerinde ve masrafları düşürücü olması gerçeğinde yatar. Üstelik, devlet tedbirlerinin sonuçlan nihayet ölçülebilir olur. Sonuçta, aile içi şiddete karşı daha etkili bir mücadele özgürleşme ve gençlik suçları gibi sorunlarda da olumlu bir değişim sağlayacaktır. Hükümet aile içi şiddete karşı etkili mücadeleye başlamadan önce, kaç kadın Zarife'nin kaderini paylaşmalıdır?

Ek: Temmuz 2004'te durum

Şimdilerde parlamentoda namus cinayetleri ve aile İçi şiddetin etnik köken temelinde kaydedilmesi için bir çoğunluk oluştu; böylece sorun en sonunda netleştirildi. Bu yakınlarda adalet bakanlığının talimatı doğrultusunda bir de araştırma

yayınlandı, araştırmaya göre her dört yabancı etnik kökenli kadından birin aile içi şiddete maruz kalmaktadır. Ben, Müslüman ülke kökenli çoğu ailelerde dayanın bir terbiye aracı olarak geçerli olduğu dikkate alındığında, gerçek rakamların daha yüksek olduğunu tahmin ediyorum.

Adalet bakanı Piet Hein Üonner parlamentonun baskısı altında, (gelecekteki) namus davalarına yardımda bulunan suç ortaklarının (en geniş anlamda akrabaların) nasıl yargılanabileceğim araştırarak bir komisyonun kurulması üzerine düşünceğini söyledi.

Sosyal yardım ve çalışma bakanı Aart-Jan de Geus ile entegrasyon ve yabancılar bakam Rita Verdonk, bu kabine döneminde, aile içi şiddete karşı daha etkin yönelecek, bütün ülkeyi kapsayan bir organizasyon yapısını (sade dille: »başvuru merkezi") gerçekleştirmek için söz verdiler. Aynı şekilde hükümet üyeleri farklı etnik kökenden yabancıların kadınlara uyguladığı ve buldukları çevrelerde kendi kültürleri tarafından meşrulaştırılan şiddete karşı tutarlı bir yaklaşım gösterilmesini yakından takip edecekleri tahaatünde bulunuyorlar.

Ayrıca bu hükümet insan ticaretine karşı daha hızlı ve etkili müdahalede bulunacağı sözünü veriyor. İnsan ticareti kadınlara yönelik şiddetin korkunç bir biçimidir ve çoğunlukla toplumun gözünden uzak olarak yapılır. Kızlar (Asya ülkelerinde S yasından itibaren) ve kadınlar doğdukları yoksul ülkelerden (Arnavutluk, eski Yugoslavya, Azerbaycan, Afganistan, Tacikistan, Çeçenistan, Sierra Leone, Sudan, Kongo, Latin Amerika'daki çeşitli ülkeler, Çin, Vietnam, Filipinler vb.) kaçırlır ya da kandırılırlar ve zengin batı ülkelerinde seks köleleri olarak satılırlar ve sömürülürler. Oturma izni alamayan ilticacı kadınlar pezevenkler tarafından »iş« sözü verilip kandırılırlar ve daha sonra çeşitli Avrupa şehirlerin deki genelevlerde fahişe olarak çalıştırılırlar. Bu kadınlarıBl

kazandıkları para organize suç örgütlerinin cebine girer. Avrupa iltica politikasının ve batılı olmayan ülkelerden süregelen göçün önceden hesaplanmayan etkisi, sayısız kız ve kadının seks endüstrisi kurbanı olmasıdır. Kadın ticaretinin uluslararası niteliği gözönüne alındığında, bu suça karşı Avrupa düzeyinde ortak yaklaşımın zorunluluğunun yanı sıra, Avrupa ülkeleri arasında iltica politikalarının uyumlu hale getirilmesi de en azından kadın ticaretinin boyutlarını daha açık bir hale getirecektir. Ama tam da bu noktada ortak bir Avrupa yaklaşımı yoktur.

Cinsel organların tahribine müsamaha gösterilemez

Kızların cinsel organlarının tahrip edilmesi dünya çapında en az ilgi gören insan ve kadın hakları ihlalidir. Uluslararası Af Örgütü'nün 2002 yılı raporlarına göre sayıları yüzle yüz kırk milyon arasında değişen kız ve kadın cinsel organından mahrum bırakılmıştır. Uluslararası toplum HIV virüsünün yayılmasının sonuçlarının o kadar etkisi altında ki, kızların cinsel organlarını! sakat bırakılması gibi korkunç bir uygulamaya gözlerini kapatıyor. Hollandalı ürolog Hans de Wall Gana'da çalıştığı dönemde, sünnetten dolayı ileri yaşlarda ortaya çıkabilen korkunç komplikasyonlarla karşılaştığını anlatır. Örneğin ona, yirmi altı yaşında, çaresizlikten perişan bir kadın muayene olmaya gelir, kadın on yaşındayken bir cam parçasıyla sünnet edilmiştir. Kadın, çocuğunun ölü doğmasından beri, fistülleri yüzünden idrar ve dışkısını tutamamaktadır.

Kadınlara yönelik şiddetin başka biçimlerinde olduğu gibi cinsel organların sakatlanmasında da mücadele kınamalardan, BM kararlarından ve buna benzer kâğıttan silahlardan öteye gidemiyor. Bu uygulamaları yok edecek somut tedbirler henüz ufukta gözüküyor. Her zaman, yoksul ülkelerde sorunun zaman içerisinde etkili bir bilgilendirme ve sosyal gelişme sonucu, kendiliğinden kaybolacağı gerekçesi ileri

sürüldü. Acil kolektif sonuçları dolayısıyla yoksulluk, savaş, doğal afetler ve AIDS gibi başka sorunlar bu ülkelerde daha öncelikli bir yere sahiptir.

Böylesi felaketlerin dikkati çekmediği zengin ülkelerde cinsel organların sakatlanması olgusu şimdilerde göç dolayısıyla gündeme giriyor. Başlangıçta kamuoyu şoka uğradı ve örneğin Hollanda'da bu uygulama hemen ahlaken mahkum edildi ve ceza gerektiren eylemler kapsamına alındı. Ama bu Afrika'dan ve Asya'daki bazı bölgelerden gelen ebeveynlerin kız çocuklarını Hollanda'da ve Avrupa'da artık sakatlamadıkları anlamına gelmiyor. Yönetimin de bildiği gibi kız çocuklarını, sakatlama törenini gerçekleştirmek için, geldikleri ülkeye götürüyorlar. Bu uygulamaya müsamaha göstermek için hiçbir mazeret olmaz.

Amsterdam'daki Serbest Üniversite Tıp Merkezi'nin Ekim 2003'te yayınlanan, kızlarda sünnetin önlenmesi için stratejiler, sayısal döküm ve öneriler raporunda kız çocukların sünnetinin nasd önenebileceği konusunda ağırlığın koruyucu tedbirlere ve bilgilendirmeye verilmesinin ve hukuksal tedbirlerin sadece destekleyici tedbirler olarak görülmesinin gerektiği ileri sürülüyor. Hollanda parlamentosunda VVD grubunun görüşüne göre, suçun kurbanları üzerindeki büyük etkileri ve ağırlığı göz önüne alındığında, yasaların uygulanması temel önemdedir. Bundan dolayı kızların sünnet edilmelerini önleyecek bir kontrol sisteminin kurulmasını talep ediyoruz. Riziko ülkelerinden kızlar yılda bir defa sünnet kontrolünden geçirilmelidir.

Cinsel organların sakatlanmasına ilişkin şimdiki tartışma yanıltıcıdır. Cinsel organların sakatlanmasının ayrı bir suç olarak ceza yasalarına alınmasını talep eden bir grup insan vardır. Bundan dolayı cinsel organların sakatlanması sanki şimdi suç değil gibi gözüküyor. Başkaları ise sakatlamaların

ilgili cemaatler içinde »tabu olmaktan çıkarılmama« ağırlık vermek istemekle ve yine başkaları da bilgilendirmenin önemini vurgulamaktadır.

Bunların hepsi iyi niyetle ileri sürülen şeylerdir, ama bizim görüşümüze göre cinsel organların sakatlanmasına karşı mücadele ilk başta mevcut yasaların uygulanması sorunudur. Nihayet, cinsel organların sakatlanması kasıtlı ağır yaralama suçuna, ayrıca yetkisiz tıbbi müdahale suçuna girer.

Hollanda'daki »Bireysel Sağlık Hizmetleri Alanındaki Çeşitli Meslekler Yasasının uyarınca, sünneti bizzat yapan veya yapılmasına katkıda bulunan hekimlerin bu eylemleri yetkili tıbbi disiplin kuruluna götürülür. Ayrıca kızların cinsel organlarının sakatlanması »Gençlik Esirgeme Yasası «n da belirtilen, çocuklara yönelik kötü muamele suçu kapsamındadır.

Hollanda'da yaşayan kız çocuklarının yaz tatili sırasında hem Hollanda'da, hem de dış ülkelerde sakat edildiklerine dair ciddi şüpheler olmasına rağmen, şimdiye kadar hiç kimsenin yakalanmaması dikkat çekicidir. Daha da Önemlisi, ceza yasasında ağır suçlar sınıflandırmasına giren hiçbir suç için bir kontrol mekanizmasının olmaması kabul edilemez. Dolayısıyla, cinsel organların sakatlanması konusunda Hollanda hükümetinin tutumu bir çeşit müsamaha gösterme politikasına benziyor. Kızların cinsel organlarının sakatlanması hukuki olarak yasaktık, ama uygulamada buna göz yumuluyor. Serbest Üniversite'nin raporunda yer alan bütün önerilerin uygulanması bile (kesin sözleşmeler, yönlendirme, koordinasyon ve her bir cemaatin içinde yapılacak konuşma ve tartışmalar) sakat kalma rizikosunu altındaki kızların ebeveynlerinin yasalara uygun davranacaklarını garanti etmez.

Eğer kabine 1 Nisan 2004'ten önce netleştireceği sözünü verdiği görüşlerin içine yasaların korunması için etkili

tedbirler almazsa, bu gerçekte, ağır bir suçla ilgili olarak müsamahacı politikanın devamı anlamına gelecektir.

Üstelik, şimdiki Balkenende hükümet protokolünde güvenlik ve yasaların uygulanması kabinesinin önceliklerinden biri olarak yer aldığına göre, bir kontrol sisteminin oluşturulması zorunludur. Adalet bakanlığının 2004 yılı bütçesinde şu vardır: »Güvenliğin sağlanmasında önemli bir unsur, vatandaşların çoğunluğunun genellikle yaptığı gibi yasalara uyulmasıdır." Ayrıca: »Yasalara uymada tespit edilen eksiklik gelecek yıllarda azaltılmalıdır." Bundan başka, hükümet kendisinin güvenlik programında çok ağır suçların izlenmesine ve »etkisi büyük suçlarda mağdura yöneltilen dikkatin yoğun lastırılmasına« büyük önem verileceğini belirtmektedir.

Cinsel organların sakatlanması »çok ağır suçların kategorisine girer ve mağdurda etkisi büyüktür. Cinsel organların sünnet ve dikiş gibi yollardan sakatlanma sonuçlarını hükümet biliyor. Amsterdam Serbest Üniversite araştırmasında bu sonuçlar şöyle sıralanıyor: »şok, kanama, fistül oluşması, sonraki dönemde idrar yolları ve doğum kanalında komplikasyonlar, genç kızların ve kadınların yaşamında psikiyatrik, psi-kosomatik ve psikososyal etkiler [...] Ameliyat sonrasında kızlar içlerine kapanırlar, sessizleşirler, içe kapanmış bu kızlar yemek yeme bozuklukları ve korku gibi davranış bozuklukları gösterirler.« Bunun ötesinde cinsel organların sakatlanması »posttravmatik stres sendromuna yol açar. Zira kızın kendini çok güçsüz hissetmesi, kontrol yetersizliği, düşüncelerini ifade etmede yetersizlik, bilgi eksikliği ve şiddetli ağrılar yaşamaları söz konusudur.»

Yasada kontrol sistemi oluşturmayı mümkün kılan yönler öngörülmesi müdür?

Hollanda anayasasının II. maddesi herkesin kişinin dokunulmazlığına sahip olduğunu belirler. Bu yasa mad-

desi, herkesin özel hayatına saygı duyulması hakkı olduğunu belirleyen, anayasanın 10. maddesinin »küçük kardeşi«dir. Her iki madde de bizim önerimiz için çok önemlidir. Bu maddeler, uluslararası hukuk alanındaki anlaşmaların, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 8'inci maddesinin ve BM Genel Kurulu'nun 16.12.1966'da kararlaştırdığı, Kişisel ve Siyasal Haklar Üzerine Uluslararası Sözleşme'nin 17. maddesinin karşılığını oluşturur.

WD grubunun cinsel organların sakatlanmasıyla mücadelede bir kontrol sistemi getirme önerisine karşı sıkça duyulan bir itiraz şudur; zorunlu kontrol tıbbi bir tedbirdir ve bu da insan vücudunun dokunulmalığının ve özel yaşamın ihlal edilmesidir tezidir (bir kişinin ağız boşluğundan bir kulak temizleme çöpüyle numune alınması bile böyle bir tıbbi tedbir sayılmaktadır).

Ama özellikle AİHS'nin 8. maddesinin 2. fıkrasında hangi koşullarda ve hangi yolla yönetimin yasayla temel hakları sınırlayabileceği sıralanmıştır. Bu kısıtlama için yönetimin elbet, yeteri kadar ağırlıklı şüpheleri olmalıdır, yoksa anayasal hakların belirlenmesinin hiçbir anlamı olmazdı. AİHS'e göre yönetim birkaç nedenden dolayı temel hakları sınırlayabilir. Bu nedenler şöyle sayılmaktadır: ulusal güvenlik veya kamu güvenliği, ülkenin ekonomik esenliği, kamu düzeninin korunması, suçların önlenmesi, sağlığın veya ahlakın korunması ve başkalarının haklarının korunması.

Demek ki 8. maddenin 2. fıkrası, eğer suç işlenmesini önlemek için gerekliyse, yönetimin müdahale edebileceğini öngörüyor. Cinsel organların sakatlanması suçtur (kasıtlı ağır yaralamadır). Demek ki istisna yapma olanağı vardır. AİHS, eğer cezayı gerektiren eylemleri önlemek için zorunluysa, kızların tıbbi kontrolden geçirilmesi yükümlülüğünü getirecek bir yasal düzenleme yapma olanağını sunuyor. Ancak, böyle bir

durumda bir zorunluluk olduğu önceden kanıtlanmak zorundadır.

Zorunluluk denince orantı da akla gelir. Haklarda yapılacak kısıtlamanın büyüklüğü bir suçun önleneyeceği durumuyla makul bir orantı içinde midir? Başka bir deyişle: Bu önlem fazla ileri gitmiyor mu?

Cinsel organların sakatlanmasının önlenmesi hakkındaki hukuksal tartışma da zaten bu sorunun yanıtı çevresinde dönmektedir. Burada WD tıbbi kontrol yükümlülüğü olmadan cinsel organların sakatlanmasının etkili biçimde önlenemeyeceği görüşündedir. Söz konusu tedbir bu durumda bize göre zorunludur. Üstelik, anayasanın 11. maddesinin pozitif bir yanı vardır (pozitif kelimesi burada harekete geçme yükümlülüğü anlamındadır). Bu, kişinin dokunulmazlığına yönelik ihlallerin önlenmesi için devlete görev yükler.

Bizim önerimiz açısından, 11. madde devleti cinsel organların sakatlanmasına karşı tedbirler alması için görevlendirici niteliktedir. Orantı ilkesi bakımından, Şehir Sağlık Servisi'nin bir hemşiresinin yılda bir kere yapacağı bir kontrolün, bu yapılmadığı takdirde söz konusu olan ağır sakatlama olasılığına karşı yeteri kadar dengeli olduğu görüşündeyiz. Bu açıdan biz, önerimize karşı yapılan başlıca itirazları çürüten hukuksal bir gerekçeye sahibiz.

Bir kontrol sisteminin yürürlüğe girmesine karşı olası bir hukuksal itiraz da, bunun Anayasanın 1. maddesiyle çelişki içerisinde olmasıdır. Söyle ki, önerilen kontrol sistemi herkes için geçerli olan, genel bir önlem değil, Özel bir önlemdir. Riziko ülkelerinden kişilere uygulanacak zorunlu kontroller ayrımcılığın bir biçimidir.

Ayrıca, yıllık kontroller biçimindeki hak kısıtlayıcı tedbirin ebeveyn için afişe edici olacağı ve çocuğun kendisi için ağır bir yük oluşturacağını düşünen hukukçular da olacaktır. Onlar

zorunlu kontrolü orantılı bulmuyorlar. Ötesinde, terkedi- len ülkedeki sakatlamaların yüksek oranın, Hollanda'da yerleşmiş kişilerin sakatlama suçunu işleyeceklerine delil sayılamayacağı görüşünde olan hukukçular da vardır. Bu itirazlara karşı biz şunu diyoruz: cinsel organların sakatlanması ilgili çocuğun sağlığı için o kadar ağır sonuçları beraberinde getirmektedir ki, devletin anayasanın 10. ve 11. maddelerine l'inci maddeye göre öncelik vermesi gerekir ve hatta cinsel organların sakatlanmasının çok büyük olasılık olmadığı zaman da önleyici tedbir olarak kontroller orantılıdır. Onun dışında, riziko ülkelerinden ebeveynleri olan kızların (çocuk- ların) sakat bırakılmaları, ebeveynlerinin geleneklere verdikleri değerin büyüklüğü dikkate alındığında, gerçek bir rizikodur.

Serbest Üniversite'nin araştırmasında belirtildiği gibi, genç kızların okul tatillerinde sakatlandıklarına dair yeterli belge vardır. Törenin saklı karakterinden dolayı — cinsel organlar kesinlikle vücudun kapatılan bölgeleridir - her ne kadar toplum bu suçu onaylamasa da başını kolayca başka tarafa çevirebilir. Eğer burada sözkonusu olan, çocuklarda diyelim ki burun veya kulağın bir parçasının kesilip alınması olsaydı, o zaman şüphesiz, böyle bir müsamaha gösterme politikası söz konusu olmazdı.

Cinsel organların sakatlanması işi tanımı gereği yasadışı olarak yapılır. Hollanda'daki ebeveynler cinsel organların sa- katlanmasının ceza gerektirdiğini bilirler. Bu, ebeveynlerin neden kî mi zaman yaz tatilinde, kimi zamanda sakatlama işini memleketlerinde yaptırılmalarının nedenidir, dışarıdan kimse farketmeden kızın yaraları geçebilecektir. Sakatlamamanın çocuk için iyi bir şey olduğu görüşünün geçerli olduğu, dışarıya kapalı gruplardan açık olmaları beklenemez. Bu görüşteki ebeveynler sakatlamayı suç olarak değil, bir sevgi göstergesi,

ebeveyn sıfatıyla kızı ve kendi çevrelerine karşı yerine getir- meleri gereken bir yükümlülük olarak algılarlar.

Ebeveynlerin afişe olma ihtimali konusunda hükümet, bir yanda ebeveynlerin özel hayatına müdahale olasılığı, diğer yanda da çocuğun kişi dokunulmazlığının korunması gerektiği şıklarından hangisinin ağır bastığı konusunda iyice düşünüp taşınmalıdır. Burada WD - cinsel organların sakat- lanmasının ciddiyetini göz önüne alarak - çocuğun çıkar- larını seçiyor. Tabii ki, kontrol sisteminin Şehir Sağlık Servisi gibi uygulayıcı organları, ebeveynler ve çocuklar hakkında topladıkları bütün verilerin korunmasında özenli olmalıdırlar.

Sadece cinsel organların sakatlanmasının insanı lekeleyici bir uygulama olarak kuanmasıyla sorun ortadan kaybol- muyor. Bilgilendirme ve eğitimin koruyucu etkisi törenin mahrem ve inatçı karakterinden dolayı çok sınırlıdır ve kanıtlanacak gibi değildir. Terkedilen ülkedeki ailenin baskısı (aile bağları coğrafi sınırlar tarafından bölünemez) bu uy- gulamanın bilgilendirme ve eğitim aracılığıyla ortadan kaldırılmasına engel olacak ölçüde yoğun ve kalıcıdır. Bundan dolayı zaman içerisinde bu geleneğin tükeneyeceği, ya da Hol- landa'da yasaca yasaklandığı için artık uygulanmayacağı gerekçesi tutarlı bir gerekçe kesinlikle değildir.

Kontrol sistemi tavsiyesi mükemmel değildir, ama yasa- ların uygulanması ve bu iğrenç uygulamanın önlenmesi söz konusu olduğunda, azami sonuçlara ulaşmayı olanaklı kılmaktadır. Ayrıca, ebeveynler ve vasiler için saydam bir çözümdür: kendilerinden neyin istendiğini tam olarak bilirler. Bu tavsiyenin iki olumlu yan etkisi vardır: Bir yandan, bil- gilendirme ve eğitim etkili ve somut ihtiyaca uygun bir biçimde sunulabilir. Aynı zamanda, biz bu modelle Avrupa ve dünyanın geri kalan bölgeleri için örnek olabiliriz ve böylece

cinsel organların sakatlanması uygulamasına bir gün bütün kıtalarda son verilebilir.

Kontrol sistemi için öner

WD Hollanda'da kız çocukların sünnetine karşı koruyucu önlem olarak bir kontrol sistemi talep ediyor.

Hükümet şu adımları atmalıdır:

Af Örgütü ve Birleşmiş Milletlerle işbirliği içerisinde, riziko ülkelerinin bir listesi hazırlanır.

Riziko ülke kökenli çocuklar zorunlu bir muayeneyle taranır.

İki liste hazırlanır. A listesine sakatlanmış çocuklar, B listesine henüz sakatlanmamış çocuklar girer. Yeni doğan kız çocuklar kendiliğinden B listesine girer.

A listesindeki kızlar, gerekliyse, tıbbi ve psikolojik yardım alırlar.

B listesindeki kızların ebeveynleri, yaptırılması yasal olarak zorunlu kılınan kontrole gelmeleri için, çocukları 18 yaşım dolduruncuya kadar her yıl çağrı alırlar.

Riziko ülkelerinden gelen yeni göçmenler otomatik olarak çağrı alırlar.

Kontrol Şehir Sağlık Servisi (GGD) tarafından yapılır. B listesindeki bir çocuğun sakatlanmış olduğu görülürse, bu durum Gençlik Esirgeme Dairesi'ne bildirilir. Bu kurum ebeveynlere karşı kovuşturma işlemlerini başlatır.

Balkenende hükümeti 1 Nisan 2004 tarihine kadar, kız çocukların sünnet edilmelerinin en etkili olarak nasıl önlenileceği sorusuna ilişkin görüşünü belirtmelidir.

Ek: Temmuz 2004'te durum

Kontrollerin yararları ve zararları üzerine yoğun tartışmalardan sonra, periyodik kontrollerin belirli bir biçiminden yana olan sosyaldemokratlar (PvdA) sayesinde, parlamentoda çoğunluk sağladım. Öneriyi her ne kadar PvdA grubunun tümü desteklediyse de, grup üyesi Ella Kalsbeek'İN belirleyici önemde bir rolü oldu. Hangi kuruluşların kontrolleri yapacağı ve kızların hangi sıklıkta kontrolden geçirilecekleri daha sonra ele alınabilecek detaylardır. Sağlık bakam Hooger-vorsten en başından beri yalnızca kızların cinsel organlarının sakatlanmasından duyduğu nefreti dile getirmekle katmadı, aynı zamanda, en kısa sürede bir kontrol sistemini yürürlüğe koymaya hazır olduğunu açıkladı. 23 Nisan 2003 tarihinde parlamentoya gönderdiği mektupta, cinsel organların sakatlanmasını çocuklara karşı kötü muamelenin çok özel bir biçimi olarak tanımlayan bakan aynı mektubunda, 2. Balkenende hükümetinin Halk Sağlığı Konseyi'ne bağlı, etkili bir kontrol sistemini ve etkili muayene, soruşturma ve uygulama olanaklarını araştırmakla yükümlü özel bir komisyon oluşturulması görüşünde olduğunu açıklıyor. Sadece Hollandalılar değil, Hollanda'da oturan ve başka ülkelerde cinsel organların sakatlanmasını teşvik eden veya bu işleme doğrudan katılarak suçlu duruma düşen yabancılar hakkında da (bazı ülkelerde, örneğin Somali'de cinsel organların sakatlanması serbesttir) Hollanda'da kovuşturma açılabilir.

2004 yılı sonbaharında parlamentoyla hükümet arasında, yürürlüğe girecek kontroller üzerine bir görüş alışverişi yapılacaktır.

Evden kaçmak isteyen Müslüman kız ve kadınlara on tavsiye

Son zamanlarda sığınma evlerine gittikçe daha çok Müslüman kadın geliyor. Bazıları liseyi başarıyla bitirmişler ve üniversiteye gitmek istiyorlar, ama evden ayrılmak için izin alamıyorlar. Ebeveynleri onları bağımsız yaşamaya hazırlamamış. Bağımsız bir gelecek arzuladıklarını belli ettikleri zaman bütün akrabalar şaşırıyor. Aile bu durumu ciddi bir yoldan çıkış olarak yorumluyor.

Bağımsız bir yaşam sürmek için eşini terketmek isteyen evli Müslüman kadınlar da ailelerinden bunun çok büyük bir hata olduğu suçlamasını duyuyor. Yalnızca eşi ve eşinin ailesi değil, kendi ailesi de kadının ayrılmasını yasaklayacaktır. Bazen kadın ve her iki aile arasındaki gerginlik, kadının düşüncesini değiştirmeye ve yeniden eşinin yanında kalmasına ikna olmasıyla, barış içinde çözülür. Ne var ki aile bu arada sık sık şiddet kullanır. Şiddetin ağırlığı ve boyutları durumdan duruma değişir.

Müslüman kadınlar bazen evlerini telaş içinde terketmişlerinden, ortaya bir çok güçlük çıkar. Genellikle yardım kuruluşlarına giderler ve uzun zaman bu kuruluşlara bağımlı kalırlar. Kimi zaman bir sosyal çalışman »evden kaçan kadim' ile ailesi arasında arabulucuk yapmaya çalışır. Bu gençlikle kadının terkettiği eve geri dönmesiyle sonuçlanır.

Evden kaçmayı başarmış Müslüman kadınların bir süre sonra yoldan çıktıkları da görülür. Bağımsız yaşamaya alışmamış olan bu kadınlar özgürlüklerinin sürekli gezmeye eğlenmeye giderek tadını çıkarırlar, uyuşturucu ve gece hayatından oluşan bir dünyaya bağımlı hale gelirler. »Lovers-boys« bu kızları hedef seçerler. Çoğu kez bu kızların sonu trajik olur: bu durumdan bir çıkış yollarının olmadığını düşünürler ve intihar ederler. Kaçış esnasında veya kaçtıktan sonra akrabaları tarafından »yakalanan« kadınlar da vardır, o zaman onlar için kâbus yeni baştan başlar. Sık sık bu Müslüman kadınlar ebeveynlerinin memleketlerinde tatil yapmaya »özendirilirler«. Bir defa oraya gidince, pasaportları ellerinden alınır ve hareket imkanından tamamen yoksun kalırlar. Başlarına gelebilecek olan en kötü şey ise, Almelo'da yaşayan Türk asıllı Zarife örneğinde olduğu gibi, öldürülmeleridir.

Evden kaçan kadınların hikâyeleri beni aşağıdaki, evden kaçmak isteyen Müslüman kadınlara yönelik 10 tavsiyeyi içeren açık mektubu yazmaya teşvik etti.

Sevgili Müslüman Kız/Kadın

Aşağıdaki tavsiyeler bütün Müslüman kızlara veya kadınlara yönelik değildir. Bunlar sadece sana yöneliktir. Kendi başına yaşamak isteyen ve özgürlüğü ailen, kocan veya cemaat tarafından engellenen sana. Ailenden veya kocandan ayrılmak istiyorsun, çünkü sen kendi yaşamını kendi istediğin gibi kurmak istiyorsun. Geçinmek için kendin para kazanmak istiyorsun. Sen kendin, kendi (hayat) arkadaşını seçmek istiyorsun. -Ne zaman ve kiminle evleneceğine anne ve baban, topluluk veya başka birileri değil, sen kendin vereceğin kanaatindesin. Ve kaç çocuğun olacağı senin bileceğin bir is. Kaç yaşında çocuk sahibi olacağını ve onları nasıl terbiye edeceğini sen kendin belirlemek istiyorsun. Arkadaş edinirken kendini tesadüfen doğduğun

çevreyle sınırlamak istemiyorsun, bu küçük çevrenin dışındaki insanlarla da ilişki kurmaya açıksın. Seyahat etmek ve dünyayı tanımak istiyorsun. Yaşamının geri kalan bölümünde sevmediğin bir adam için çocuk doğurmaya mahkûm olmak istemiyorsun. Ve temizlik, alışveriş yapmaya ve günde üç kere yemek pişirmeye. Her hafta sonu, seni görmeye gelmiş olmayan birilerine çörek pişirmeye, çay yapmaya. Çamaşır yıkamaya, ütü yapmaya ve perde modelleri ve çarşaf kenarlarının süsleri üzerine konuşmaya. Boş zamanlarını bir ömür boyu bir araya gelip dedikodu yapan kadınlarla birlikte geçirmek istemiyorsun. Kızkardeşlerinin ve kuzinlerinin anlama yeteneklerini, yalnızca, bilmemkaçıncı çörek tarifini mükemmelleştirmek için kullanmalarından bıkmışsın. Kızların kültür ve sanattaki babanlarından dolayı değil, bu arada çoktan boşanmış olan gelinlerin avuç içlerine yaptıkları kına motiflerinden dolayı övüldükleri düğünlerde yeteri kadar bulundun. Gelin ve damadın üç gün süren düğününden sonra kısıldıkları kapanın şahidi oldun.

Sen daha fazlasını hakkettiğini biliyorsun. Düşünüyorsun ve özgürlüğünü hayal ediyorsun. Arada bir dışarı çıkmak, derinde güneşi ve saçlarında rüzgarı duymak istiyorsun. Aile içi baskıyı daha fazla kabul etmiyorsun; evi terketmeye karar vermişsin. O zaman aşağıdaki tavsiyelerin, eğer sen daha kendin akıl etmediyse, belki bir hayli yaran olur.

1. Özgürlük bir karar meselesidir

Kendi kendine şu soruyu sor: Gerçekten ayrılmak istiyor muyum? Başka olanaklar yok mu? Uzlaşmayı denemenin anlamlı olup olmadığını araştır. Anne-baba evini ya da kocam terketme kararı için insanın, evdeki durumdan duyulan rahatsızlıktan Öteye, daha sağlam sebepleri olmalıdır. Çünkü ayrılmanın senin için ağır sonuçları olacaktır. Belki de, evde

kalmadan da daha ağır sonuçları. Bundan dolayı, bu soruya tatmin edici bir yanıt vermek için kendine zaman ayırman çok önemlidir. Şüphesiz ki aileni seviyorsun. Attığın adım anne ve babanı üzecektir. Onları rezil ettiğin ve ayrılıp gitmenin bütün ailyi etkileyeceği suçlamaları gelecektir. Ailen seni geri döndürmek için her şeyi yapacaktır: seninle kararından vazgeçirmek için konuşacak, evlatlıktan reddetmekle, bedduayla ve şiddetle tehdit edecektir. Bu duygusal ve ahlaki baskıyı hiç küçümseme. »Sen evi terkedeli annen öyle hasta oldu ki, uyuyamıyor«, gibi suçlamalarla karşılaşacaksın. Buna hazırlıklı ol.

Olanaklarını araştır. Evdeki durumuna iyi bak. Aklında, olabilecek rizikoların bir listesini çıkar. Eğer şereflerine, namuslarına çok bağlı ve çok sofu, çok sayıda erkeğin bulunduğu büyük bir aileye sahipsen, bu çok büyük bir rizikoya giriyorsun demektir. Eğer baban aile içerisinde önemli bir yere sahipse, bu senin için en büyük rizikodur. Eğer ailende, her ne kadar namusa önem verseler de, az sayıda erkek bulunuyorsa, az rizikoya girersin. Ama kadınların dedikodusunu küçümseme. Onlar herşeyi konuşurlar ve böylece erkekleri sana karşı kıskırtırlar.

Eğer böyle bir dedikodu çemberinin nasıl çalıştığını, kimin kime hangi lafı yetiştirdiğini ve neyi onaylamadığını bilersen kendinin de dedikodu konusu olmasını önleyebilirsin. O zaman bir şansın var demektir.

Zayıf noktalarını görmelisin: Sağlık durumun nasıl? Nasıl bir karaktere sahipsin? Çabuk öfkelenen biri misin, yoksa kendini kontrol edebilir ve yeni koşullara çabucak uyabilir misin? Kendine hakim olman sana iyi hazırlanmış olarak evden ayrılmak (ve bunda ısrarlı olmak) için daha fazla olanaklar sunar. Unutma: her şeyi öğrenebilirsin.

Evden ayrılma planım en uzun süre nasıl gizli tutabileceğin üzerine düşün: kendin için günde kaç saat ayırıyorsun? Bir kaç

saatliğine dışarı çıkmak ailenin dikkatini çekiyor mu? İyi bahaneler uydurmada, anne ve babanın duymak istediği şeyleri anlatmada başarılı mısın? Belki de terkedinceye kadar, »evde huzuru korumak« için başörtüsü takman gerekebilir mi?

Evini bir defa terk ettikten sonra (şimdilik) geri dönmeyeceğini bilmelisin. Kendine sorman gereken en önemli soru şudur: Gerçekten ayrılmak istiyor muyum?

2. Güven

Yalnız yaşamaya karar verdin. O zaman güven duymalısın. Öncelikle kendine. Şüpheye düştüğün ve korku duyduğun anlar olacaktır. Hatta pişman olduğun anlar. Bu normaldir. Çünkü - ne kadar korkunç da olsa - alıştığın ortamdan ayrılma noktasındasın. Aileni belki bir daha asla göremeyebilirsin. Günün birinde içini şüphelerin kemireceğini bilmelisin, ama yapacağın şeyin senin kendi iyiliğin için olduğunu unutma. İstedığın yaşam biçimi, ailenin senin için istediği yaşam biçimiyle bağdaşmaz. Kendine güvenin olmalı.

Başkalarına da güven duymalısın. Kime güvenebileceğini düşün. Seninle aynı cemaatin dışında, olgun ve kendi hayatını iyi yoluna koymuş birisini seç. Bununda ötesinde, bu kişi senin bağımsız olmana yardım eden ve sana doğru bir şey yaptığın duygusunu veren biri olmalıdır. Seni destekleyen, üzerinde hak iddia etmeyen birisi olmalıdır. Yanında hatalar yapabileceğin birisi olmalıdır. »Dünya kötülerle dolu« diye bir şey yoktur. Herkese güvensizlik duyma, ama eleştirici ve dikkatli ol.

3. Arkadaşlar

Arkadaş edinmen senin için yaşamsal önemdedir. Aileni arkada bırakma noktasındasın. Bu durumda arkadaşsız yapamazsın. Evi terketmeden çok önce arkadaşlar edinmeye bak. Güvenebileceğin, iyi arkadaşlar. Yeni bir yasama başlıyorsun ve bu yaşama yeni insanlar gerekir. Şüphesiz ki, aile üyeleri veya seninle aynı inançtan olanlar arasında durumunu bilen ve seni destekleyeceklerini söyleyen kişiler vardır, ama gerçekte işlerin başka türlü gelişebileceği ihtimalini asla gözardı etme. Onlar gruplar içerisinde yaşarlar ve birbirlerine çok şey anlatırlar. Onlardan birisi seni anlıyor veya destekliyor bile olsa, dikkatsiz bir anında bildiği şeyleri ağzından kaçırabilir. Ayrıca, böyle bir kişiyi ne yardan ne serden vazgeçebileceği bir duruma sokmuş olursun. Sen daha ne olduğunu anlamadan, kaçma planlarının olduğunu herkes öğrenir. İyi dikkat et. Müslüman arkadaşlarının olmaması gerektiğini söylemiyorum, ama onlara evden ayrılma planlarının olduğunu anlatma. En ufak bir riske bile giremezsin. Bunun sonuçları senin için çok ağır olabilir.

Arkadaşlık karşılıklılık esasına dayanır. Arkadaşlarına yatırım yap. Onlara sana güvenebileceklerini ve senden yardım isteyebileceklerini bildir, hissettir. Yeni arkadaşların kadınlar hakkında genellikle başka görüşlere sahip olacağından ilk başta seni belki anlayamazlar. Ailende ve mensubu olduğun toplulukta suç ve utanç konusunda nasıl düşünüldüğünü açıkla. Dürüst olmayı öğren: yaptığın hataları söyleyebilirsin, erkek arkadaşların, randevuların vb. hakkında yalan söylemen gerekmez.

4. Adres

Evden ayrıldığın zaman kalabileceğin bir yerin olmalıdır. Öğrenci veya ev kadını olarak az bir gelirin vardır veya hiç yoktur. Belki hiçbir zaman (kendine ait) bir paran olmamıştır. Ev ararken, seni tanıyabilecek ve hakkında anne ve babana ya da başka aile üyelerine bilgi verebilecek insanların oturduğu semtlerden kaçınmalısın. Paranın azlığından ve güvenliğinin için dikkatli olma zorunluluğundan dolayı, ev seçme olanakların çok sınırlıdır. Bunun için zamanında, güvendiğin arkadaş ve tanıdıklarına sana yardım etmeleri için ricada bulun.

Üniversite şehirleri senin için çekici olabilir, çünkü bu şehirlerde ucuz ama güvenli ev, oda gibi yerler bulabilirsin, öğrenci yurtlarında hemen hemen sadece beyazlar kalır ve oda kirası nispeten düşüktür. Olumsuz yanı ise, böyle yurtlara girebilmek için önce o şehrin üniversitesine kaydolmanın gerekmesidir. Kimi şehirler için ikinci, bir olumsuz yanı vardır: Yurtlar dairelere bölünmüştür ve yeni kiracı olarak bir odaya girebilmek için, önce öbür odaların sakinleriyle bir »görüşme* yapıp onların beraberce olurusunu alman gerekir. Dolayısıyla sen, şu an oturanların seçtiği kişi olmayabilirsin.

Eğer üniversite öğrencisi değilsen, veya bir oda için bekleme sırasının uzun olduğu bir öğrenci şehrinin seçtiysen, başka birtakım olanaklar söz konusu olur. Bir odalarını az gelirli bekârlara - genellikle kadınlara - düşük bîr kirayla seve seve kiraya vermek isteyen çiftler veya bekârlar vardır. Bu genellikle kısa bir dönem için geçerlidir, çünkü onların çocukları büyüyüp evden ayrılmıştır veya eşleri yoktur. Bu ve benzeri durumlarda evsahibinin kurallarına uymalısın. Öte yandan, onunla özel hayatınla ilgili iyi bir anlaşmaya varabilir ve böylece kendi sınırlarını belli edersin. Amsterdam'da olduğu

gibi, kimi şehirlerde senin için güvenli mahallelerde ucuz kiralık daireler vardır. Böyle konutlar - bir tür idealizmle - sanatçılar, müzisyenler gibi az gelirli özel bir grup insan için düşünülmüştür.

Eğer bir oda veya daire bulmayı başarırsan, zamanında yerleş. Taşınacağı zamanı gözden kaçırma. Odanın aylarca bos kalmamasını sağla. Parana yazık olmasın.

Adresini ve varsa telefon numaranı hemen öyle iş olsun diye birilerine vermemeye de dikkat et. E-mail günümüzde, adresini belli etmeden ilişkilerini sürdürmek için iyi bir yöntemdir.

5. Güvenlik

Ailen tarafından tehdit ediliyorsan, yerleşmek istediğin şehir üzerine iyi düşün ve en iyisi, en az dikkat çekeceğin şehri seç; eğer öğrenim göreceksen bu büyük ya da orta büyüklükte bir şehir olmalıdır; çalışmak istiyorsan anne ve babanın oturduğu şehire çok uzak mesafede küçük bir şehir daha iyi korunma ve daha çok fırsat sunar.

Belediyeye kaydolurken, senin gibi yalnız başına oturmak isteyen ve erkek kardeşlerinin, eşlerinin veya babalarının takibi sonucu hayatları tehlike altında olan kızların durumunu bilen özel memuru sor. Adresinin gizli kalması senin için hayati önem taşır. Bunun için polisle ilişki kur ve yazılı şikâyette bulun. Çünkü şikâyette bulunduğun zaman sana bir şifre verirler, sen de bu şifreyi kullanarak vergi numarası, sosyal sigorta numarası, sigorta belgeleri, ikamet kayıt daire-sindeki özlük bilgileri gibi verilerini gizli tutabilirsin. Gerektiğinde hukuksal yardım alma hakkının olup olmadığını öğren.

Arkandaki tehlike hakkında, aynı evde kalan diğer kişilerin,

iş arkadaşlarının, arkadaşlarının bilgi sahibi olmalarını sağla: sen aranıyorsun, onlar senin güvenliğinin konusunda daha uyanık olmalılar. Kendileri de dikkatli olmalılar ve senin adresini kimseye vermemeliler.

6. Gelir

Evi terketmeden bir gelirinin olmasını ayarla. Üniversiteye gitmeyi düşünüyorsan, zamanında devlet öğrenci kredisi için başvuruda bulun. Eğer henüz nereye yerleşeceğini bilmiyorsan, geçici olarak, örneğin bir arkadaşının adresini ver. Okumayacaksın ve bir gelirin de yoksa, o zaman yerleşeceğin şehirdeki belediyeye sosyal yardım başvurusunda bulun. Fakat belediye senden çalışmanı, bir vatandaşlık kursuna katılmanı veya iş piyasasında kendine bir iş aramam isteyebilir. Bütün bunları zamanında hallet. Şimdiden, gelecekte oturacağın şehirdeki asıl veya yan iş olanakları hakkında bilgi edinmelisin. İş arayanlar listesine yazıl. Mümkün olduğu kadar, ödünç para almaktan kaçın.

En önemlisi ise: parayı nasıl kullanacağını öğren; özel bütçe yapma kursları vardır, belediyenin sosyal yardım kuruluşu bu konuda sana yol gösterebilir.

7. Eğitim olanakları

Yan bir işte çalışmak güzeldir, ama sınavlarını vermeyi başarmalısın. Bir dersi asmak için her türlü bahane bulabilirsin, ama bunu mümkün olduğu kadar az yapmalısın! Senin için tamamlanmış bir eğitim, uzun süreli bir bağımsızlık biletidir. Mümkün olduğunca, eğitim olanaklarını arttırmaya çalış. Eğer bir eğitim görüyorsan, buna staj olanakları da dahildir. Bundan mümkün olan en iyi şekilde yararlan,

zamanında bir staj kadrosu ara ve işverenle staj Ödeneği, çalışma saatleri ve eğitiminin için alabileceğin puanları açık seçik bir anlaşmaya bağla.

Eğer eğitim sana ağır geliyorsa, zamanında kendi öğrenci rehberine veya öğrenci danışmanlığına git. O sana nasıl okuyacağını, sınavlara nasıl hazırlanacağını, sunumlarını yazacağını vb. öğretebilir. Okumak, disiplinli olman anlamına gelir: zamanım iyi şekilde değerlendir, zamanında yatağa gir, zamanında çalışmaya başla.

Eğitimin boyunca seninle aynı dinden olan insanların dışındaki başka insanlarla da ilişki kurmayı öğrenirsin: onların senden beklentilerini, ama aynı zamanda ilişkilerdeki yazılı olmayan kuralları da öğrenirsin. Bir öğrenci derneğine üye ol, bir şeyler içmek için bir yerlere gidildiğinde sen de git (alkollü içki içmen gerekmez).

8. Eşyaların

Evi terkederken her şeyi yanına alamazsın: Yakınlarda evden kaçacağın gizli kalmalıdır, dolayısıyla yatak, masa, sandalye gibi büyük eşyalar veya bütün giyeceklerini beraberinde götüremezsin. Gerçekten neye ihtiyacın varsa onu seçmelisin. Senin için çok değerli olan fotoğrafları ve kumbaranı unutma. Ve pasaportunu unutma. Bütün bu işleri birbiri ardınca yapman gerektiğini düşün: Çok ağır çantalarla evden çıkman, ya da dolaplarında birdenbire boş yerler belirmesi dikkati çeker. Kendi odanı ya da evini döşemen gerektiğine göre, ucuz eşyalar satın alabileceğin yerleri araştır.

9. Ruh hali

Evi terketmek büyük bir sınavdır. Kendini güçlü hissedersin, gerçekleşme anının gelişini sevinçle beklersin, ama aynı zamanda, kolay incindiğin bir dönem geçirmektesindir. Bazen moralin bozuk olur, kendini yalnız hissedersin, her yerden de anlayış görmezsin, yeni arkadaşların da bazen seni anlamayabilir. Sana sırdaşlıkla görevli, yardım kuruluşları tarafından ombudsman tayin edilen ve senin güvенеbileceğin kişi ruhi durumunun güçlenmesinde sana destek olabilir. Dışardan alabileceğin bütün yardımlara rağmen, sen yine de her zaman bütün bu olumsuzluklara karşı tek basmasın: bunun bilincinde ol. İyi ve kötü günlerinin olacağını dikkate al ve kendini daha da kötü duruma sokma, kendi kendine acıma batağına saplanma. Ailenle konuşma isteği duyacaksın. Sıcak, huzurlu, tatlı ortamı, tabiiliği, rahatlığı özleyeceksin: Her ailenin önem verdiği şeyler vardır: doğum günleri, cenaze törenleri, şeker bayramı vb. Böyle günlerde kendini daha da yalnız hissedeceksin. Fakat bilmelisin ki, ailenle ilişki kurman senin için ağır sonuçları beraberinde getirebilir.

Fakat teselli edici bir şey var: senin gibi olup da aileleriyle yeniden iyi ilişkiler kurabilmiş birçok kadın olduğunu düşün; ne var ki bu genellikle yıllar alır.

10. Aynılık

Şimdi her şeyi ayarladın. Kaçmak istediğinden hâlâ eminsin. Sana yardıma hazır iyi arkadaşların var. Kendine, arkadaşlarına ve geleceğine güvenin var. Her şeyi düşündün. Bir adrese, bir gelire sahipsin ve bir meslek eğitimi için kayıt oldun. Belki hâlâ okula ya da bir yüksek öğretim kurumuna devam ediyorsun. Senin için çok önemli olan eşyalarını gizlice

evden dışarı kaçırdın. Bütün bunlar kimsenin dikkatini çekmedi. Örnek alınacak bir şekilde davrandın. Gün kaçma günüdür. Hava güzel, ya da yağmurlu olmuş, fark etmez. Bu akşam ilk defa kendi evinde uyuyacaksın. Kendi odanda ya da nasıl adlandırıyorsan orada. İşte şimdi o an geldi. Hoşça kalın bile demeden, öylesine kapıya doğru yürür, sonra arkandan kapıyı çekip kapatır mısın?

Evet, çünkü davranışın kimsenin dikkatini çekmemeli.

Ve kaçtın.

Bundan sonra ne olacak?

Anne ve baban senin nerede olduğunu bilmiyorlar, dolayısıyla huzursuz olacaklardır. Onlar senin kendi isteğinle ayrıldığını bilmelidirler. Onlara bir mektup yaz, onları sevdiğini, hayatım onlarınkinden farklı düzenleyeceğine, onların yaşayışına saygı duyduğunu, ama kendi yolunda gitmek istediğini açıkla.

Onlara telefon aç. Onlarla düzenli ilişki kurmak isteyeceksin, ama telefon açarken dikkat et. Telefon numaranın görülmemesini sağla: genel telefonları veya numarayı karşı tarafa gösterme işlevinin olmadığı telefonları kullan. Çevrende insanların olmasını sağla, böylece konuşmayı kısa ve nesnel tutman daha kolay olur.

Toplum içerisinde üstüne düşen işleri halletmeyi öğrenmelisin. Problemlere rağmen, gördüğün yetişme tarzı sana belirli şeyleri de Öğretmiştir: Başkalarına uyabilirsin, ev işleri konusunda deneyimlisin. Zor koşullar altında yaşamayı ve her istediğini yapamayacağını da öğrenmiştin. Çok sayıda erkeğin tersine, sen şımartılmadın. Ama hâlâ öğreneceğin çok şey var. Buna açık ol. Bu zorluk çekmeye değer.

İtaat-Bölüm I

Giriş

Amina şeriat kurallarına sıkı sıkıya uyan, dindar bir Müslüman. Etrafını, kendilerine Allah'ın adı kullanılarak kötü muamele edilmiş kadınlar sarmış - eziyet, evlilikte tecavüz, ensest, dayak. Böyle muameleye maruz bırakılan kadınların karşısına her zaman Kuran'dan, yapılan gaddarlığı haklı gösterecek bir ayet çıkarılıyor. Bu kadınların kaderi Amina'nın yüreğini dağlıyor, kısmen onun kendi kaderi bu. Her gün yüzünü Allah'a dönüyor ve bu kadınlara daha iyi bir hayat bahsetmesi için yakarıyor; oysa Allah susmakta ve gaddarlıklar sürmekte. Günün birinde Amina garip bir şey yapar, kaldığı namazın sabit düzeninden ayrılır. Kuran'ın okunması gereken başlangıç surelerinden sonra, Allah'a boyun eğmekle yetinmek yerine, onunla bir »sohbete« girer.

Yer

İslamİstan (Halkın çoğunluğu Müslüman ve şeriatın geçerli hukuk olduğu, hayali bir ülke).

160

Kişiler

Amina Baş rol (namaz sırasında Allah'la konuşur) yüz sopa yemiştir ve bir cenin gibi büzülmüş olarak yatmaktadır
Aisha evliliğinde cinsel temas ona ırza geçme gibi gelmektedir
Safiya kocasına itaat etmediği için dayaktan yüzü gözü mosmordur yüzü peçeli, ensestzede.

Fatıma

Beş kadın yerlerini alırlar. Amina ortada oturmaktadır, başını eğmiştir. Ayağa kalkar, yerde, önünde dürülmüş bir namazlığa yönelir, namazlığı açar. Yüzü, seccadesinin baktığı yöne, Kible'ye yönelmiştir. Kollarını kaldırır, avuçlarını açarak seslenir: »AHahü ekber«. Sonra kollarını karnının üstünde kavuşturur, sağ elini sol elinin üstüne koyar. Ardından gözlerini namazlığın ön ucuna diker. El Fatiha suresi okunup bitene kadar böyle kalır. »Aaaammiiin«i duyunca, sadece başını kaldırıp kameraya bakar.

1. Yüz sopa eezasma çarptırılan Aisha

Amina aşağıdaki, Aisha adlı, hayali bir kadının kaderini söz konusu eden sözlerini söylemeye başlar. Bu arada kamera yavaş yavaş Amina'dan Aisha'ya kayar. Aisha cenin gibi büzülmüş olarak yatmaktadır. Vücudunda sopa darbelerinin bıraktığı yara izleri görülmektedir. Yaraların üzerinde, Kuran'dan alınan şu metin okunmaktadır: yirmi dördüncü sure, İkinci ayet (Nur veya Işık suresi).

161

ttaat- Bölüm I

Amina'mn sözleri:

Ey Allahım, burada yatıyorum, yaralı ve kanadı kırık, yatarken de, bana suçlu olduğum hükmünü veren hakimin sesini duyuyorum. Benini hakkımda verdiğin karar senin kendi sözlerinle şöyle:

»Ahlaksız ilişkide bulunan kadın ve erkeğin her birine yüzer değnek vurun. Allah 'a ve ahiret gününe inanyorsanız, Allah'ın dini konusunda o ikisine acımayın. Onların ceza görmesine, inananlardan bir topluluk da şahit olsun.« (Eğik yazıyla dizilmiş bu cümleler Aisha'nın vücuduna yazılıdır.)

İki sene önceydi, güneşli bir günde çarşıya gittiğimde, Rahman'la bakışlarımız karşılaştı; o güne kadar gördüğüm en yakışıklı adamdı. Bu günden sonra, ne zaman çarşıya gittiysem, onun da orada olduğu geldi aklıma.

Çarşıda olmasının tesadüf olmadığını öğrendiğimde deli gibi sevindim.

Günün birinde bana gizlice buluşmayı teklif etti, ben de kabul ettim.

Aylar sürdü Rahman'la buluşmalarım, beraberce ne güzel şeyler yedik, içtik.

Danslar ettik, hayallere daldık ... evet, hayallerin en güzellerini kurduk.

Ve seviştik, her gizli buluşmamızda. Aylar geçtikçe ilişkimiz derinleşti. Ve aşkımızdan yeni bir hayat büyümeye başladı.

Mutluluğumuz gizli kalmadı; kıskanç gözleri çok geçmeden kötü diller izledi.

»Biz onlara aldırmayalım, Allah'ın bağışlayıcılığına güvenelim», dedik birbirimize, Rahman'la ben. Çocuksu, tecrübesizce, aşıkça bir düşünceydi belki, ama sanıyorduk ki, senin ulviyetin bizden yanadır. Rahman'la benim duygularımız ortaktı, birbirimize güvenimiz ortaktı ve birbirimize derin bir saygı duyuyorduk, öyleyse Allah bunu niçin kınayabilirdi ki? Niçin kınasındı?

İşte böyle, sinsî dillerin söylediklerini duymazdan gelip, öncekinden daha büyük bir gizlilik içinde, rüyamızı yaşamaya devam ettik. Ey Allahım, mahkemeye çağrılana, ahlaksız ilişkiyle **suçlanana** kadar böyle sürdü bu!

Rahman, hakim karşısına çıkmamızdan bir gün önce bana telefon etti.

Dedi ki, babası kendisini ülke dışına kaçırmış. Ne yazık ki, benim babam içinde Allah korkusu olan biri, dedim kendi kendime.

Rahman bana, beni sevdiğini ve benim için dua edeceğini söyledi. Kuvvetli olmamı telkin etti, Sana inanmamı söyledi. Ey Allahım, nasıl inanayım ki Sana?

Sen ki benim aşkımı ahlaksızlık saymışsın, Sana mı inanayım? Şurada yatıyorum, kırbaçlandım, itilip kakıldım, hakarete uğradım: hep Senin adına.

Benim sevgiye olan inancımı öldüren karar Senin kutsal kitabında yazılı.

Sana inanç ... Senin emrine itaat ... bunlar bana sanki ... sanki değil, düpedüz insanın kendini aldatması.

2. Evliliğinde düzenli olarak tecavüze uğrayan Saftya

Amina, Saftya adlı hayali bîr kadının kaderini dile getiren sözlerini söylemektedir. Bu arada kamera yavaş yavaş Amina'dan Saftya'ya doğru kayar.. Beline kadar dekolte, beyaz bir elbise giymiş, güzel bir kadının sırtını görürüz. Sırtında ve bacaklarında (elbise uzundur, fakat önü yırtmaçlıdır) Kuran'datı şu alıntı yazılıdır: İkinci sure, iki yüz yirmi ikinci ayet (Bakara veya inek suresi):

Amina'nın sözleri:

On altı yaşındaydım, babam mutfağa gelip haberi verdi:

»Aziz'le evleneceksin", dedi, «faziletli bir ailenin çocuğudur, sana iyi bakar.»

Aziz'in resimlerini gördüğümde sevinemedim; bana hiç çekici gelmedi.

Bütün olarak alındığında iyi bîr insan olduğuna inanmaya çalıştıysam da, hep kusurları göründü gözüme: dudağındaki yara izi, burnunun kıvrıklığı, kıvrır kıvrır kaşları.

Düğünüm benim için olmaktan çok ailem için mutlu bir gün oldu.

Eve geldiğimizde kocam yanıma sokuldu.

O gün bu gündür her dokunuşundan irkiliyorum.

Kokusundan iğreniyorum, az önce banyo yapmış bile olsa.

Gene de, ey Allahım, senin buyurduğun gibi, kocamın emrine . itaat ediyorum.

Ona teslim oluyorum, çünkü reddedecek olursam, bana senin •, sözlerini aktarıyor:

»Sana kadınların aybaşı hakkında da sorarlar, de ki: >O bir ezadır.< Aybaşı halinde iken kadınlardan el çekin, temizlenmelerine kadar onlara yaklaşmayın. Temizlendikleri zaman,

Allah 'm size buyurduğu yoldan yaklaşın. Allah şüphesiz daima ievbe edenleri sever, temizlenenleri de sever.«

Ben de o zaman, aybaşımı uzatabildiğim kadar uzatıyorum, fakat bir gtin geliyor, soyunmak zorunda kalıyorum.

Kocam emrini veriyor, ben de itaat ediyorum - ona değil, sana.

Son zamanlarda kocama katlanmam gittikçe zorlaştı.

Ey Allahım, bana güç ver de ona katlanayım, yoksa inancım zayıflayacak.

3. Kocasından eziyet gören Zainab

Amina bir figüranın canlandırdığı, Zainab adlı, hayali bir kadının kaderini dile getiren sözlerini söylemektedir. Bu arada kamera yavaş yavaş Amina'dan Zainab'a doğru kayar. Zainab'm şişmiş, yer yer morarmış yüzünü görürüz. Birisi üstündeki elbiseleri çekip yırtmıştır. Vücudunun meydana çıkan yerlerinde (kollarının üst kısmında, omuzlarında, belki karnında) Kurandan şu alıntı yazılıdır: Dördüncü sure, otuz dördüncü ayet (Nisa veya Kadınlar suresi):

Amina'nın sözleri:

Ey yücelerin yücesi Allahım.

Diyorsun ki: »Allah'ın kimini kimine üstün kılmasından ötürü erkekler kadınlar üzerine hakimdirler.«

Haftada en az bir kere kocamın gücünü yumruk halinde yüzümde hissediyorum.

Ey Allahım, yücelerin yücesi.

Kocamla hayat katlandır olmaktan çıktı, fakat ben senin iradene boyun eğiyorum.

Kocam kazancıyla beni doyuruyor, bu yüzden ona mahviyetle boyun eğiyorum ve senin korunmasını emrettiğini kocamın bulunmadığı zaman da koruyorum; fakat benim efendim ve koruyucum olan kocam kötü olduğumdan, ona ihanet ettiğimden şüpheleniyor. Beni nankörlükle suçluyor.

Savaş meydanında bir kumandanmış gibi, her keyifsizliğinin acısını benden çıkarıyor, beni yatağıma bir daha asla gelmemle tehdit ediyor, her gece yalnız bırakıyor. Sanırım, başka bir kadına gidiyor, arna bunu ona sormaya cesaret edemiyorum. Her ne kadar akrabalar, arkadaşlar fısıll fısıll kocamla öbür kadının hikayelerini anlatıyorsa da, kocam eve dönünce hep bîr bahane buluyor, *benim* sadakatsizliğimden şüphe ediyor. Bir dizi ihtardan, tehditten sonra başlıyor beni dövmeye, önce hafif hafif kollarıma, bacaklarıma vuruyor, tıpkı eyyüce Allahım, senin kutsal kitabında söylediğin gibi, yoksa buyurduğun gibi mi diyeyim? Ama en çok da yüzüme vuruyor. Niçin mi?

Emirlerini onun istediği kadar çabuk yerine getiremediğim için, yanlış gömleği ütülediğim için, yemeğe tuzu az koyduğum için, kız kardeşimle telefonda fazla konuştuğum için. Ey Allahım, ulu Allahım, senin iradene boyun eğmek bana öbür dünyada daha iyi bir hayat sağlar.

Fakat bana öyle geliyor ki, bunun için ödediğim bedel, kocamın korumasına ve beslemesine muhtaç olmak, fazla yüksek.

Acaba daha ne kadar itaat ederim?

4, Peçeli Fatıma

Amina Fatıma adlı, hayali bir kadının kaderini dile getiren sözlerini söylemektedir. Bu arada kamera yavaş yavaş Amina'dan Faiüma'ya doğru kayar. Tamamen örtünmüş, bir pencereden bakarmış gibi yüzündeki peçeden dışarıya bakan, oturmuş bir kadın görürüz. Çarşafın dökülüştünden kadının vücudu belli olmaktadır. Peçenin üstüne beyaz matbaa harfleriyle yirmi dördüncü surenin otuz birinci ayetinden bir parça (Nur veya Işık suresi) okunmaktadır.

Amina'nın sözleri:

Ey esirgeyen ve bağışlayan Allahım.

Dindar bir kadından istediğin gibi, gözlerimi indiriyorum, mahviyet gösteriyorum.

Güzelliğimi, süslerimi hiç açmıyorum, hatta yüzümü veya ellerimi bile göstermiyorum.

Gizli süslerimin bilinmesi için ayaklarımı yere vurduğum da yok, bir eğlenceye gitmiş bile olsam.

Çok mecbur kalmadıkça evden çıkmıyorum, çıkarsam da ancak babamın izniyle çıkıyorum.

Evden çıkınca, senin buyurduğun gibi, başörtümü yakamın üstüne salıyorum.

Bazen günah isliyorum. Hayal kuruyorum: rüzgarın saçlarımı uçurduğunu, güneşin mesela bir kumsalda derimi ısıttığını düşünüyorum. Bir dünya yolculuğu hayal ediyorum, çeşit çeşit yerler, insanlar gözümün önüne geliyor. Tabii, bu yerleri hiç göremeyeceğim, bu kadar insanla karşılaşmayacağım, çünkü seni hoşnut etmek için, ey Allahım, mahviyet göstermem gerekiyor. Ben de onun için, senin benden istediğini seve

seve yerine getiriyor, evde değilsem veya akrabalarımınla beraber değilsem, vücudumu tepeden tırnağa örtüyorum. Genelde hayatımdan memnunum.

Fakat Hakim amcam bizimle beraber oturmaya başlayalı her şey değişti!

Hakim evde yalnız kaldığım zamanı gözlüyor, odama geliyor. O zaman benden garip şeyler istiyor, mahrem yerlerine dokunmamı filan. O bize geleli beri çarşafı evde de giyer oldum, onu uzak tutmak için. Ama bunun da faydası olmadı. İki kere çarşafımı da, elbisemi de çekip indirdi, bana tecavüz etti. Olanları anneme anlattım, o da babamla konuşacağını söyledi. Babamsa anneme de, bana da kardeşinin şerefine dil uzatmayı yasak etti. Amcam ne zaman yanıma gelse ağrılar içinde kalıyorum. Kesilecek bir hayvan gibi hissediyorum kendimi. Suçluluk duyuyorum, utanıyorum. Akrabalarımın, arkadaşlarımın ortasında bile terkedilmişim gibi geliyor. Ey Allahım, Hakim gitti artık, bense hamile kaldığımı anladım. Şimdilik karnımı çarşafıla örtebiliyorum, ama er veya geç birinin dikkatini çekecek. Babam beni alenen reddedecek, kızlığımı kaybettim diye öldürecek.

Bunu düşündükçe, hayatıma kendim son vereyim diyorum. Oysa biliyorum ki,

intihar edenler öbür dünyada senin affına sığınamaz.

Ey Allahım, canı sen verirsın, sen alırsın.

Sen bütün müminleri, saadete ersinler diye, senin hükmüne dönmeye teşvik edersin.

Ben ömrüm boyunca senin hükmüne yönelmekten başka bir şey yapmadım.

Şimdi de, çarşafımın altında beni kurtarman için dua ederken, kavuşmaya can attığım o mezar gibi susuyorsun sen.

Soruyorum kendime, daha ne kadar boyun eğebilirim ki!

İslam'ın kendini gözden geçirme zorunluluğu

Annem-babam beni İslam'ın - ahlaki, sosyal ve ruhsal bakımdan — en güzel yaşam biçimi olduğu düşüncesiyle yetiştirdi. Yıllar sonra İslam'ın güzelliğinin benlerle çirkinleşmiş olduğunun farkına vardım. Oysa İslam dininin güzelliğini bozan bu hatalar annem-babamın din kardeşlerinin gözüne hiç görünmez. Onlar bu çarpıklıkların İslam dininden ileri gelmediğini, kabahatin bu dine inananlarda olduğunu tekrarlayarak İslam dinini akıyorlar.

İslam ahlak anlayışında birey şeriat ve müminler topluluğu yoluyla bütünüyle Allah'ın iradesine tabi kılınmıştır. Müslüman bireyin kararına hiçbir şey bırakılmaz: Nasıl oturacağını, yemek yiyeceğini, uyuyacağını, seyahat edeceğini, hangi duygu ve düşüncelere sahip olabileceğini ve olamayacağını, kiminle ilişkisinin olması ve kiminle olmaması gerektiğini düzenleyen kurallar vardır. Allah ve peygamberinin düşünmediği noktalar ise, aile çevresinden dünyadaki bütün diğer Müslümanlara kadar uzanan bir müminler topluluğu tarafından belirlenir. Böylece Faslı bir Müslüman başka bir Faslı'mın olmadığı bir ortamda bir bira içse, herhangi bir Sudanlı veya Afganistanlı tarafından eleştirilebilir; bunun için kendiliğinden denetimde bulunan kişinin tesadüfen Müslüman olması yeter de artar bile.

Birey olarak bir Müslüman'ın hesaba katılmaması hiçbir konuda cinsiyetler arasındaki ilişkide olduğu kadar bariz değildir. İslam'ın cinsel ahlak anlayışı iffete çok güçlü bir vurgu yapar. Sekse yalnızca evlilik içerisinde izin vardır. Bununla birlikte, uygulamada kadınlar erkeklere göre daha çok kısıtlanmıştır. Örneğin erkekler dört kadınla evlenebilir, ama bunun tersi geçerli değildir. Müslüman kadınların konumu, Müslüman olmayan birçok kadınla kıyaslandığında, kesinlikle daha kötüdür.

Tıpkı başkaları gibi Müslümanlar da bilimsel ilerlemeden etkilenirler. Ödeyebilecek durumda olan Müslümanlar araba, uçak gibi teknolojik gelişmelerden sonuna kadar yararlanırlar. Modern evlerde oturur, makine ve bilgisayar kullanırlar. Fakat Hristiyanlık ve Yahudilikten farklı olarak, Müslümanların ahlak sistemi değişmemiştir. Her Müslüman, tıpkı İslam'ın başlangıç döneminde olduğu gibi, bütün bilginin Kuran'da yazılı olduğu, Kuran'a yönelik eleştirel soru sorulamayacağı ve her Müslüman'ın (2004'te de) İslam'ın kurucusunun yaşamını mümkün olduğunca taklit etmesi gerektiği inancıyla yetiştirilir. Ama gerçek hayatta 7. yüzyıldaki İslam peygamberi gibi davranmayı başarmak, doğaldır ki, çok az sayıda insana nasip olur.

Bu yetiştirme tarzı, Müslümanlarda insana özgü merak duygusunun ciddi biçimde kısıtlanmasına yol açmıştır. Birey olarak bir Müslüman'ın gerçekleştirdiği her ilerleme, diğer Müslümanlar tarafından, dini inançlarla çelişki içerisinde olan bir şey gibi, yadırganır ve reddolunur. Din durağan kalmıştır

Bu durumun böyle olduğunu inkâr edenlere 11 Eylül'den sonra, dışardan eleştirici gözle bakan kişiler tarafından, bilim ve teknik alanında kesifte bulunmuş tek bir Müslüman, sanat dünyasında değişimlere yol açmış tek bir Müslüman göstermeleri çağrısı yöneltildi. Böyle Müslüman yoktur. 1,2 mil-

yarlık bir dini topluluk bilgi, ilerleme ve refahla dikkati çekmiyor, tersine yoksulluk, şiddet ve gerilemeyle dikkati çekiyor. Bu gidişatı değiştirmek için, Müslümanların çocuklarını yetiştirdiği etik çerçevenin değişmesi zorunludur.

Müslümanların kendi esenlikleri açısından İslam'a eleştirel bir gözle bakmaları sadece zorunlu değildir, dünyadaki bütün öbür insanlar için de acil bir zorunluluktur, çünkü Müslümanlar dünyada bugün yaşanan hemen hemen bütün savaflara karışmışlardır. Müslümanların çoğu sefalet içinde yaşamaktadır: açlık, hastalıklar, nüfus fazlalığı, işsizlik, içinden geldikleri ülkelerde Müslümanlar, şeriata dayanan veya dayanmayan, baskıcı rejimlerin kurbanıdır. Müslümanların çoğunluğu iyi bir eğitim olanağından yoksundur ve genellikle okuma-yazma bilmez. Şurası artık inkar edilemez: Bu zaruretten, bu sefaletten genelde Müslümanların kendileri (kesinlikle böyle olmasını istemeden) sorumludur. İslam'ın kapsamlı bir analizi ve bu dinin inananları şiddet ve yoksulluk çemberine mahkûm eden birçok dogmasının gözden geçirilip düzeltilmesi Müslümanlara, birey üzerindeki baskıyla hesaplaşma ve erkekle kadının, heteroseksüelle homoseksüelin eş değerde olacağı bir cinsel ahlak anlayışına ulaşma olanağı sunacaktır.

Bu eleştiri içeriden yapılmalıdır, bunu yapacak olanlar İslam'la yetiştirilen ve kendi kültürlerindeki lekelerin farkında olan, iyi bir eğitim görmüş, Müslüman olmayanlarla da ilişki kurmuş olan insanlardır. Bireysel mutluluklarına ulaşmaya çalışmış ve içlerindeki özgürlüğe yönelik eğilimi izlerken, aynı zamanda iyi bir Müslüman olarak kalmanın ne kadar zor olduğunu görmüş olanlardır, özgür bir ülkede yaşayan ve bu nedenle, düşüncelerini kamuoyuna açıkladıklarıyla hemen yaşamlarını tehlikeye atmış olmayanlardır. İslam'ın bu eleştirmenleri iyice bilmelidir ki, kendini sorgulama diye bir şey tanımayan bu bin küsur yıllık kültür ortaya çıkılmalarını se-

vinçle karşılamayacaktır. Onlar yuvalarını kirletenler, hainler, mürtedler olarak görüleceklerdir.

Bu kendini sorgulama nasıl olacaktır? Ben, fiziki ve sözlü saldırı dışında her şeyin serbest olduğunu düşünüyorum. Söz (roman, şiir, çizgi roman,...), görüntü (film, çizgi film, resim, sanat vb.) ve ses aracılığıyla bu yapılabilir. Theo van Gogh ile birlikte yaptığım *Submission Part 1 (itaat-Bölüm I)* kısa filmi benim yetişmemde temel öneme sahip olmuş olan ahlaki anlayışı sorgulama çabalarımaya uygundur. Amacım Müslümanları büyüleyerek ateist yapmak değil, onlara İslam'ın doğuştan gelen çirkin lekelerini göstermektir, mesela kadınlara yönelik kötü muamelesini. Kuran'da İtaatsiz kadınların dövülmesi gerektiğini belirten kurallar ve bunların hadislerdeki açıklamaları ile saldırgan Müslüman erkeklerin, davranışları için kendilerine hesap sorulunca, Kuran'ı göstermeleri arasında bir bağlantı bulunduğunu tespit ettim. Şiddet kurbanları ise, dayak yemeleri gerçeğini yine Kuran'a gönderme yaparak yumuşatıyor, kocalarına geri dönüyor ve gelecekte hatalarını düzelteceklerine söz veriyorlar.

İtaat —Bölüm I filminin Zomergasten [Yaz Misafirleri] adlı televizyon programında gösterilmesi üzerine gelen eleştirilerin çoğunda, Müslüman kadınların ezilmesine karşı girilen mücadele onaylanıyor, fakat benim bu amaçla seçtiğim stratejinin de gerçekten yapıcı olup olmadığı sorusu soruluyor. Amsterdamlı tarihçi Lucassen ve başkaları İslam'ın olumsuz taraflarının eleştirilmesinin bir bozguna uğramışlık havası taşıdığını ileri sürüyor. İslam'ı eleştirenleri kötümserlikle kınıyor ve bütün gününü camide geçirmeyen üçüncü kuşak Müslümanların ve bunların arasına başörtüsü takıp göbeklerini açıkta bırakan bluzlar giyen genç kızların da olduğuna işaret ediyorlar. Ben kötümser değilim. Tersine iyimserim. Eleştiri İslam'ı insanileştirecektir. Lucassen ve diğerleri dini ve

dine inananları birbirine karıştırıyor. İslam bir yaşam biçimi, bir anlayışlar sistemidir. Bu dine inanan, bu sistemi bütün olarak kabul etmeyi öğrenmiştir. Kadınların dövülmesine izin veren, ama merhametli sayılan Allah düşüncesinin kendi içindeki tutarsızlığına işaret edilmesi, Müslümanları dinlerindeki yetersizlikleri görmeye, dünyevi bir ahlak anlayışı da olabileceğini kabul etmeye zorlar ve onların dinlerini gerçekliğe uydurmalarına olanak verir. İslam'ın eleştirisi bu dine inananların reddedilmesi anlamına gelmez, sadece, uygulamaya konduğunda insanlık dışı sonuçlara yol açan İslamcı dünya görüşünün reddedilmesi anlamına gelir.

Başkaları beni, İtaat'e gösterdikleri tepkilerde, İslam'ın eleştirisinin arzulanmayan bir etkisi olabileceği yolunda uyardılar: İslam fobisi olanlar, dediler, benim eleştirilerimi Müslümanlara karşı ayrımcılık yapmada ve onların değersizliğini göstermekte memnuniyetle kullanacaklardır. Olabilir, ama benim amacım İslam fobisi olanların ekmeğine yağ sürmek değil, tersine, kışkırtıcı metinler ve görüntülerle Müslümanları, içerisinde buldukları geri kalmışlık durumu içindeki kendi payları üzerine ciddi olarak düşünmeye teşvik etmektir. İslam fobisi olanların veya ırkçıların benim çalışmalarımı amacından saptıracak olmaları riski benim *Submission part-I*'i yapmamı engellemez. Tıpkı, liberal bir demokraside ısrarla gerçeklerin açıklanmasını (Guantanamo Körfezi) isteyen bir gazetecinin, hükümetin bu saydamlık politikasının özgürlüğün düşmanları tarafından kötüye kullanılma olasılığından duyduğu kaygılar nedeniyle suspus olmayacağı gibi. Ben de aynı, gazetecilerin ve vatandaşlık haklar savunucularının ölçüp biçtikten sonra yaptıkları seçimi yapıyorum. Çarpıklıkların (dini çarpıklıkların da) görünür hale getirilmesi, başkaları tarafından kötüye kullanılması olasılığı karşısında daha ağır basar.

Bunlardan başka, *İtaat* gibi bir filmin Müslümanlar tarafından incitici ve acı verici olarak algılanacağı ve onların da o zaman daha ağır toplarla saldırıya geçeceğini söyleyenler de vardır. Böyle yüzleştirici yöntemler ters tepki yaratmış. Ben stratejimi gözden geçirmeliymişim. Sosyaldemokrat PvdA'lı Müslüman politikacılar olan Arib ve Albayrak'ın da aralarında bulunduğu bu grup eleştiricilerde dikkati çeken nokta, etkili bir alternatif strateji önermemeleridir. Onlar bu dünyanın, ağızları laf yapmayı pek bilen AEL (Avrupa Arap Ligası) yöneticileri ve Tonca'larının sözümona hissettikleri acıya kendilerini öyle vermişler ki, şiddetin kurbanlarının duyduğu acıyı görmezlikten geliyorlar ve bu da kurbanları yeni baştan, perişan hallerinin sebebi olan doktrine »gönüllü" olarak itaat etmeye yönlendirici bir beyin yıkamaya maruz bırakıyor. Bu İslamcı »sosyal demokratlar« kadınların acısını hafifletme çabası yerine, onları köleleştiren doktrinin korunmasına ve savunulmasına katılmayı tercih ediyor. Yirmi üç yaşındaki, okuma yazması olmayan Müslüman kadını görmek istemiyorlar. Bu kadın, Hollanda'da bir yerlerde, bir sığınma evinde bir köşede iyice büzülmüş halde oturmaktadır. O, üç yıl bile olmamıştır, önce, bir günden diğer güne, Müslüman bir ülkenin kırsalındaki ailesinden koparılmıştır. Evlenmek *zorunda* olduğu, kendisinin hiç tanımadığı bir adamla birlikte büyük bir şehrin bir yerlerindeki sosyal problemlerle dolu bir mahallede bir apartman dairesine yerleştirilmiştir. Kocasına ona düzenli olarak dayak atmaya başladığında, polis tarafından kadın sığınma evine götürülmüştür. Şimdi kadınlar evinde bir köşede oturmakta ve görmez gözlerle stresli bebeğinin nasıl emeklediğine bakmaktadır. Evde birlikte kaldığı kişilerin kızgın bakışlarına ve sosyal çalışmanın çocuğuyla ilgilenmesi yolundaki ısrarlarına pek tepki göstermemektedir. Bu kadın sadece evsiz değildir, artık

doğduğu ülkedeki ailesinin yanına da dönemez, çünkü o şimdi kocasına aittir. Kendinin ve çocuğunun geleceğine ilişkin olarak, bir tercüman aracılığıyla güçlük içinde yapılabilen konuşmalarda, Allah'a güvendiğini söyler. »Allah istediği İçin ben bu durumlara düştüm ve eğer sabredersem Allah beni bu durumdan kurtaracaktır. Yapmam gereken tek şey ona boyun eğmektir." *İtaat-Bölüm-I*'de ben de işte Allah'ın iradesine bu itaatin ne demek olduğunu göstermeye çalışıyorum.

»Müslümanları incitmeme stratejisinnin bir başka varyasyonu, Müslüman kadınlar örgütü Al-Nisa'nın başkanı olan Bayan Weber'den geliyor. O'na göre Müslümanlar 11 Eylül'den beri ağır bir baskı altındadırlar. Kendilerini köşeye sıkıştırılmış hissetmektedirler. Kendilerinin Müslüman olduğunu söyleyen ve uzak ülkelerde kötü şeylerle uğrasan insanların eylemlerinden sorumlu tutulmaktadır. Müslüman kadınların konumuna ilişkin eleştiri kendi başına olumludur, fakat benim zamanlamam yanlıştır.

Weber'in iddiaları doğru değil. Hollanda'da Müslümanlar hiç de bir köşeye sıkıştırılmış halde değil. Onlar burada batılı seküler devletin din özgürlüğünden ve sonuna kadar yararlanıyorlar. Üstelik: Müslümanlar burada karar verme işini kendi ellerine geçirmedikleri sürece kendilerini hep incitilmiş hissedeceklerdir.

Birçok Müslüman'ın, İslam'ın doğuştan gelen çirkin lekele rini gün ışığına tutanlara karşı tepkileri şiddetli ve olumsuzdur. Kaba kuvvetle tehdit etmedikleri zaman, sözlü şiddete başvururlar. *İtaat – Bölüm-I*'de de farklı olmadı. Hollanda'daki birkaç Müslüman örgütünün resmi temsilcileri (tam olarak kimi temsil ederler, kimse bilmez) film hakkında aşağıda yazılanları söylediler:

»Hirsi Ali bu filmi yapmakla çizmeden yukarı çıkıyor. İslam'da kadının konumu üzerine konuşmak kendi başına

olumlu bir şey. Ama bu yapılan, dindarlar için büyük bir şoktur ve içlerinden çoğu insan hemen savunmaya geçecektir. Bununla Hollanda'daki tartışma ortamı zehirlenmiş oluyor. Normal ilişkilere yeniden geri dönmek iyi olurdu. Hirsi 'Ali'nin gerekçelerinin ne olduğunu bilmiyorum, ama bunu filmi tam bir provokasyon olarak yorumluyorum.» Düşünce Özgürlüğüne her şeyden önce saygı duymak isteyen ve Stichting İslam en Burgerschap'ın (İslam ve Vatandaşlık Vakfı) başkanı olan Muhamed Sini'nin bakışı günlük *Volkskrant* gazetesinde böyle yer aldı.

AEL'in Hollanda kolunun Başkam Nabil Marmouch şunları söylüyor: »İslam'ın konumu hakkındaki tartışma Hirsi Ali'nin provokasyonları dolayısıyla zehirleniyor. Theo van Gogh'dan bu beklenebilir. O asla yapıcı düşünmez. Ama Hirsi Ali milletvekilidir. Hollanda'daki bir milyon Müslüman'ı aşağılamak nereden aklına eser, anlamıyorum.» Marmouch, aşırılıklar bir kenara bırakılırsa, İslam dünyasında kadının konumu çok da kötü değildir, diyor. Ve devam ediyor »Bu konu hakkında daha geniş bilgi edinmek isteyen Hollandalılar sadece Hirsi Ali'nin söyledikleriyle yetinmemelidirler. Hirsi Ali kendi acı deneylerini, sanki bütün grup için de gecer-liymiş gibi yansıtıyor."

Bu tiradın ardından, Marmouch'un filmi bir kere bile görmediği ortaya çıkar: » Bu aptallıklarla zamanımı çarçur edemem.«

»Bu filme kesinlikle ilgi duymuyorum" - Contactorgaan Moslims en Overheid'tan (Müslümanlar ve Hükümet İlişki Kurulu) Ayhan Tonca, filmin yayınlanmasından hemen önce bunu söylüyor ve devam ediyor: »Görmek de istemiyorum; zaten içeriği gerçeğe uymayacak. Hirsi Ali'nin provokasyondan başka bir şeyle uğraşmamasını çok gülünç buluyorum. Buna artık bir son verilmelidir." Tonca, Hirsi Ali ve Theo van

Gogh'u »tümüyle yok saymayı" seçiyor. En iyi strateji budur, diyor, zamanla bu isleri bırakırlar. Zaten tepki göstermeye de değmezler.« (Tromv)

Türk Müslüman örgütü Milli Görüş başkanının *Rotterdam Dagblad*'da su sözleri yer alıyor: »Eğer Hirsi Ali bir din savaşı yürütmek istiyorsa, bu kendisinin bileceği bir iştir. Bu film beni hiç ilgilendirmiyor."

Nederlandse Moslim Raad'ın (Hollanda Müslümanlar Konseyi) başkanı Bay Maddoe, *İtaat* hakkında şunları söyler: »Bu İslam toplumunun kabul sınırını aşar. özellikle muhafazakâr Müslümanlar buna katlanmayacaklardır.«

Unie van Marokkanse Moslim Organisaties in Nederland'dan (UMMON) (Hollanda Faslı Müslüman Örgütler Birliği) Driss El Boujoufi'nin sözleri şöyle: »Ayaan Hirsi Ali yarışmak istiyor ve bu amaçla kendine bir rakip arıyor. Ama biz katılmayacağız, çünkü bir yarışma yapıldığı zaman bu yarışmaya seyirciler gelir ve bu bizim arzulanacağımız en son şeydir.«

Nederlandse Moslim Omroep'un (Hollanda Müslüman Radyo Televizyonu) bir sözcüsü olan, Frank Wilriams'm söyledikleri şöyle: »Hirsi Ali'nin Kuran metinleriyle bir sorunu var. Fakat kadınlara dayak atılmasına çağrı yapan Kuran değil, erkeklerdir. Dolayısıyla Hirsi Ali erkeklere yönelmeli ve bu konuda onlarla bir diyaloga girmelidir. Özgürleşme insanın içinden başlar. Eğer insanların sevgi besledikleri şeylere saldırırsan, o zaman onlar da sana güvenmeyeceklerdir.«

Bu tepkilerin her şeyden önce bir niteliği vardı: gayet beklenir tepkiler olmaları. *İtaat* filmi hakkında bir şeyler söyleyen kişinin filmi görmüş olup olmaması önemli değildir. Bunun bir film, bir metin ya da İslam'ı eleştiren başka bir biçim olması hiç farketmez. Hepsi İslam'daki en büyük lekeyi, kadınların nasıl görüldüğünü ve onlara nasıl davramldığını

inkâr ederler. Müslüman örgütlerin liderleri Müslümanların, üzerlerinde Kuran'dan metinlerin yer aldığı kadın görüntülerini kabul etmeyecekleri konusunda uyarıda bulunuyorlar. Müslüman Örgütlerin ve Müslümanların yüzyıllardır sessizce kabul ettikleri şey ise, *İtaat* filmindeki oyuncuların vücutlarındaki metinlerin gerçek yaşamda uygulanmasıdır. »Ahlaksız« kadınların bedenlerinin kırbaçlanması, »itaatsiz« kadınların sistemli olarak dövülmesi, kadınların evlilik içi tecavüze uğramaları ve aileden/cemaatten atılmaları ve hatta, ensest kurbanı kızların ve kadınların aile »namusunun temizlemek için öldürülmeleri.

Müslüman örgütlerin temsilcileri yalnızca *İtaat* filminin mesajını görmezlikten gelmiyorlar, aynı zamanda büyük bir grup Müslüman kadının sığınma evlerinde geceledikleri gerçeğini de görmezlikten geliyorlar. Birçok Müslüman kadının kocaları tarafından, geldikleri ülkede, beş parasız olarak, çocuklara bakmaları için bırakıldığı gerçeğini de. Müslüman örgütlerinin baskıları sonucunda, toplam kaç kadının namus cinayeti kurbanı olduğu adalet sistemi tarafından kaydedilmez, yoksa bu örgütlerin taraftarları belki kendilerini incinmiş hissedebilirler. Riaag (ayakta psikiyatrik tedavi enstitüleri) ve diğer ruhsal sağlık merkezleri, psikiyatrisi Carla Rus'un *Trouwve Volkskrant* gazetelerinde yazdığı gibi, bir çok Müslüman kızın ensest ve zorlama yoluyla yapılan evliliklerin kurbanı olduğunu ve bir çok kızın babaları tarafından geldikleri ülkeye öldürülmek için götürüldüğünü biliyorlar. Müslüman örgütlerinin sözcülerinin gizli gündemleri Müslüman okullarınkiyle aynıdır: Hollandalı Müslüman erkeklerin Müslüman kız ve kadınlara istedikleri gibi davranma özgürlüğünü korumak. Bu örgütlenmiş kadın düşmanları islam ülkelerinde de geçerli olan, »kızlarla kadınlara ne yapılacağını aileleri bilir« yollu fikir birliğini doğru bulurlar.

Eğer kızların ve kadınların davranışları ailenin namusunu; biraz olsun tartışma konusu edecek gibi olursa, o zaman babalar, erkek kardeşler veya başka erkekler, söz konusu kıza veya kadına ne yapacaklarına kendileri karar verirler. Kuran metni kadına karşı şiddet kullanmayı haklı kılmakla kalmaz, aynı zamanda saldırganların ve pasif seyircilerin vicdanlarını susturmada da kullanılır. Kutsal kitap eleştirinin üstünde olduğundan, Müslüman örgütlerin sözcüleri gerek Hollanda' da, gerekse Hollanda dışında, kadınlar üzerindeki baskıyı pratikte ve teoride korumayı başarıyorlar.

Konunun özü, Müslüman erkeklerin çoğunluğunun kadınlara yönelik kendi davranış biçimlerini »baskı«, »eziyet« veya »cinayet" olarak değil, hatalı kadınların davranışlarına verilen adaletli bir yanıt olarak yorumlamalarıdır. Müslüman kadın nasıl davranması ve davranmaması gerektiğini bilir. İslam'ı kurallara uymayan davranışlarda bulunursa, hemen arkasından ceza gelir. Marmouch'un »aşırılıklar bir kenara bırakılırsa, İslam dünyasında kadının konumu çok da kötü değildir* sözleri burada çok anlamlıdır.

Müslümanlardan İslam'ın olumsuz yönlerine çok fazla dikkat çektiğim yönünde tepkiler de aldım. Yahudilik ve Hristiyanlık'taki hoşgörüsüzlüğü niye sorun yapamadığımı soruyorlar. Vardıkları sonuç şu: Senin için önemli olan, kadınların durumunun düzeltilmesi değil, İslam'ın kötü gösterilmesi.

Doğrudur, İncil ve Tevrat'ta da kadınlara yönelik düşmanca metinler vardır. Hollanda'da (ve dünyanın başka yerlerinde) kutsal metinleri, tıpkı birçok Müslüman'ın Kuran'ı kelimesine uyguladığı gibi izleyen Hristiyan toplulukların var olduğu bir gerçektir. Bu Hristiyan topluluklar da, tıpatıp şeriat ülkesi Suudi-Arabistan'daki cinsel ahlak anlayışına benzeyen bir anlayış güderler. Bu grup da kadınlara kötü davranır, her türlü ilerlemeyi reddeder ve homoseksüellere karşı hoşgörüsüzdür.

Ama ne yazık ki bu Müslüman eleştirmenler kıyaslamalı araştırmalarını daha ileriye götüremiyor. Çünkü o zaman kelama köle olanların Hristiyan ve Yahudi dünyasında, İslam dünyasına göre çok daha az sayıda olduğunu görürlerdi. Hristiyan ve Yahudi Allahı uysallaştırılmış ve taraftarlarının özel vicdanına kapatılmıştır. Şimdilerde bu Allah'a »sevgi« ya da başka adlar veriliyor ve taraftarları cehennemi yürürlükten kaldırmış bulunuyor. Hristiyan ve Yahudi cemaatleri birey üzerindeki etkin güçlerini kaybettiler. Rahipler, papazlar ve hahamlar bunu gönüllü olarak yapmadılar. Kişinin vicdan Özgürlüğü, bilgiye yönelik arayışı ve doğayı etkileme çabaları yoğun bir mücadeleyle ilerledi. Sözle başlayan bir mücadele. Yahudi-Hristiyan ülkelerde doğan kadınların çoğu yakını tek başlarına korkusuzca sokağa çıkabilirler, en azından erkekler kadar bir eğitim görebilirler, çalışmalarının meyvelerini toplarlar, yaşamı kiminle paylaşacaklarına kendileri karar verirler, cinsel yaşamlarını kendileri belirlerler, çocuk sahibi olup olmayacaklarına veya kaç çocukları olacağına kendileri karar verirler. Yahudi veya Hristiyan ailelerde doğan kadınların çoğunluğu bütün dünyayı gezer, ev, ve mal mülk sahibi olurlar. Bu elbette hepsi için geçerli değildir, ama büyük çoğunluk için geçerlidir. Oysa aynısı, Müslüman bir ailede doğan kadınların yalnızca çok küçük bir azınlığı için geçerlidir.

Yahudi ve Hristiyan erkek ve kadınlar bu konuma kutsal kitaplarını eleştirerek, onunla dalga geçerek, İncil ve Tevrat'ta yazılı bir çok şeyin bir işe yaramadığını göstererek ulaştılar. Metinler korunmuş olarak kaldı, ama cinsler arasındaki ilişki üzerine düşünceler ilerleyip metinleri geçti. Yahudi ve Hristiyan insanlar resmi keşfettiklerinde, onu inançlarını ve kültürlerini gözden geçirip eleştirmede kullandılar. Eski durumdan çıkarı olan kişiler her zaman, tekrar tekrar, eleştiricilerin

ortaya koyduğu metinlerin, resimlerin ve davranışların »incitici", »günah« ve »radikal« olduğunu söylediler. Uzun bir dönem kilise Hristiyanlara bu eleştiriciler sanki yokmuş gibi davranmaları yönünde telkinlerde bulundu. Tıpkı Müslüman örgütlerin benim filmim hakkında şimdi söyledikleri gibi.

Yahudilik'in ve Hristiyanlık'ın, kendini ve davranışlarını gözden geçirme yoluyla aydınlanma arayışı tarihinde, kutsal metinlerin ne kadar gülünç, insafsız veya adaletsiz olduğunu göstererek çözümlenmesi stratejisinin ters tepki göstereceğini söyleyen insanlar da şüphesiz vardır. Ben stratejimde, dini inançlar üzerinde yükselen mutlakçılığa yönelik Yahudi-Hris-tiyan eleştirisinden sonuna kadar yararlandım. *İtaat - Bölüm I* bu çerçevede değerlendirilmelidir. Benim stratejimin ne kadar etkili olduğunu batıdaki din eleştirisi tarihini tanıyan herkes bilir.

Notlar

Burada ve şimdi gerçekleşsin istiyorum

Sayfa 15

Bu yazı feminist Opzi'dergisinde, Aralık 2002'de yayınlanan söyleşinin genişletilmiştir. Konuşmayı Colet van der Ven (© C. van der Ven) yapmıştı. Giriş Rutenfrans'a teşekkürler. Bu yazı ayrıca *De zaon-jesfabrick'de* de (Oğul Fabrikası; © 2002, 2004 Ayaan Hirsi Ali and Augustus Publishers) yer almıştır.

Ayan Hirsi AH Somali'de, diktatör Mohamed Siad Barre'ye karşı mücadelesiyle tanınan muhalefet lideri Hirsi Magan'ın kızı olarak 1969 yılında doğar. Babasının 1976 yılında zorunlu olarak yurtdışına kaçmasıyla birlikte ailesi de onu takip ederek yurtdışına çıkar. Suudi Arabistan ve Etyopya üzerinden Kenya'ya ulaşırlar, 22 yaşındayken, istememesine rağmen evlendirilir. Kendi katılmadığı düğününden hemen kısa süre sonra Almanya üzerinden Hollanda 'ya kaçır, iltica başvurusunda bulunur, Hottandaca öğrenir, başka işlerin yanısıra kürtaj kliniklerinde ve kadın sığınma evlerinde tercümanlık yapar ve siyasal bilimler okur. Eğitimini tamamladıktan sonra PvdA'mn (Hollanda İşçi Partisi) bilim kuruluşu niteliğindeki Wiardi Beckman Vakfında çalışmaya başlar. Gazete ve dergilerde, radyo ve televizyon kanallarında islam'a ve İslam toplumuna yönelik keskin eleştirileriyle kendinden söz ettirir. Toplumsal heyecan yükselir ve Ayaan Hirsi Ali aldığı ölüm tehditlerinden dolayı yurtdışında gizlenmek zorunda kalır. Ekim 2002' de sürpriz bir kararla PvdA'dan VVD'ye (LiberalParti) geçer.

Bizi yalnız bırakmayın, bizi tfe Vortaire'e layık görün

Sayfa 28

Bu makale daha önce 24 Kasım 2001 tarihli *Trouw* gazetesinin »Letter Geest« ekinde yayınlanmıştır. Ayrıca *De Zoontjesfabriek* (2002) adlı kitapta da yer almıştır.

Niçin kendimizi sorgulamayı basaramıyoruz

Sayfa 36

Buraya alınan metin 16 Mart 2002'de *Trouw* gazetesinin »Letter Geest« ekinde yayınlanan makalenin ilk biçimidir.

Çarpışan normlar - modern yaşama olarak entegrasyon

1

Sayfa 45

Kaynak: Transnatiönaal Nederland. Immigratie en integratie. Het 23ste jaarboek voor democratisch socialisme. De Wiardi Beckman Stichting & De Arbeiderspers yayınevi, Amsterdam 2002. De zoontjesfabriek (2002) adlı kitapta da yer almıştır.

- 1 T. von der Dünk, *De West en de Rest: over de gelijkwaardigheid van culturen**, in: *Socialisme en Democratie*, Sayı 9, Eylül 2001, s. 391-399.
- 2 Bütün veriler şu kaynaktan; *Integmtiein het perspectiefvan immigratie. Regeringsnota (Hükümet Raporu) 2002*, s. 66.
- 3 Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, *Nederland als immigratiesamenleving. Rapporten aan de regering nr. 60*, Lahey, 2001
- 4 A. van der Zwan, »Waar blijft de ombuiging in het immigratiebeleid?«, in: *Sotialisme en Democratie*, Yıl 59, Sayı 4, Nisan 2002, s. 43—54. Ayrıca bkz.: A. van der Zwan, »Alarmerende uitkomsten! De wrr-studie integratie van etnische minderheden«, in: *Sodalisnte en Democratie*, Yıl 58, Sayı 9, Eylül 2001, s. 421-425.
- 5 F. Bovenkerk en Y. Yeşilgöz, »Multiculturaliteit in de strafrechtpleging?«, *Tijdschrift voorBeleid, Politiek en Maatschappij*, (1999) Sayı 4, s. 232.

S. Allievi ve F. Castro, »The Islamic presence in Italy: social rootedness and legal questions«, in: S. Ferrari ve A. Bradney (yay.), *islam andEuTOpean legal systems*, Vermont, 2000, s. 158. Toplumsal bütünleşme süreci, Elias'ın uygarlaşma kuramı temelinde, gittikçe daha karmaşıklaşan bir toplum içinde az veya çok olarak karşılıklılık gösteren bağımlılıkların yaratılması olarak tasvir edilebilir. Bu toplumsal değişikliğin ruhsal bileşeni gittikçe daha kapsamlı, daha homojen ve daha etkili bir biçim alan bir Özdenetimin ve öz-egemenliği n oluşması eğilimindedir, özdenetimin artışının kanıtı Avrupa'da töre ve ahlakın yüzyıllar geçtikçe katılımı kaybederek incelmesinde görülür. Yeni davranış kuralları başlangıçta toplumsal kurumlarca dayatılmış, fakat bir süre sonra, gittikçe artan biçimde, içselleştirilmiştir. Elias'a bu gelişme Erken Ortaçağ'ın serbest, bağımsız şövalyeleri, sarayda yaşamaya zorlan-malarıyla, yüzyıllar geçtikçe hükümdarlara bağımlı hale geldikten sonra başlamıştır. Bunlar sarayda duygularına hakim olmayı ve diplomatik davranmayı öğrenmiştir. Yüksek kültür önce yüksek burjuvazi tarafından taklit edilir, sonra, yirminci yüzyılda İse, hiç değilse kısmi olarak, geniş kapsamlı bir uygarlaşma seferberliğinden sonra, geniş toplum tabakaları arasında yayılır. Bu »kendiliğinden" olmaz. İşçiler ve topraksız köylüler modern bir endüstri toplumunun gereklerine uymaya zorlanır (askerlik yükümlülüğü, okul yükümlülüğü, standart dilin öğrenilmesi zorunluluğu gibi yollardan). N. Elias, *Het dvlisatiepnces: Socio-genetische em psychogenetische onderzoekingen*, Amsterdam, 2001 (1939). [Norbert Elias, *Uygarlık Süreci. Sosyo-oluşumsal ve Psiko-oluşumsal İncelemeler*, iki cilt. İstanbul 2002.] Peyce Jones İslam dünyasına özgü namus/şeref [honor] kavramını şöyle anlatır: »Namus/şeref hayatı yaşamaya değer kılan şeydir: ayıp yaşayan bir ölümdür, katlanılmaz bir şeydir, öcünün alınmasını ister. Namus/şeref tanınmayı, başkalarının açık biçimde dile getirilmesi gereken ve insanı gerek kendi özünde, gerek başkalarının gözünde güvenli ve önemli kılan saygıyı içerir (...) Namus/şeref ve bunun tanınması, bir itaat ve saygı hiyerarşisi içinde, mümkün olan en katı davranış modellerini ortaya koyar.« (David Pryce-Jones, *The closed circle: An interpretation of me Arabs*, London, 1989, s. 35) Yeni yayınlanan *Arab Human Development* rapor'ta 22 Arap ülkesindeki demografik gelişmeler üzerine duruluyor. Bu ülkelerin toplam nüfusu 280 milyon, bunun % 38'İÖ ile14 yaş arası ve yalnızca

Notlar

- % 6'sı 60 yaş ve üstüdür. 2020 yılına kadar yapılan tahminlerde iki senaryo vardır. Birinci senaryoda Arap nüfusu 2020 yılında 459 milyon ve ikinci senaryoda 410 milyon olacaktır. UNDP, *Arab Human Development Report*, New York, 2002, s. 37.
- 10 H. van der Loo en W. van Reljen, *Paradoxen van modernisering*, Bussum, 1997, s. 70. '
- 11 K. Armstrong, *islam. Geschiedenis van een wereldreligie*, Amsterdam, 2001, s. 58. Ayrıca bkz.: K. Armstrong, *Een Geschiedenis van God. Vierduizend jaar jodendom, christendom en İslam*, Baarn, 1993.
- 12 D. Pryce Jones, *The closed cirde*.
- 13 B. Lewis, *What went wrong? The clash between islam and modernity in the Middle-East*, Londra, 2002, s. 6.
- 14 B. Lewis, *What went wrong?*, s. 158
- 15 UNDP, *Arab Human Development Report*.
- 16 H. lansen, »Bush versus Bin Laden, bet Westen tegen de İslam?«, *Internationale Spectator*, Sayı 11, Kasım 2001.
- 17 N. N. Ayubî, *Over-stating the Arab state: politics and society in the Mİddle-East*, New York, 1995, s. 125.
- 18 N. Wilterdink ve B. van Heerikhuizen, *Samenlevingen: een verkenning van het terrein van de sociologie*, Groningen, 1993, s. 24.
- 19 A. van der Zwan, »Waar blijft de ombuiging in het immigratiebeleid?«
- 20 P. de Beer, »PvdA moet terug naar de oorsprong«, in: *NRC Handelsblad*, 6 Temmuz 2002.
- 21 M. Galenkamp, »Multiculturele samenleving in het geding« *lusti-tiele Verkenningen* (2002), Sayı 5.
- 22 Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, *Nederland als im-migra tieiam enleving*.

Politika idealimle çelişiyor

Sayfa 71

ilk yayınlansı: 25 Ocak 2003'te, günlük *Trouw* gazetesinin »De Verdieping« ekindeki »De Tien Geboten* [On Emir] dizisi içinde. Konuşmayı yapan: Arjan Visser (© Interview by Arjan Visser)

Bin Ladin'in kâbusu

Sayfa 81

Ayaan Hirsi Ali ile Irshad Manji'nin Carine Damen'in asistanlığıyla yaptığı bu konuşma 19 Haziran 2004'te, *Algemeen Dag-Uad* gazetesinde yayımlandı (© Interview by Colet van de Ven).

Uganda asıllı Kanadalı yazar Irshad Manji on dört yaşında İslam hakkında eleştirel sorular sorduğu için okuldan atıldı. Ama eleştirici yaklaşımından vazgeçirilemedi. Dini incelemeye evde, odasında tek başına devam etti. Sonra da, birçok Müslüman'ın gözünde bir hain duruma geldi. Çünkü Irshad Manji gazete makalelerinde, kitaplarda ve söyleşilerde İslam'a sert eleştiriler yöneliyor. Bununla ötesinde lezbiyen yaratılıştı olduğunu açıkça dile getiriyor. Manji'nin »Het İslamdilemma« adlı kitabının çevirisinin Hollanda'da yayınlaması dolayısıyla Ayaan Hirsi AH yazarla bir söyleşi yaptı.

Garip durumlar

Sayfa 86

5 Mayıs 2003 tarihinde NRC *Handelsblad'du* yayımlanan »Vrijheid vereist permanent onderhoud« başlıklı yazının genişletilmiş metnidir (© 2002, 2004 Ayaan Hirsi Ali and Augustus Publishers).

Bakire kafesi

Sayfa 92

Bu yazı daha önce *De Maagdenkoofde* (2004) yer almıştır (© 2002, 2004 Ayaan Hirsi Ali and Augustus Publishers).

- 1 Arab Human Report'ta belirtilen üç eksik yan - bireysel özgürlüklerdeki eksiklik, bilgi eksikliği ve kadın haklarındaki eksiklik- İslam dinini benimsemiş ve Kuran'daki kuralları ve hadisleri (Toplumsal düzen nasıl olmalıdır, sorusuna cevap olarak) politik ve ekonomik bakımdan yönlendirici olarak kullanan ve Arap olmayan ülkelerde de görülüyor. Pakistan, İran gibi ülkelerde ve—daha az oranda

- olmakla birlikte - Endonezya'nın, Malezya'nın, Nijerya'nın ve Tanzanya'nın bazı bölgelerinde, toplumun İslam'a göre düzenlenmesiyle bireysel özgürlüklerde, (bilimsel) bilgi birikiminde ve kadın haklarında gözle görülür bir şekilde gerileme gözleniyor.
- 2 Stichting Speunverk, *Titelproductiestatistiek 1997*
  - 3 Burada Müslümanlardan, Allah yoluna kendini adayan ve bu yolu Kuran'da ve İslam peygamberi Muhammed'e atfedilen sözlerin toplamı olan Hadis'in yol göstericiğinde bulan insanları anlıyorum.
  - 4 Aslında bu bir kabile ahlak anlayışdır, İslam'da dogma düzeyine çıkartılmıştır.
  - 5 Kadının cinselliğini yönetme saplantısı yalnızca İslam'a özgü değildir. Hristiyanlarda, Yahudilerde ve Hindularda olduğu gibi başka dini inançlarda da bu durum gözükmemektedir.
  - 6 Yalanlarda Türkiye adalet bakanlığı sözcüsü, Prof. Doğan Soyaçan bütün erkeklerin bir bakire ile evlenmek istediklerini ve bu gerçeği kabul etmeyenlerin ikiyüzlü olduğunu açıkladı. Sözcüye göre, tecavüze uğrayan bir kadının yapacağı en iyi şey, zamanın bütün yaraları kapatacağı gerekçesiyle, kendisine tecavüz edenle evlenmesidir. Zamanla kadın kendine tecavüz edeni sevebilir: birlikte çok mutlu olabilirler. Bir kadın değişik erkekler tarafından tecavüze uğradığı zaman böyle bir evliliğin başarı şansı az olur, çünkü kocası ona namussuz bir kadın gibi bakacaktır.
  - 7 «Evlerinizde kalınız ve güzelliğinizi göstermeyiniz.» (33. Sure, 33. Ayet. »Ve inanlı kadınlara söyle ki, onlar gözlerini aşağıya indirsinler ve tutkularını kontrol etsinler ve güzelliklerini, görünmesi zorunlu olanın dışında gösTermesinler, ve onlar başörtülerini göğüslerini kapatacak şekilde sarkıtsınlar ve güzelliklerini eşi veya babası veya eşinin babası veya kendi erkek çocukları veya esinin erkek çocukları veya kendi erkek kardeşleri veya erkek kardeşinin erkek çocukları veya kızkardeşlerinin erkek çocukları veya köleleri veya cinsel gücü olmayan erkek hizmetçiler veya kadın çıplaklığından bir şey anlamayan küçük çocukların dışında kimseye göstermesinler (24. Sure, 31. Ayet). Ve 33. Sure, 60. Ayet: »Ya peygamber! Kadınlara ve kız çocuklarına ve inananların kadınlarına söyle ki, onlar sarındıkları örtünün bir kısmını baslarından geçirsin-ler. Bu iyidir, böylece onlar ayırt edilebilirler ve rahatsız edilmezler."»
  - 8 Marcel Kupershoek *Wie lúdt de doodsklok över de Arabieren?* [Arapların Ölüm Çanlarını Kim Çalar? Amsterdam, 2001] başlıklı denemelerinde on birinci yüzyıl alimi, her yerdeki ortodoks ulema tarafından tanınan El Gazali'den ayrıntılı alıntı yapar. Gazali şöyle

demektedir: »İyi yetiştirilmiş kadın (...) kocasının çok açık izni haricinde evden ayrılmaz, ayrılırsa da çekici olmayan, eski elbiselere bürünür." Ve: »Kadın her zaman, kocasının haklarını kendisinin ve kendi ailesinin haklarının önünde görür. Temizdir ve kocasına cinsel zevkler tattırmak için her zaman hazırdır.»

- 9 Kuran, 4. Sure, 34. Ayet: Erkekler kadınların velileridir, çünkü Allah birini diğerinden daha üstün yaratmıştır ve çünkü kadınlar onların zenginliklerini tüketirler. Demek ki erdemli kadınlar itaat eden - Allah'ın onların koruması altına verdiği şeyleri - gizleyip saklayanlardır. Ve itaatsizliklerinden endişelendiğin kadınlara öğüt ver, onları, yataklarında yalnız bırak ve döv.«
- 10 Batılı ailelerde de kadına karşı şiddet uygulandığı çokça görülmektedir, ama batılılar şiddeti açıkça reddederler, buna karşılık Müslüman ailelerin çok büyük çoğunluğunda kadınlara yönelik şiddet, kadının kurallara uymamakla kendisinin neden olduğu bir şey olarak görülür. Aile ve sosyal çevre kadına karşı şiddeti reddetmez ve şöyle gerekçelendirir: Kocan tarafından dövülüyorsan buna sebebiyet vermiş olmalısın. Batılı komşular, aile ve arkadaşlar kadınlara kötü muameleyi kabul edilir bir terbiye aracı olarak görmezler.

Somali - islam pratiğinden dört vaka incelemesi

Sayfa 112

İlk defa, *De maagdenkooie [Bakire Kafesi]* başlıklı denemeler kitabında yayınlandı. © 2002,2004 Ayaan Hirsi Ali and Augustus Publishers. Kişi ve yer adları değiştirilmiştir.

Müslüman kadın, haklarını iste!

¹ *Sayfa 125*

Bu yazı ilk defa feminist Opzlj dergisinin Eylül 2002 sayısında yayınlandı, ayrıca *De zootjesfabriek [Oğul Fabrikası]*, & 2002, 2004 Ayaan Hirsi Ali and Augustus Publishers

¹ *NRC Handelsblad*, 8 Temmuz 2002.

Notlar

2 Aynı yazıda, *NRC Handelsblad*, 8 Temmuz 2002.

3 *NRC Handelsblad*, 8 Temmuz 2002

Aile içi şiddete karşı daha etkili önlemler alın
Sayfa 132

İlk olarak *NRC Handelsblad*'m 8 Temmuz 2002 sayısında yayınlanan bir yazının elden geçirilmiş biçimi. Ayrıca *De maagdenkooie 'de [Bakire Kafesi]* yayımlandı. © 2002,2004 Ayaan Hirsi Ali and Augustus Publishers.

Cinse! organların tahribine müsamaha gösterilemez
Sayfa 138

7 Şubat 2004 tarihli *Volkskrant* gazetesinde yayınlanan »Sünnete müsamaha gösterilemez; yazısının gözden geçirilmiş biçimidir. Ayrıca *De maagdenkooie 'de [Bakire Kafesi]* yayımlandı. © 2002, 2004 Ayaan Hirsi Ali and Augustus Publishers.

- 1 Kızların cinsel organlarının sakatlanması kimi zaman «sünnete olarak adlandırılıyor. Bununla dolaylı biçimde, erkek çocukların sünnet olmasıyla bir benzerlik kuruluyor. Eğer erkek çocukların sünneti penislerinin başının kesilip alınması, hayalarının çıkarılması ve penisin geri kalanının bos torbaya dikilmesi anlamında olsaydı, o zaman bu benzetme bir anlam taşırdı.
- 2 Steffie Kouters'ın, 10.04.2004 tarihli, *Volkskrant* gazetesinin hafta sonu eki olan *Volkskrant Magazine* 'de yayınlanan yazısına bakınız.

Evden kaçmak isteyen Müslüman kadınlar için 10 tavsiye
Sayfa 148

1 İlk defa, *De maagdenkooie 'de [Bakire Kafesi]* başlıklı denemeler kitabında yayımlandı, © 2002, 2004 Ayaan Hirsİ Ali and Augustus Publishers.

Tek başına oturmak isteyen yetişkin bir kadın için garip bîr tanımlama. Ama ailesi ona, kırk yaşının üstünde bile olsa, her zaman çocuk muamelesi yapacaktır. Ailesi için «evden kaçan» bir kadın olarak kalır.

»Loverboys« Hollanda'da, kızları ve genç kadınları hediyeler vererek, sempati göstererek kendilerine bağımlı kılan, sonra da fahişeliğe zorlayan genç adamlara verilen isimdir.

itaat - Bölüm I
Sayfa 160

itaat-Bölüm i filmi ilk defa 29.8.2004'te Hollanda televizyonu üçüncü programı VPRO'nun *Zomergasten 1 Yaz Misafirleri*] dizisinde yayımlandı. © 2002, 2004 Ayaan Hirsi Ali and Augustus Publishers

İslam'ın kendini gözden geçirme zorunluluğu
Sayfa 170

Ayaan Hirsi Ali'nin *İtaat - Bölüm J* üzerine gelen eleştirilere cevabı 10.10.2004 tarihli günlük *De Volkskrant* gazetesinde basıldı.

inci Y.

Erstickt an euren Lügen

Eine TürkIn in Deutschland erzählt. 304 Seiten.

Klappenbroschur

Nach außen hin sieht es aus, als würde sie ein ganz normales Leben führen, in Deutschland. Sie lebt in einer Mietwohnung in unserer Nachbarschaft. Ihre Kinder gehen mit uns zur Schule. Aber inci Y, 34, ist Türkin, und was ihr ganz normales Leben zu sein hat, bestimmt die Familie. Ganz normal ist die erzwungene Heirat mit dem Sohn des Geliebten der Mutter. Die Vergewaltigung durch den eigenen Mann vor der Hochzeitsnacht. Der Betrug mit dem Jungfrauentuch. Ganz normal ist, dass die Familie ihres Mannes versucht hat, sie in dem anacolischen Dorf zu töten, als sie nach der Scheidung das Sorgerecht für die Kinder durchsetzen wollte, Ganz normal ist auch, dass sie bis zu ihrem 29. Geburtstag mit keinem Mann freiwillig geschlafen hat, dafür haben ihr Männer aus dem engsten Umkreis der Familie Gewalt angetan. Ganz normal wäre, dass inci ihren Mund halt -aus Gründen der Ehre. Aber sie redet -..